

Förhistoria till nutid i Uppsalas västra del

Ombyggnad av V55 från Rickomberga till Kvarnbolund

Särskild arkeologisk utredning, etapp I och II
Uppsala och Läby socknar
Uppsala kommun
Uppsala län

Dan Fagerlund

Förhistoria till nutid i Uppsalas västra del

Ombyggnad av V55 från Rickomberga till Kvarnbolund

**Särskild arkeologisk utredning, etapp I och II
Uppsala och Läby socknar
Uppsala kommun
Uppsala län**

Dan Fagerlund

Omslagsbild: Utsikt söderut mot Hågaåns dalgång från området runt Starbo.
Foto Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

Upplandsmuseets rapporter 2012:17
Arkeologiska avdelningen

ISSN 1654-8280

© Upplandsmuseet 2012

Bearbetning av planer och bilder: Dan Fagerlund
Byråinventering, kart och arkivstudier: Dan Fagerlund
Inventering: Dan Fagerlund, Robin Lucas
Fältarbete: Dan Fagerlund, Andreas Hennius
Faktagranskning: Andreas Hennius, Bent Syse

Allmänt kartmaterial: © Lantmäteriet. Ärende nr MS 2006/1674

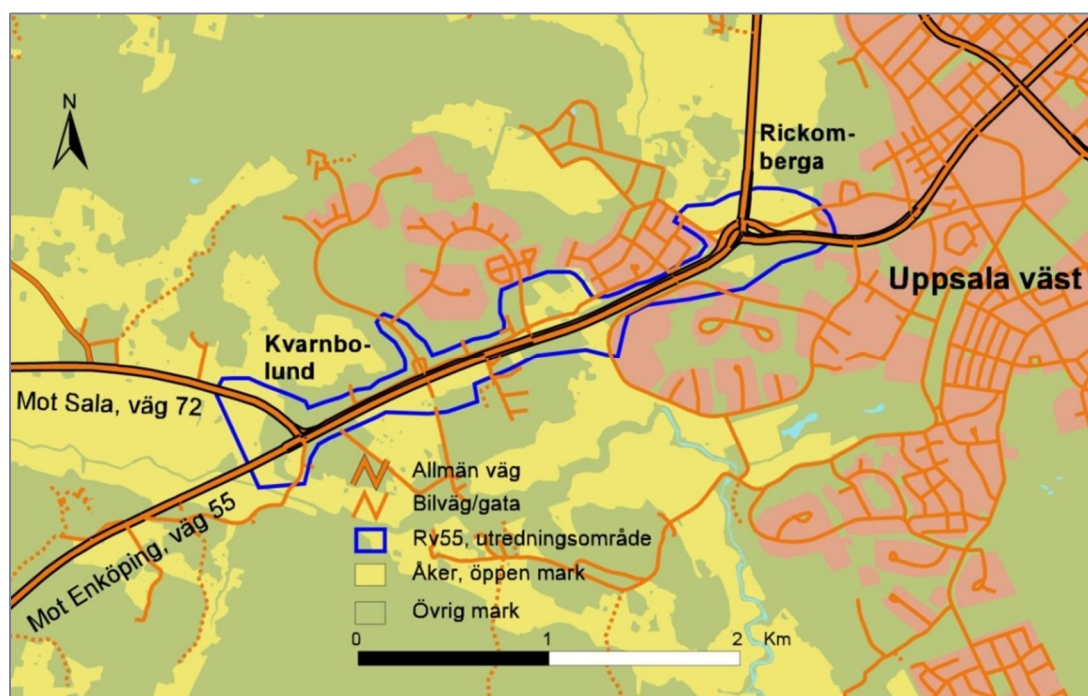
Upplandsmuseet, Fyrstorg 2, 753 10 Uppsala
Telefon 018-16 91 00, telefax 018-69 25 09
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Inledning	6
Uppdragets art	7
Arbetets upplägg, genomförande och redovisning	7
Topografi och fornlämningsmiljö – en översikt	9
Resultat – västra delen	13
Kvarnbolund, etapp I	13
Kvarnbolund, etapp II	17
Stenhagen, etapp I	26
Stenhagen, etapp II	30
Resultat – centrala delen	36
Starbo, etapp I	36
Starbo, etapp II	39
Torpet Snörom, etapp I	42
Resultat – östra delen	45
Berthåga trafikplats, etapp I	45
Berthåga trafikplats, etapp II	52
Revidering av fornlämningsnummer i FMIS	64
Övergripande diskussion	68
Sammanfattning	71
Administrativa uppgifter	73
Referenser	73
Arkiv	73
Litteratur	74
Bilagor	77
Bilaga 1, schakttabell	77
Bilaga 2, anläggningstabell	81

Inledning

Upplandsmuseet har under perioden januari till maj år 2012 genomfört en särskild arkeologisk utredning inom ett avsnitt av väg 55 mellan Rickomberga och Kvarnbolund i västra Uppsala (fig 1). Anledning till undersökningen var att trafikverket planerar för ombyggnationer av av- och påfarter inom nämnda sträcka. Undersökningen genomfördes efter ett beslut från länsstyrelsen i Uppsala utfärdat 2012-03-07 (lstn dnr 431-4103-11) och har utförts i enlighet med en inför undersökningen utformad undersökningsplan. Arbetet gjordes i flera steg med arkivstudier/byråinventering, fältinventering och sökschaktsgrävning. Arbetet har utförts av Dan Fagerlund som också sammanställt rapporten. Vid fältinventeringen deltog Robin Lucas och vid sökschaktsgrävningen deltog Andreas Hennius. Sist i rapporten redovisas hur fornlämningar som påträffats vid utredningen registrerats i fornlämningsregistret (FMIS).

Figur 1. Utredningsområdet berör områden kring väg 55 i Uppsalas västra delar, från Rickomberga i öster till Kvarnbolund i väster. Skala 1:40000.

Uppdragets art

I länsstyrelsens kravspecifikation för upprättande av en undersökningsplan formulerades den inriktning som gällde för genomförandet av utredningen. Inledningsvis skulle tidigare genomförda arkeologiska insatser gås igenom och sammanställas. Därefter skulle kart- och arkivstudier genomföras som kompletterande de tidigare arbetena. En inventering i fält skulle också genomföras och utöver detta avsågs utredningen innehålla en sökschaktsgrävning i nödvändig omfattning med syfte att avgöra förekomsten av tidigare ej kända och ovan mark ej synliga fornlämningar. Områden med fasta fornlämningar skulle tydligt identifieras. I länsstyrelsens förfrågningsunderlag (2012-01-13) fastställs att resultaten av utredningen skall utgöra underlag vid länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning inför eventuella kommande förundersökningar och särskilda undersökningar av fornlämningar. Arbetet har genomförts i enlighet med dessa direktiv och utifrån den fastställda undersökningsplanen.

Arbetets upplägg, genomförande och redovisning

Byråinventering, etapp I

Upplandsmuseet har genomfört en omfattande arkivstudie delvis inriktad på de ansenliga arbeten och resultatredovisningar som gjorts tidigare i området. Ett stort stöd har tagits i de genomgångar och diskussioner som gjorts i de äldre arbetena. Sådana har pågått under en lång tid men framförallt från 1980-tal och fram till idag. Ytterligare information och material har tagits fram för att komplettera underlaget för genomgången framförallt i de områden där större insatser har gjorts under den senare tiden. Resultaten av de tidigare insatserna har varit vägledande för att så långts som möjligt fastställa gränserna och karaktären på de lämningar som tidigare varit berörda. Det ger också en möjlighet att bedöma omfattning och utformning på eventuellt fortsatta undersökningar inom sådana områden. Med detta som avstamp har gjorts kompletterande kart- och arkivstudier för att granska de områden som i mindre eller ingen omfattning tidigare varit aktuella i sådana sammanhang, t.ex. stora områden söder om väg 55. Där har inriktningen varit att bedöma eventuell förekomst av fornlämning inom de områden och ytor som tidigare inte berörts. Från plats till plats gjordes erfarenhetsmässiga bedömningar av eventuella ytterligare fornlämningsmiljöer baserat på arkivunderlag, topografi, naturmiljö och andra fornlämningar i närområdet. På detta sätt inringades tänkbara fornlämningsområden inom utrymmet för det planerade exploateringsområdet.

Fältinventering, etapp I

För att få en uppdaterad och aktuell bild av topografi, miljö och kända fornlämningar eller eventuella indikationer på sådana inom tidigare ej utredda eller undersökta områden har en inventering i fält utförts av framförallt dessa delar inom det aktuella utredningsområdet. Framförallt har fältinventeringen berört områden söder om väg 55, öster om väg 72 samt väster och öster om Bärbyleden (fig 2, 4a, 4b). Syftet var att följa upp den byråmässiga delen av utredningen och på plats kontrollera sannolikheten för eventuella fornlämningar och att ringa in de områden där fornlämningar troligast kan förekomma. Fältinventeringen har gjorts

som en okulär besiktning av utpekade ytor och dess omgivningar och alla iakttagelser fördes över till en fältkarta där de tidigare grovt inringade områdena fanns inlagda. Målsättningen var att så effektivt som möjligt fastställa omfattningen av de ytor som skulle komma att ingå i en uppföljande andra etapp, etapp II, av utredningen, en söschaktsgrävning. Ambitionen var att närmare avgränsa och finjustera de ytor som bedömts kunna dölja tidigare okända fornlämningar. Fältinventeringen har haft stor betydelse då direkta spår av fornlämning har kunnat uppdagas, som upplöjd skärvsten, röjda ytor och liknande, liksom en bättre möjlighet till att visuellt uppfatta topografiskt fördelaktiga lägen o.s.v.

Figur 2. Dan Fagerlund inventerar i området omkring skärvstenshögen Raä Uppsala 317:1 som ligger öster om Starbo (jfr fig 26). Foto från Ö: Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Det samlade resultatet av byrå- och fältinventeringen resulterade i en delvis preliminär avgränsning av de ytor som bedömdes som aktuella för etapp II av utredningen (jfr fig 5, 18, 26 och 32). De avgränsade ytorna avsågs i viss riktning, dock ej utanför det fastlagda utredningsområdet, kunna justeras något i takt med det faktiska grävresultatet. Inicialt genomfördes gjordes också en avstämning i fält och en besiktning av de aktuella ytorna med representanter från uppdragsgivaren, d.v.s. trafikverket (Sverker Söderberg), Länsstyrelsen i Uppsala län (Roger Edenmo) och utföraren, Upplandsmuseet (Dan Fagerlund).

Söschaktsgrävning, etapp II

I april år 2012 utfördes med föregående arbete som utgångspunkt etapp II av utredningen (söschaktsgrävning) inom de på förhand utpekade lägena (jfr fig 5, 18, 26 och 32). Avsikten med detta var enkel och har gått ut på att genom att gräva på platserna fastställa en eventuell förekomst av fornlämning inom utredningsområdet och att i så fall i möjligaste mån få en uppfattning om fornlämningarnas utbredning och karaktär. Undersökningen gjordes med en hjulburen grävmaskin för att förenkla alla de förflyttningar som var nödvändiga inom utredningsområdets olika delar. Schakt och arkeologiska objekt har dokumenterats med en GPRS och alla mätdata har bearbetats i dokumentationssystemet Intrasis.

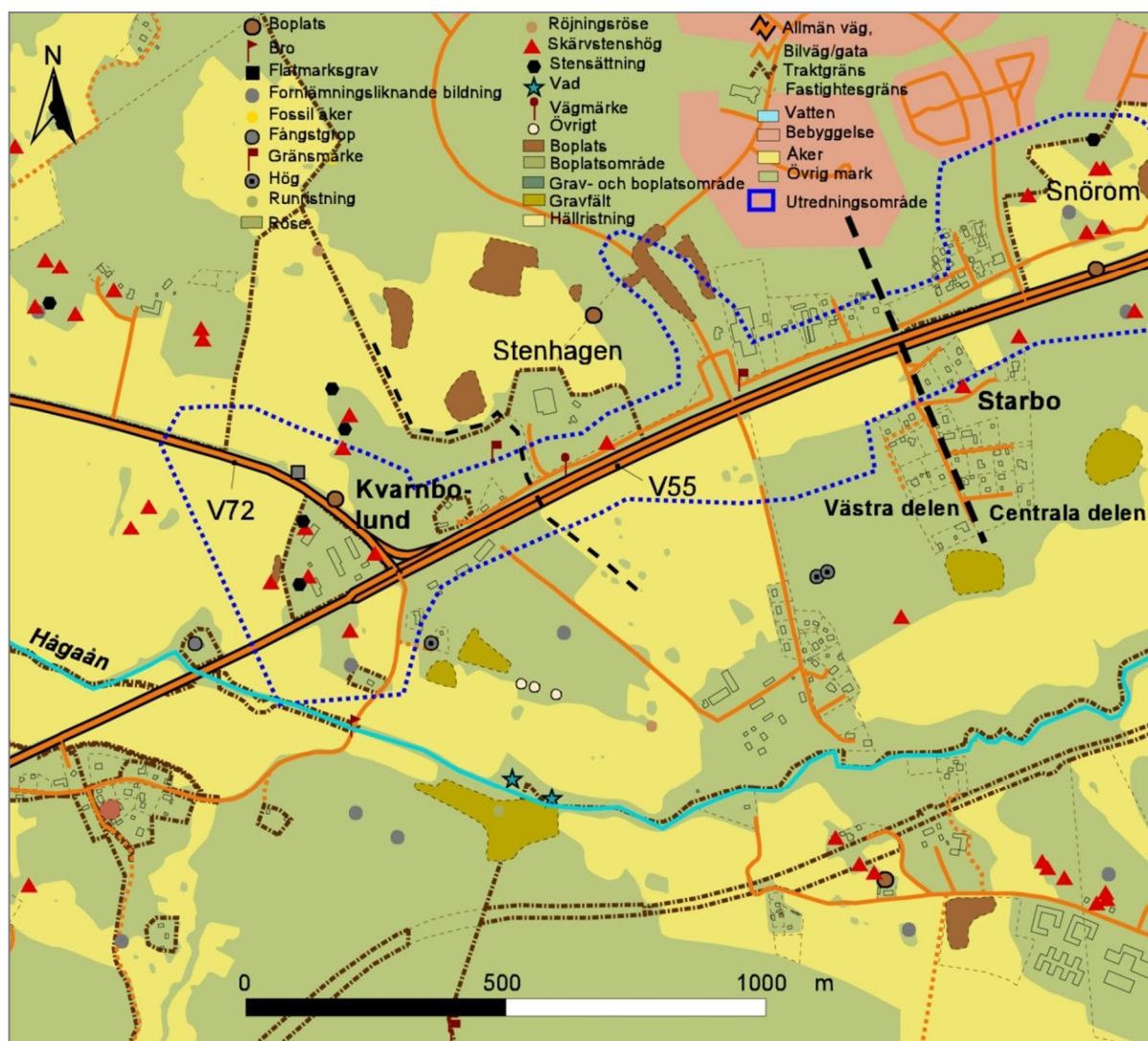
Figur 3. Foto från Hågaån mot den södra delen av utredningsområdet i Kvarnbolund. På en plåtå inne bland träden finns en mycket tät fornlämningsmiljö. Foto fr. S: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

Redovisning

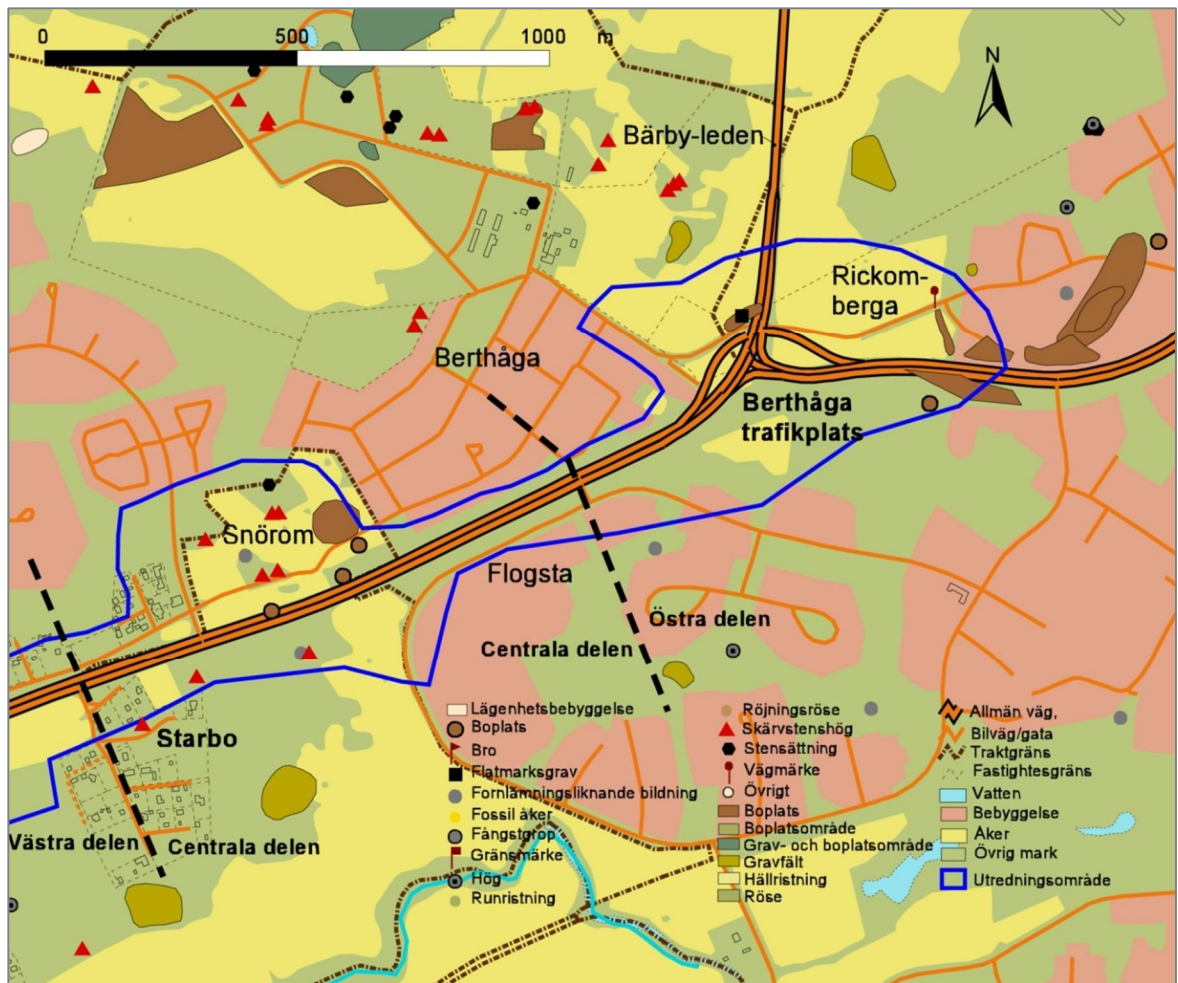
Redovisningen av resultatet av utredningens olika delmoment, arkivstudie, fältinventering (etapp I) och sökschaktsgrävning (etapp II) görs i denna rapport i tre delar, uppdelade på de tre huvudområdena, det västra, det centrala och det östra som av topografiska, antikvariska och korrologiska skäl kan sägas bilda rumsliga enheter. I rapportens slutdel kommer en mer sammanhållen diskussion att föras med resultaten sammanställda i ett mer övergripande perspektiv då resultatet avses utgöra grunden till en kommande handläggning i ärendet och som kan resultera i kommande förundersökningar och särskilda undersökningar i området.

Topografi och fornlämningsmiljö – en översikt

Området längs med väg 55 från Kvarnbolund i väster till Rickomberga i öster är en sträcka på ca 3 km som passerar över tre landskapsrum med Hågaåns dalgång i väster, en mer vidsträckt lerdal i öster och ett mer höglänt plåtåliknande moränmarksområde med insprängd odlingsmark där emellan. De bägge lerdalarna sammankopplas delvis av Hågaån som rinner söder om utredningsområdet (fig 4a, 4b). Nivåerna i området varierar mellan knappt 20 meter över havet i dalgångarna och en generell nivå på ca 25 meter över havet på det plåtåliknande området däremellan som även inkluderar håll- och bergsklackar med toppar på upp mot 35 m. Mer höglänt terräng finns även i Rickombergaområdet längst i nordöst.

Figur 4a. Utredningsområdets västra del med Kvarnbolund och Stenhagen. Utredningsområdet är markerat, liksom förekomst och typer av kända fornlämningar. Hågaåns sträckning har förstärkts på bilden. Skala 1:14 000.

Figur 4b. Utredningsområdets centrala del med Starbo och Snörom och den östra delen omkring Berthåga trafikplats med Rickomberga längst i öster. Utredningsområdet är markerat, liksom förekomst och typer av kända fornlämningar. Hågaåns sträckning har förstärkts på bilden. Skala 1:15000.

Fornlämningssmiljön i området är omfattande och rikhaltig med en stor kronologisk variation. Även beståndet av kända fornlämningar kan grovt delas in i tre huvudområden. I väster, kring Kvarnbolund och Stenhagen, finns miljöer med främst skärvtenshögar, enstaka gravar och gravfält samt boplatser från bronsålder och äldre järnålder (fig 4a). Det är främst skärvtenshögar och gravar som dominerar området kring Kvarnbolund på den västra kanten av den nämnda platån, i kanten av Hågaåns dalgång. Högre upp på platån mot Stenhagen finns ett antal kända och i stor utsträckning undersökta boplatser från bronsålder och framförallt äldre järnålder. Merparten av dessa finns djupt inne i en tidigare helt uppodlad och högre belägen sidodalgång till Hågaåns dalgång i väster.

Ett andra huvudområde ligger på moränplatåns östra kant i anslutning till bebyggelsen Starbo och med Flogsta i öster (fig 4b). På moränplatåns östra kant och sluttning ner mot dalgången i öster finns en mycket rik miljö med skärvtenshögar, boplatslämningar och enstaka gravar. En näst intill bortodlad torplämning, "Snörom" ligger centralt på platsen. Några större undersökningar har inte utförts i området men utredningar, förundersökningar och smärre

undersökningar från 1980-tal och framåt har visat på en komplex miljö med lämningar troligen från bronsålder och äldre järnålder. Vid torpet har gjorts ett fynd av vikingatida mynt och närliggande gravfält av yngre järnålderskaraktär tyder på att lämningar även från yngre järnålder förekommer i området (jfr Zachrisson 1998).

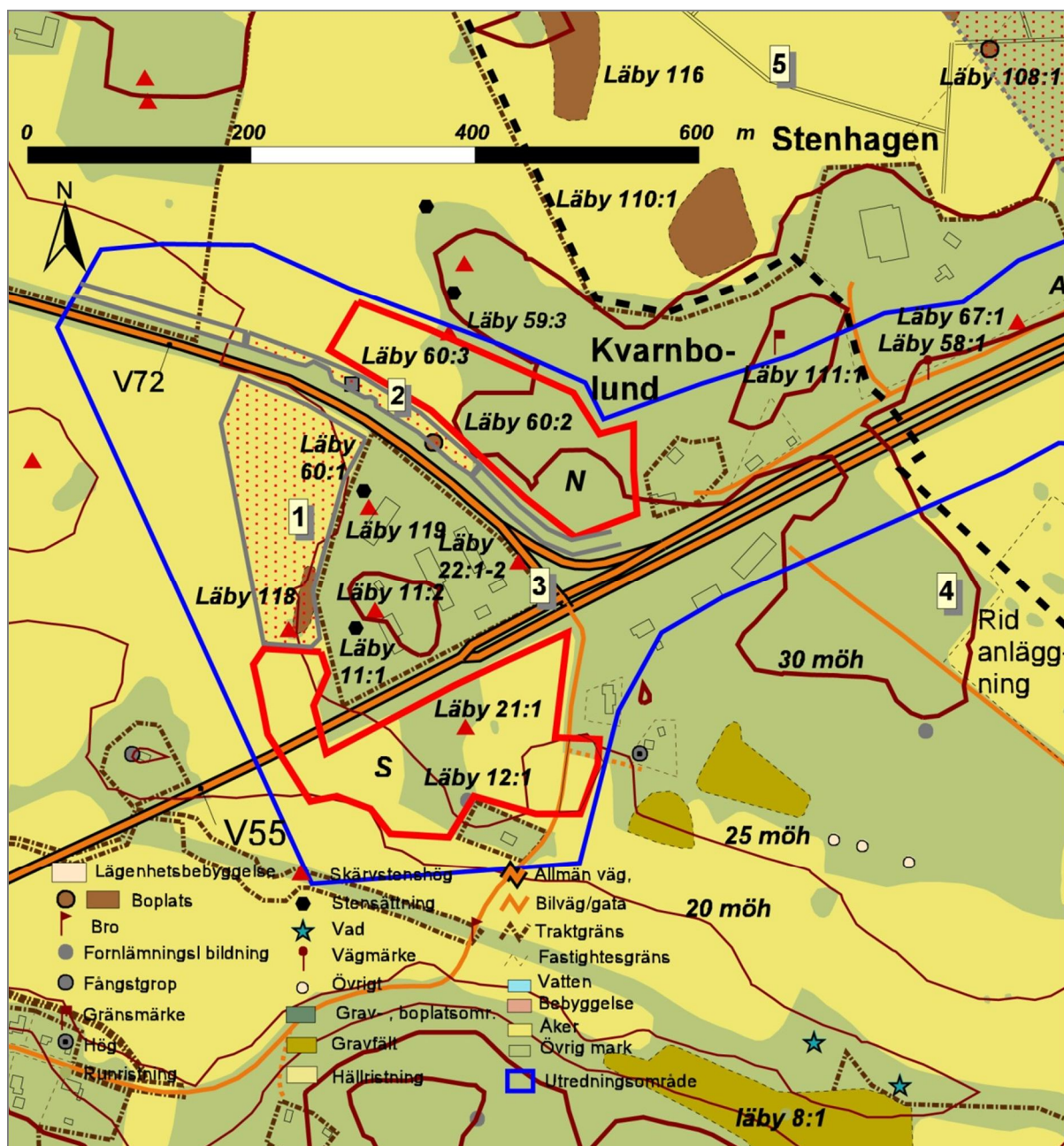
Det tredje huvudområdet finns i utredningsområdets östra del, på höjder och sluttningar ner mot dalgångens botten och Berthåga trafikplats (fig 4b). Den mest omfattande fornlämningsmiljön finns längst i öster i direkt anslutning till Rickomberga by. Vid större och mindre undersökningar från 1980-talet och framåt har delar av ett vidsträckt bebyggelse- och gravkomplex från romersk järnålder till vikingatid kommit fram. Inom små och lite perifera ytor finns även lämningar från bronsålder. Det finns en stark kontinuitet på platsen och höjdområdet har på 1600-talet haft en bebyggelse på tio gårdar och den gamla bygatan lever ännu kvar i Otto Myrbergs väg, en del av den tidigare och mycket ålderdomliga landsvägen mot Enköping. På motsvarande sida av dalgången, väster om trafikplatsen, är fornlämningsmiljön mer okänd men ett gravfält och skärvtenshögar på den övre delen av sluttningen och en undersökt del av en boplats och en grav närmare trafikplatsen vittnar om ytterligare lämningar även här.

I anslutning till den nämnda landsvägen, som delvis finns kvar inom partier av utredningsområdet, finns förutom fast fornlämning av den karaktär som omnämnts ovan även andra typer av fasta fornlämningar som ett antal milstenar och liknande som behöver tas i beaktande liksom förekomsten av vägen i sig. Fysiska spår av de äldre vägarna samt lämningar knutna till dessa som bebyggelse eller annan verksamhet skulle kunna förekomma under eller i anslutning till den idag synliga vägbanken.

Resultat – västra delen

Kvarnbolund, etapp I

Den västra delen av utredningsområdet rör dels, längst i väst, området kring trafikplatsen vid Kvarnbolund med avfarten mot Sala, väg 72, och fortsättningen av väg 55 mot Enköping (fig 5, jfr fig 1 och 4a) dels området runt Stenhagen (se nedan fig 18).

Figur 5. Området kring Kvarnbolund. De röda polygonerna visar de ytor där sökschaktsgrävning utförts inom ramen för den andra etappen. Siffrorna 1-4 markerar positionen för tidigare utförda undersökningar. Den streckade linjen anger ungefär gränsen mellan delområdena Kvarnbolund och Stenhagen. Skala 1:6000

Runt Kvarnbolund utgörs terrängen längst i väster av åkermark som sluttar söderut ner mot en relativt trång ådal med Hågaån i botten. Denna är belägen strax under en nivå av ca 20 meter över havet. Den centrala delen av området upptas däremot av blockig impediment-, hag- och skogsmark som har sin fortsättning åt norr och nordöst. Höjder i området når nivåer över 35 meter över havet. Impedimentmarken hyser bebyggelse och industrimark bl.a. för avfallshantering och bensinstation och även delar av ett äldre vägnät som leder mot en stenvalvsbro över ån (fig 5).

Det är en rikhaltig och varierande fornlämningsmiljö i omgivningen såväl inom som i anslutning till utredningsområdet. Den mycket tydliga och markerade ådalen söder om den planerade trafikplatsen utgör en del av en trång förbindelse mellan Hågaåns dalgång västerut och bl.a. Hågaområdet i öster. Söder om trafikplatsen finns bl.a. flera gravfält och gravar, vadställen och skålgropslokaler. Nämnas kan det stora gravfältet Raä Läby 8:1 med resta stenar som undersöktes av Ekholm på 1930-talet (Ekholm 1938). Inom utredningsområdet präglas miljön av främst skärvstenshögar. Det finns sju stycken inom det planerade trafikplatsområdet eller i direkt anslutning därtill, Raä Läby 11:2, 21:1, 22:1-2, 59:3, 118 och 119. Inom området och nära skärvstenshögar finns också flera gravar, stensättningarna Raä Läby 11:1, 12:1 (?) och 60:1 samt ytor med konstaterade boplatsslämningar Raä Läby 60:2-3 och 118. Längre norrut finns ytterligare en skärvstenshöga, gravar och ett gränsmärke intill väg 55 (fig 5).

Det förekommer också uppgifter om enstaka lösfynd i området, en stenxyxa av "Vittingetyp" från Kvarnbo gård, och en skafthålsxyxa av sten från åkanten nära bron (UMF, Holm 1992).

Tidigare undersökningar i området

(1) I samband med en förundersökning år 2005 inför en planerad utvidgning av avfallsstationen grävdes schakt inom en knappt 20 000 m² stor yta. Ytan låg väster om väg 72 i den västra delen av det nu aktuella utredningsområdet. I den södra delen närmast moränmarken påträffades en skärvstenshöga (på ett litet åkerimpediment) och boplatsslämningar inom en begränsad yta, Raä Läby 118 (fig 5). I övrigt saknades fornlämningsinslag inom förundersökningsområdet som utgjorde plöjd åkermark på sydvästslutningen ned mot ådalen (Fagerlund 2006).

(2) År 1991 gjordes omedelbart öster om väg 72 och norr om väg 55 förundersökningar inför anläggandet av en cykelväg mellan Kvarnbolund och Vänge (Brunna). Förundersökningarna gjordes inom ett ca 5 meter brett schakt och fungerade som en slutlig undersökning där fornlämning förekom (Fagerlund 1994a). Förundersökningen föregicks av en utredning året innan (Fagerlund 1990) som rörde hela sträckningen och som avgränsade förundersökningsytorna. I schaktet närmast Kvarnbolund påträffades boplatsslämningar i form av husgrunder och ytor med kulturlager, Raä Läby 60:2-3 (fig 5). En datering av ett av stolphålen i husgrunden angav detta till romersk järnålder, 170-369 AD.

(3) Två av skärvstenshögar, Raä Läby 22:1-2 (fig 5), undersöktes och borttogs 1969 inför en breddning av korsningen för väg 55 och väg 72 (Magnusson 1973) och daterades till äldre bronsålder, ca 1100-tal B.C.

(4) Inför uppförandet av en ridanläggning på den södra sidan av väg 55, utreddes år 1992 ett område nordväst om gården Kvarnbo och mellan Hågaån i söder och väg 55 i norr. Vid utredningen konstaterades, förutom några gravar (högar) nära Kvarnbo, förekomster av skärvsten i åkermark framförallt i utredningsområdets sydöstra delar (Holm 1992). Däremot finns inga uppgifter om fornlämningsindikationer längre norrut, närmare väg 55.

Antikvariska konsekvenser

Utbredningen och fördelningen av redan kända fornlämningar och resultaten av de insatser som gjorts tidigare i området gav en relativt god bild av hur fornlämningsituationen kunde se ut i det aktuella utredningsområdets västligaste del. Inom det utbredda åkerområdet norr om väg 55 och väster om väg 72 tycktes indikationer på fornlämning upphöra mot norr och väst att döma av resultaten av den förundersökning som gjordes där år 2005 (Fagerlund 2006). Däremot längst i sydväst närmast väg 55 rådde oklarhet om fornlämningsituationen. Situationen var densamma öster om väg 72. Från de boplatzlämningar, Raä Läby 60:2-3, som påträffades vid förundersökningen för cykelvägen och norrut, saknades fornlämningsindikerande inslag (Fagerlund 1990 och 1994a). Däremot var det osäkert hur boplatzlämningen sträckte sig österut över åkermark mot de skärvstenshögar och gravar som finns på skogbevuxen impedimentmark längre österut och inom den hag- och hållmark som finns närmare väg 55.

Söder om väg 55 var kunskapsunderlaget sämre. Utredningsområdets västligaste del rör här den delvis uppodlade sluttningen ned mot Hågaån. Inom utredningsområdet finns impedimentmarker med skärvstenshögen Raä Läby 21:1 och en osäker grav Raä Läby 12:1. Omnämnas bör också att den äldre vägen som leder mot stenvälsbron går genom området. Omedelbart sydöst om utredningsområdet ligger flera gravfält och en hög, troligen ursprungligen ett större sammanhängande gravfält (Holm 1992). I anslutning till och öster om detta gjordes dessutom iakttagelser av skärvig sten i åkermarken vid utredningen för ridanläggningen år 1992 (Holm 1992). Det verkade troligt att det kunde förekomma icke ovan mark synliga lämningar både inom och utanför den västra delen av utredningsområdet söder om väg 55. Här räknas också ett stycke av västsluttningen mot Hågaån norr om väg 55.

Fältinventering

Vid den fältinventering som har gjorts har området norr om väg 55 besiktigats. Den del av det aktuella utredningsområdet som finns öster om väg 72 består av åkermark och en omväxlande hag- och hållmark närmare väg 55 (fig 5). Både åkermarken och hagmarken bedömdes ha ett gynnsamt topografiskt läge på den södra delen av ett höjdområde med en exponering både mot en sidodalgång i nordväst och Hågaåns dalgång mot sydväst. Kända

fornlämningar finns inom och omkring hag- och åkermarken. För att klargöra fornlämningsituationen bedömdes en utvidgad utredning med sökschaktsgrävning som motiverad inom det aktuella utredningsområdet öster om väg 72 fram till väg 55 (fig 5, röd polygon, Kvarnbolund N). Ytan är ca 2 ha stor. Längre österut vidtar ett höjdområde och nyuppförd bebyggelse.

Vid fältinventeringen av området söder om väg 55 konstaterades att området ligger i sydväst, på och nedanför ett platåliknande höjdområde, med ett väldigt fint topografiskt läge mot ådalen. Området allra längst i söder och sydväst på sluttningen mot ån utgör dock en låglänt del inom det som förmodligen varit meandrande delar av årummet. Detsamma gäller det mindre partiet norr om väg 55. Högre upp på impedimentet förekommer skogsbunden moränmark omväxlande med brukad åkermark. På moränmarken observerades terrassliknande ytor som verkade stenröjda (fig 6) och i åkermarken både väster och öster om moränmarken observerades partier med rikligt med upplöjd skärvig sten och flera löparfragment. En utvidgad utredning med sökschaktsgrävning förordades som inramade de visuellt tydliga höjdområdena och delar av sluttningen ned mot årummet, inkluderande även en yta norr om väg 55 (fig 5, röd polygon, Kvarnbolund S). Ytan är ca 3 ha stor.

Totalt utgjorde detta ett utredningsområde med sökschaktsgrävning omkring Kvarnbolund som omfattade ca 5 ha (2 + 3, fig 5).

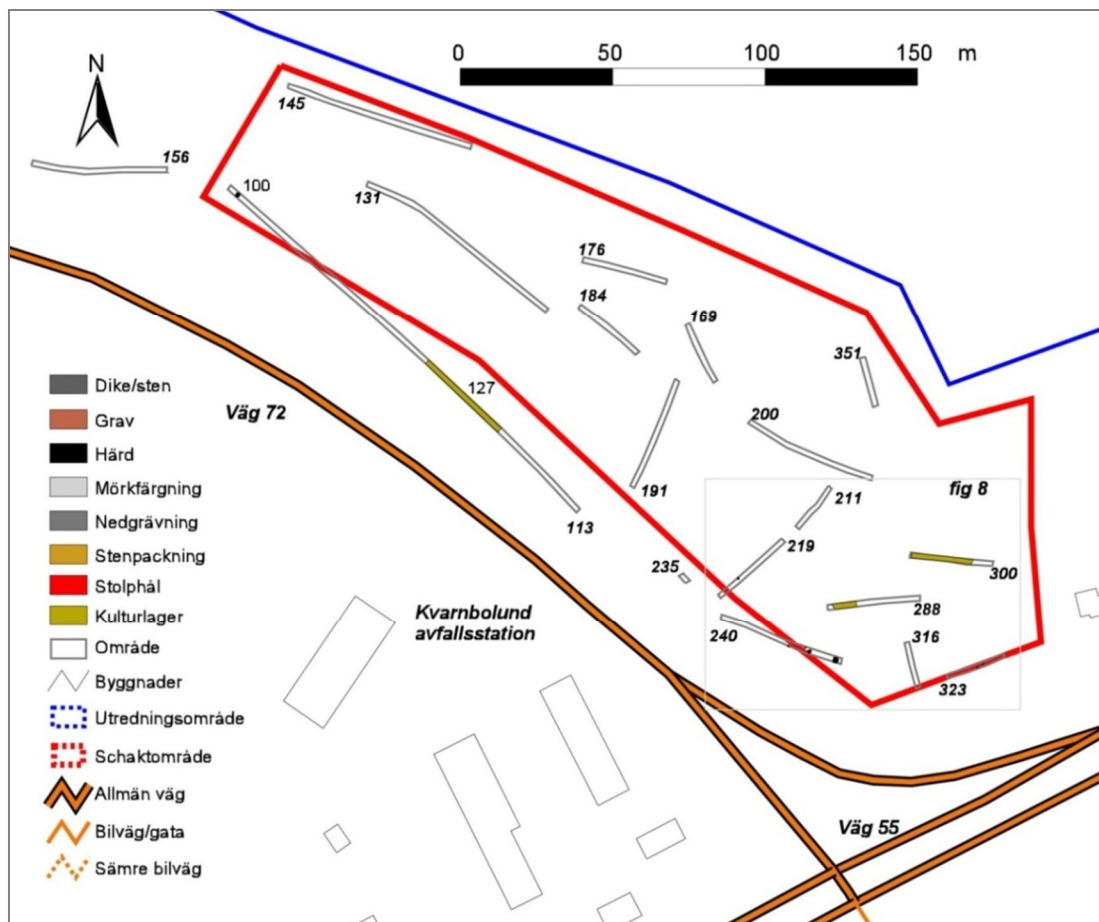

Figur 6. Foto från den södra delen av Kvarnbolund taget från årummet mot moränområdet. En av terrasserna kan skönjas mellan träden till vänster om huset. Foto fr. SÖ: Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Kvarnbolund, etapp II

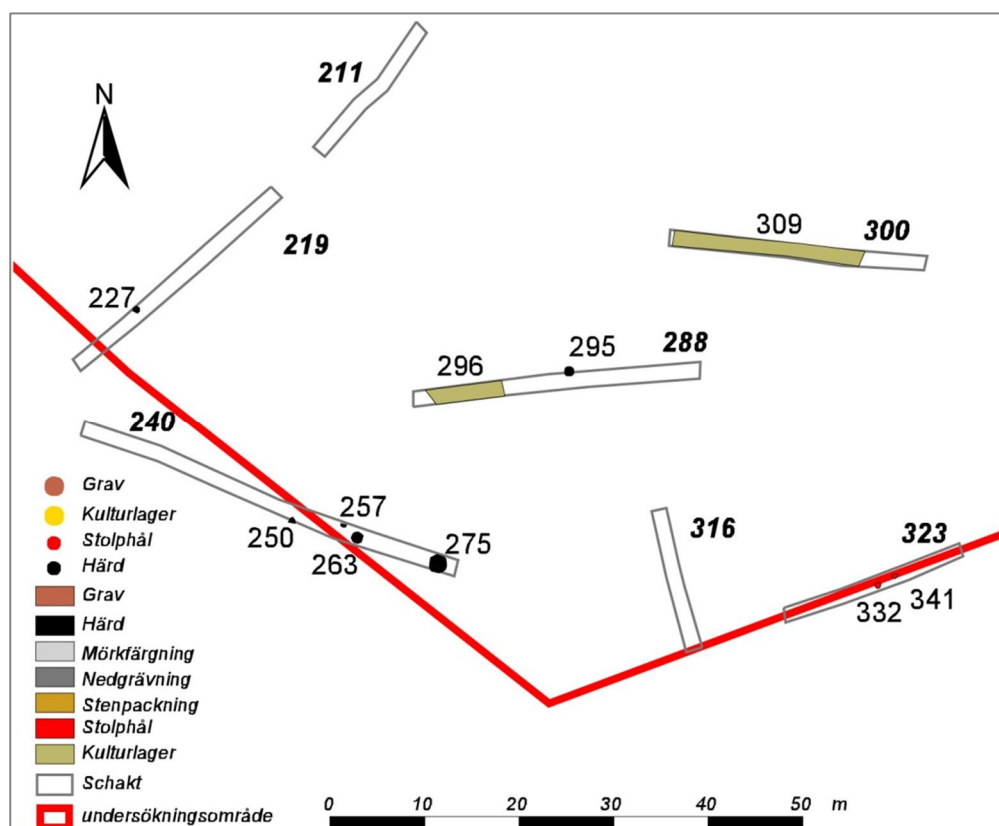
Norra området (N)

Schaktningen inleddes på den norra ytan i Kvarnbolund i början av april 2012 (fig 7). Ytan utgjordes av dels åkermark i den nordvästra delen och omväxlande hag- och hållmark i den sydöstra delen (jfr fig 5). Totalt upptogs 18 schakt till en sammanlagd yta av 1037 m², motsvarande knappt 5 % av den totala ytan (bilaga 1, schakttabell). På grund av förekomsten av några moränimpediment och hållpartier drogs några schakt, helt eller delvis, närmare väg 72 utanför den preliminärt avgränsade schaktningsytan.

Arkeologiskt utfall

Det arkeologiska utfallet var lågt i åkerområdet i nordväst, trots den relativa närheten till kända fornlämningar. I schakt 113, längst i norr, påträffades en härd, A100, och ett svårbedömt lerbaserat lager, A127 längre mot söder. Härden verkade vara en isolerad företeelse vilket också kontrollerades med ytterligare ett schakt i nordväst utanför schaktområdet. Däremot förekom inom hag- och hållmarken i sydost ett begränsat område med ett flertal arkeologiska inslag (fig 8, jfr fig 7).

Figur 8. Detalj med anläggningar och schakt (feta siffror) inom den sydöstra delen av område N (norra) inom Kvarnbolund. Utsnittet finns markerat på figur 7. Skala 1:800.

Totalt påträffades 12 arkeologiska objekt varav sju härdar, tre ytor med kulturlager och två stolphål (bilaga 2). Ytan med kulturlager, A127, i schakt 113, var svåravgränsad och diffust och kan beskrivas som ett kulturpåverkat lerlager med tydligt inslag av fnyk av bränd lera och kol och enstaka skärviga stenar. Det sammanfaller rumsligt och till sin karaktär med ett lager som observerades redan i samband med undersökningen för cykelvägen 1991 (Fagerlund 1994). Beskrivningen gäller även för lagren inne på hagmarken (fig 7). Med undantag för härden A110 längst i norr var även härdarna i området relativt diffusa och svåravgränsade, mer att likna vid större sot- och kolfläckar. Däremot var stolphålen i schakt 323 tydliga.

Arkeologisk bedömning

Vid en övergripande anblick på det norra området kan man säga att undersökningen visat på ett avgränsat mindre fornlämningsområde i hagmarkens södra del (fig 9), med härdar, kulturlager och enstaka stolphål. Vid undersökningstillfället var marken mycket vattensjuk. Sannolikt är detta ett fenomen som råder mellan alla uppstickande berghällar i området vilket kan ha varit orsaken till att detta inte utnyttjats i någon stor omfattning för t.ex. bebyggelse. De lämningar som fanns, främst i form av härdar och diffusa lager, kan representera tillfälliga eller särskilda aktiviteter i anslutning till de mer tydliga lämningar som finns i närheten. Karaktären eller funktionen på den verksamhet som förekommit på platsen kan i nuläget inte fastställas.

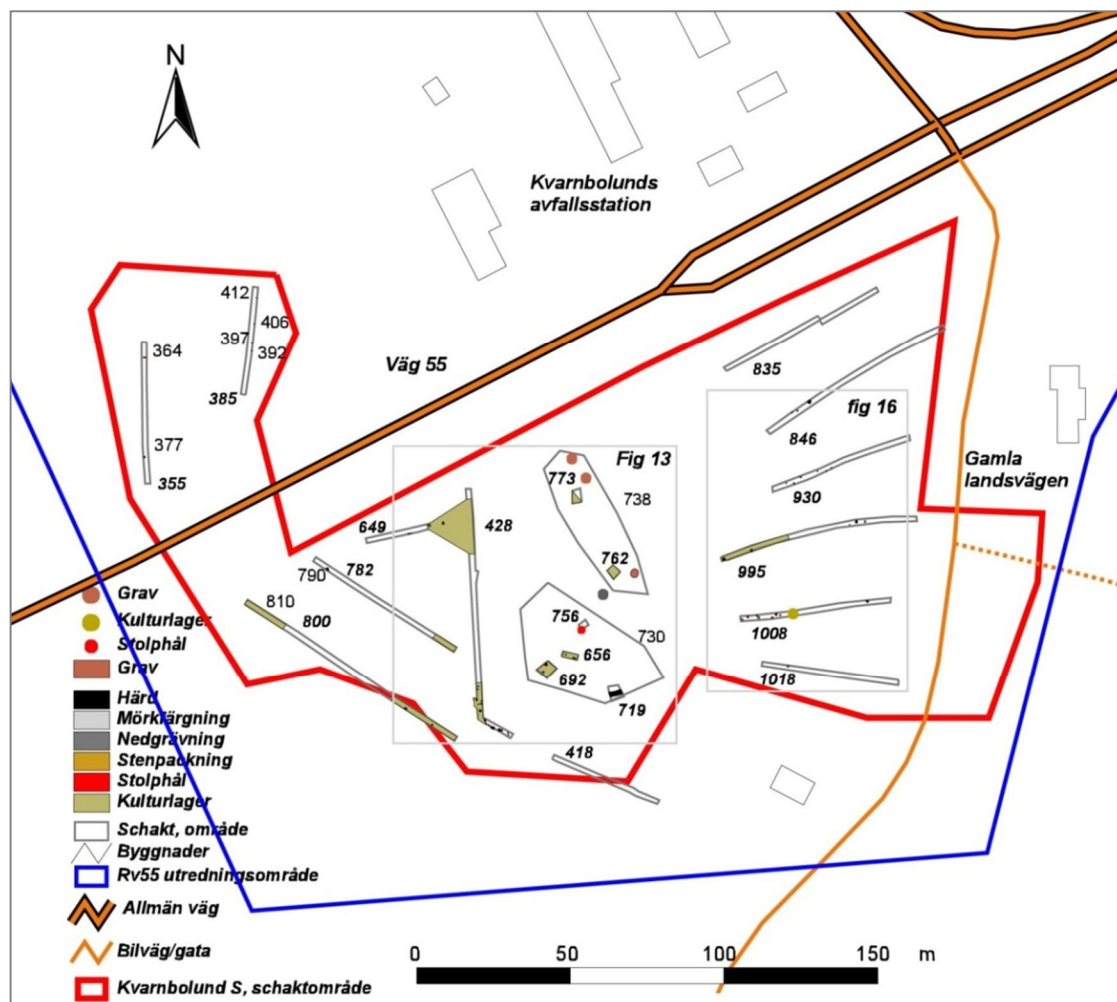

Figur 9. Foto på den södra delen av hagmarken inom det norra området (N), närmast Kvarnbolunds trafikplats. Foto fr V: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

Södra området (S)

Utredningsschakten på det södra området berörde åkermark i två olika topografiska nischer, dels längst i sydväst, nära Hågaåns ådal, både söder och norr om vägg 55, dels högre upp i terrängen ungefär mitt för Kvarnbolunds avfallsstation (fig 10, jfr fig 5). Schaktning genomfördes också på den skogsbevuxna moränplatå som fanns däremellan. Totalt grävdes 18 schakt med en sammanlagd yta av 1041 m². Det utgör mindre än 4 % av den totala grävytan som var ca 3 ha. Detta kan tyckas vara en begränsad insats men beror på svårigheten att ta upp schakt inne bland träden på impedimentmarken samt att en delyta längst i söder, söder om den gamla landsvägen (fig 10) inte var disponibel vid undersökningstillfället av naturhänsyn (se nedan). Resultatet av de smärre schakt som

grävdes på moränmarken var, trots den begränsade ytan, ändå helt tillfredsställande ur antikvarisk synpunkt. Däremot saknas kunskap om den arkeologiska situationen söder om landsvägen vilket får tas med i beräkningen vid eventuellt tillkommande förundersökningar i området.

Figur 10. Schaktplan över område S (södra) i Kvarnbolund, Skala 1:2500. Samtliga schakt redovisas med schaktnummer liksom spridda arkeologiska objekt med objektsnummer. Merparten av de senare redovisas dock på två separata detaljplaner (fig 13 och 16).

Arkeologiskt utfall

I åkerområdet längst i väst och sydväst (både norr och söder om väg 55) framkom karakteristiska lämningar efter förhistoriska boplatser med stolphål, härdar och ytor med kulturlager. Det förekom också i åkermarken spridda förekomster av skärvig sten och fragment av löpare (ej tillvaratagna). Norr om väg 55 (fig 10, 11) i två schakt, 355 och 385, påträffades fem stolphål och en härd (bilaga 1 och 2). Dessa lämningar utgör säkerligen en fortsättning på de boplatslämningar bl.a. en skärvestenshöj, Rää läby 118, som framkom vid den förundersökning som utfördes år 2005 (Fagerlund 2006).

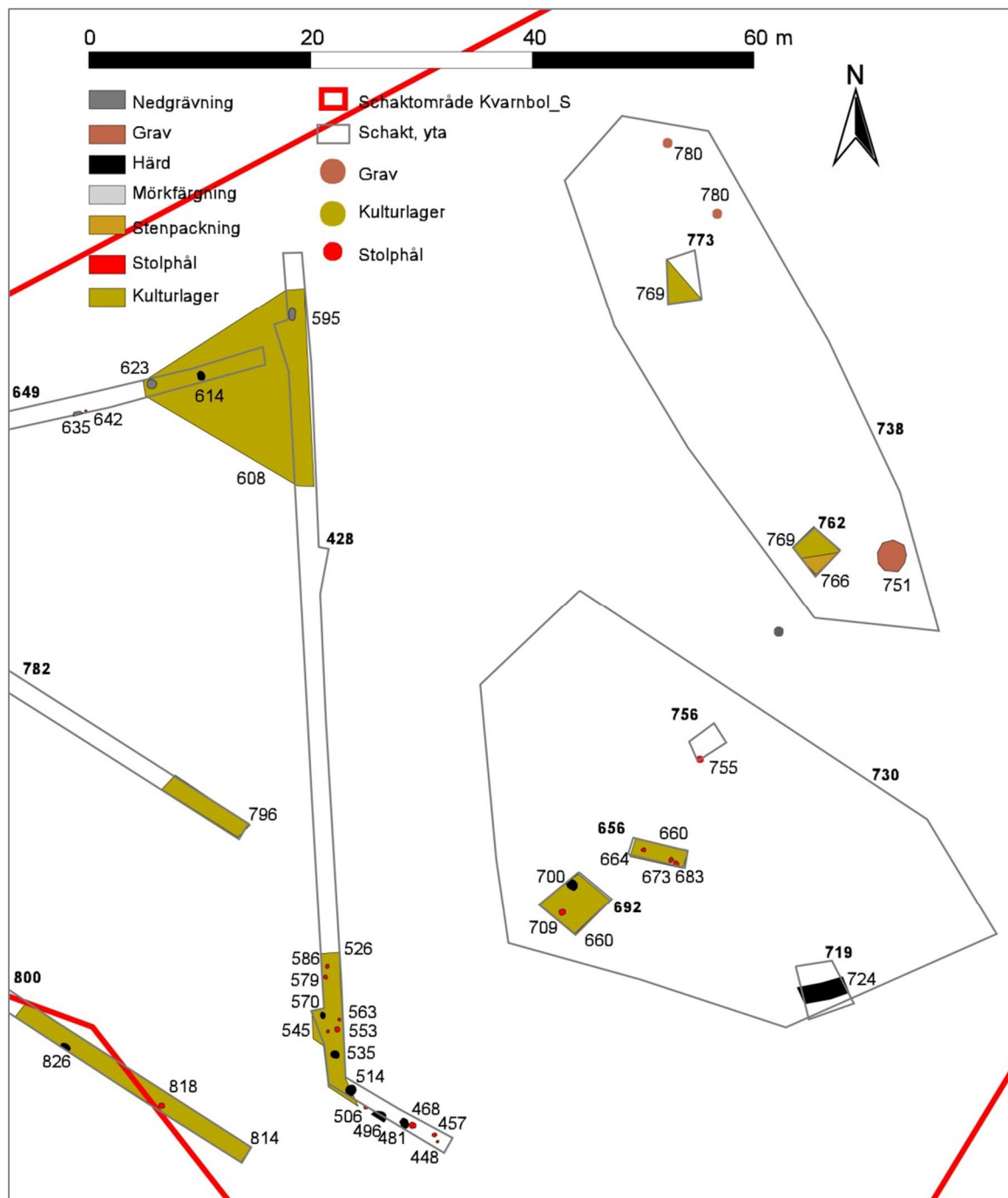
Figur 11. Översiktsfoto över åkerområdet norr om väg 55 och väster om Kvarnbolunds avfallsstation (i bildens högra kant). I bildens högra del syns också den åkerholme som hyser skärvstenshögen Raä Läby 118 (jfr fig 5). Foto fr. SV: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

I åkermarken söder om väg 55 var boplatzlämningarna spridda över ett relativt stort område. De fanns på den övre delen av sluttningen (ned mot å-rummet) som också bildade något av en flack plåtå innan moränmarken vidtog österut (fig 12). I åkermarken grävdes 5 schakt, nr 418, 428, 649, 782 och 800 (fig 12) och totalt påträffades 27 arkeologiska objekt varav fem ytor med kulturlager, åtta härdar, elva stolphål samt tre nedgrävningar (bilaga 1 och 2).

Figur 12. Översikt över den sydvästra delen av det södra området i Kvarnbolund. Den största anläggningskoncentrationen fanns i anslutning till det utstickande impedimentet i bildens mitt. I bakgrunden syns Hågaåns dalgång och den stenvalvsbro över ån som hör till den äldre landsvägen. Bakom bron anas det stora gravfältet med resta stenar, Raä Läby 8:1. Foto fr. NV: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

Även om anläggningar och lager fanns över en stor del av ytan fanns en tydlig koncentration av stolphål, härdar, några nedgrävningar och lager i den nedre delen av schakt 428 samt i de östra delarna av schakt 782 och 800. En viss anläggningsförtätning fanns också i den norra delen av schakt 428 och den östra delen av schakt 649 (fig 13). Kulturlagren i åkerområdet, A526, 608, 796, 814 samt 810 (utanför det mest fornlämningstäta området, fig 10) var relativt diffusa och svåravgränsade med spridda inslag av skärvig sten, kol, obrända ben och små klumpar av bränd lera.

Figur 13. Detaljplan över de mest anläggningstäta delarna av schakt 428, 649, 782 och 800 i det västra åkerområdet och de mindre schakten inne på moränmarken inom vad som preliminärt tolkats som terraser, ytorna 730 och 738. Skala 1:600.

Öster om nämnda åkerområde vidtar ett moränområde med befintlig bebyggelse i söder. Vid fältinventeringen konstaterades att stora delar av moränområdet tycktes bestå av minst två stenröjda platåer eller terrasser, en i sydväst och en på en högre nivå i nordost (jfr fig 5, 6). I den östra kanten av moränområdet finns en registrerad skärvtenshög (Raä Läby 21:1, och i sydöst en osäker fornlämningsliknande bildning (Raä Läby 12:1).

På grund av att moränområdet var skogbevuxet var det komplicerat att schakta inne på ytorna och insatsen begränsades till sex mindre schakt (fig 14, 15). Kulturlager och/eller anläggningar fanns dock i samtliga dessa schakt (fig 13). Kulturlagren A660, i schakt 656 och 692 på den sydvästra terrassen och A769 i schakten 762 och 773 på den nordöstra terrassen var mycket tydliga med ett allmänt innehåll av skärvig sten, sot, kol och bränd lera. I schaktet 762 fanns också slaggfragment i kulturlagret. Flera, några decimeter stora stenar, låg inbäddade i kulturlagret A660 i schakt 656 och en anhopning av skärvig sten som närmast kan klassas som en gles stenpackning, A766 fanns i lagret 769 i schakt 762 (bilaga 1 och 2).

Kulturlagret A660 i de förra schakten var flerskiktat och det förekom stolphål, A664, 673, 683 och A709 i lagret och en härd, A700 i botten av lagret. Lagret varierade mellan 0,1 m och hela 0,4 m i tjocklek.

I det sydligaste schaktet, A719, utgjordes underlaget i stor utsträckning av en flack berghäll. På och runt berghällen fanns ett tunt sot- och kolskikt direkt under ytskiktet av grästorv. Trots de tydligt antropogena inslagen på terrasserna och i området närmast intill kan det inte uteslutas att sotskiktet är ett mer recent inslag från en skogsbrand eller liknande.

Figur 14. Foto med två av de schakt (656, 692) som grävdes på den nedre platån (igenlagda). På bilden framgår tydligt den markerade terrasskanten ut mot ådalen i väster. Foto fr. NÖ: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

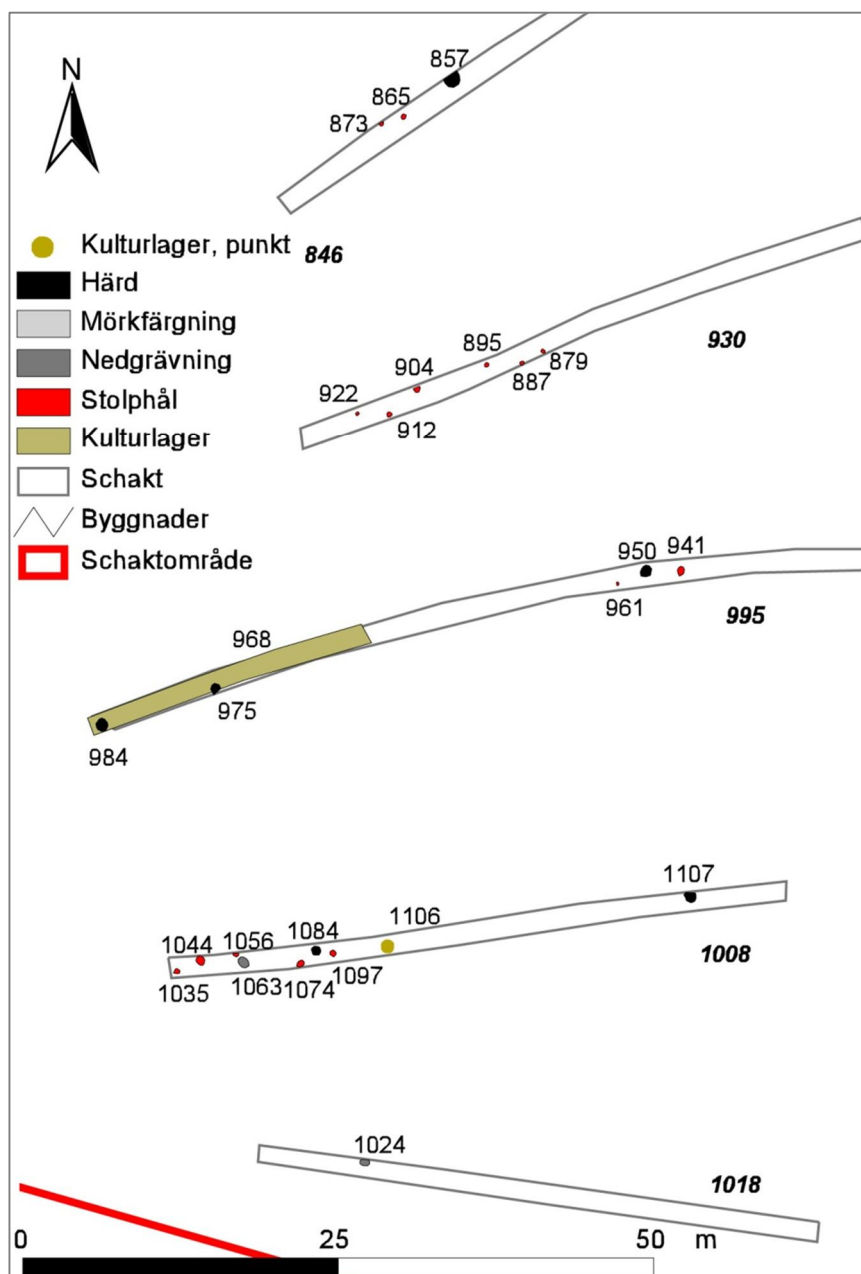
Figur 15. Foto på den övre terrassen och delar av de igenlagda schakten. Foto fr. NÖ: Andreas Hennius, Upplandsmuseet.

I anslutning till den övre, nordöstra terrassen, observerades i skogskanten mot nordöst en iögonfallande rest sten, på en mindre förhöjning, A751 (fig 13). Under torven visade sig, vid en kontroll, fyllningen bestå av skärvig sten och kulturjordsblandad morän och jord. Anläggningen skulle kunna vara en grav. Detsamma gäller för två inte lika tydliga förhöjningar med sten i fyllningen högre upp mot nordöst, A780 (n) och (s) (fig 13).

Öster om moränområdet, ungefär mitt för Kvarnbolunds avfallsanläggning, vidtar ytterligare ett område med plöjd åkermark (jfr fig 5). Detta ligger i ett mer höglänt läge på den västra kanten av den tidigare nämnda platån som vidtar österut (se avsnittet "topografi och fornlämningsmiljö" inledningsvis).

I området drogs sex schakt (fig 10) och anläggningar av förhistorisk boplatsskarakter som stolphål, härdar och kulturlager påträffades i fem av dessa (fig 16). Framförallt koncentrerades det arkeologiska inslaget till den västra delen av området, närmast det tidigare omtalade moränområdet. Åkerytan faller flackt mot syd och öst och merparten av alla arkeologiska inslag förekom på en skönjbar förhöjning i den västra delen (fig 17).

Totalt framkom 25 arkeologiska objekt, femton stolphål, sex härdar en nedgravning samt tre ytor med kulturlager. Kulturlagren, varav A1106 enbart är inmätt med en punkt, var gråbruna lerblandade lager med större eller mindre inslag av skärvig sten, kol, och bränd lera. I schakt 1008 förekom lagret i större delen av schaktet. Av de identifierade stolphålen var flera relativt stora med kraftig stenskonung och andra var mindre och helt utan stenskonung.

Figur 16. Detaljplan över de delar av schakten i det östra åkerområdet som innehåller anläggningar. Skala 1:600.

Arkeologisk bedömning

Det finns tydliga fornlämningsförekomster inom stora delar av utredningsområdet i den södra delen av Kvarnbolundsområdet söder om väg 55. Förhistoriska boplatzlämningar förekommer i åkerområdet längst i väst liksom inom en mindre yta norr om väg 55. Liknande boplatzlämningar förekommer också på ett mer höglänt åkerområde längre österut. Mellan åkerområdena finns ett skogbevuxet moränområde som bildar kanten av en mer vidsträckt plåtå som sträcker sig österut. Inom moränområdet iaktogs redan vid fältinveneringen partier med stenröjda terrasser med en mycket intressant exponering mot

ådalen i väster. I de schakt som grävdes på terrasserna framkom kraftiga kulturlager och anläggningar i och under dessa. Terrassernas ursprung och funktion kan i nuläget inte fastställas men det arkeologiska inslaget och i synnerhet läget talar för att det t.ex. kan röra sig om i förhistorisk tid anlagda och preparerade husgrundsterasser.

Figur 17. Vy över det östra åkerområdet i Kvarnbolund söder om väg 55. I bildens högra kant syns väg 55 och i den vänstra den äldre landsvägen. Vid fototillfället pågår schaktningen av det nämnda området och anläggningar förekom i den skönjbara förhöjningen i åkermarken mot det skogklädda moränområdet i bildens mitt. Skärvstenshögen Raä Läby 21:1 ligger i dess anslutning. Foto fr. Ö: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

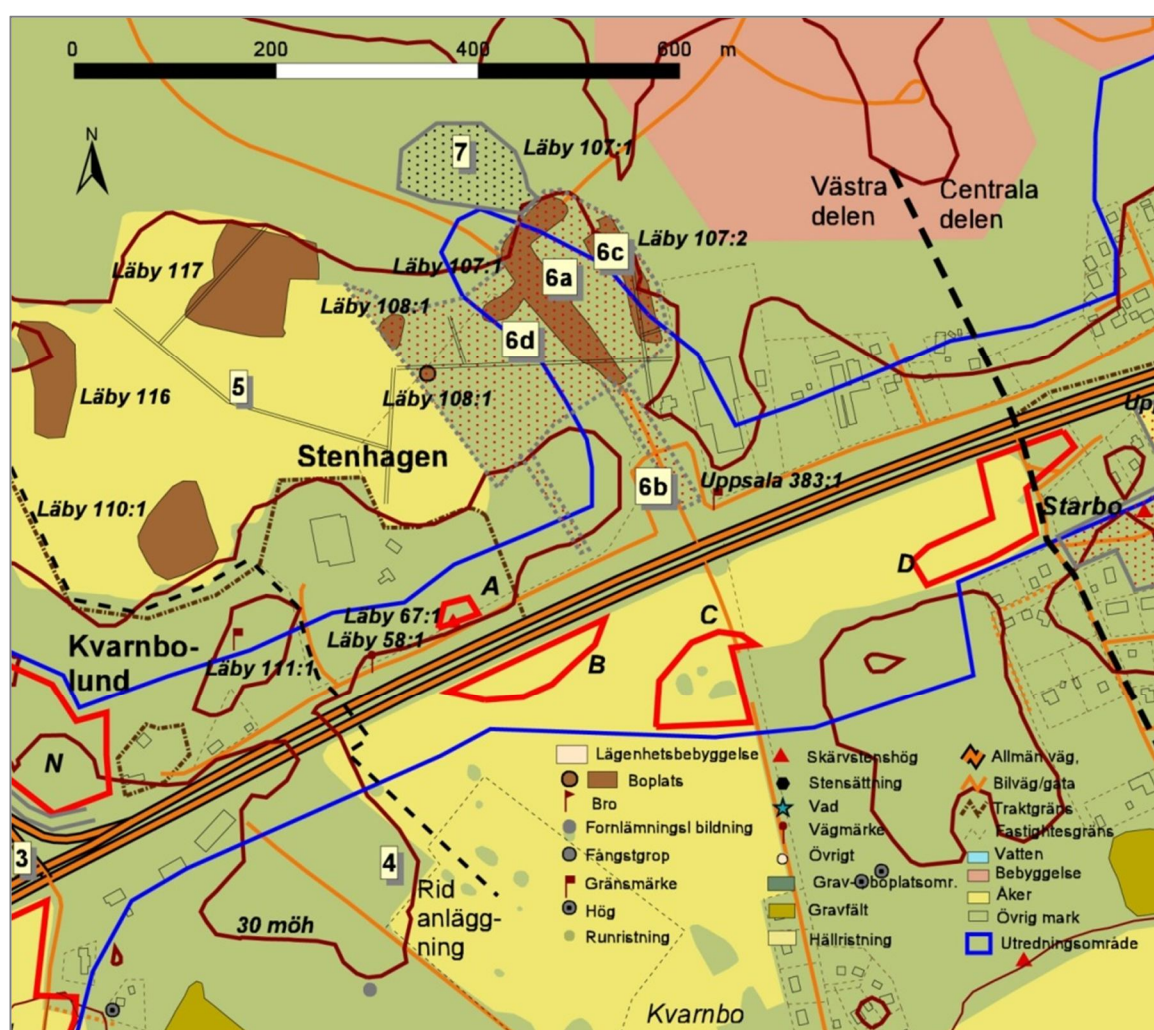
Stenhagen, etapp I

Området runt Stenhagen avser ytor på bägge sidor om väg 55 i höjd med det under senare år exploaterade området för butiker, idrott, annan samhällsservice, skolor och bostäder. Utredningsområdet inbegriper dessutom områden på bägge sidor norrut om själva infartsvägen till samma område. Mot öster gränsar Starbo (fig 18).

Från trafikplatsen vid Kvarnbolund och österut, på den norra sidan av väg 55, vidtar den blockiga och skogbevuxna impedimentmarken och på denna, inom det aktuella utredningsområdet, finns en skärvstensförekomst, Raä Läby 67:1, samt ett gränsmärke, Raä Läby 111:1, och en milsten, Raä Läby 58:1. Öster därom, i före detta plöjd åkermark, ligger en utvidgad del av utredningsområdet runt infartsvägen till Stenhagenområdet. Den här delen av utredningsområdet ligger i den inre och östra delen av en sidodalgång till hågadalen som vidtar västerut. Nivån är ca 25 möh. Den södra delen av infartsvägen, närmare väg 55 inom utredningsområdet, exponerar däremot söderut mot småbruten och ännu uppodlad åkermark som vidtar söder om väg 55 (jfr fig 4a). Det senare åkerområdet ligger inom ett mer utbredd slättområde på det som inledningsvis omtalades som en mer platåliknande central del av det totala utredningsområdet.

Norr om väg 55, i sidodalgången, och i anslutning till infartsvägen finns en omfattande fornlämningsmiljö med boplatzlämningar från bronsålder och järnålder, Raä Läby 107:1-2, 108, 110:1, 116 och 117 (alla helt eller delvis undersökta, Fagerlund 1989a, Fagerlund 1989b, Kaliff 1989, Fagerlund 1994b, Scheutz, Schütz & Göthberg, 2004, Fagerlund, Dutra Leivas & Åberg 2008, Åberg, Mattsson 2008). För övrigt står ett gränsmärke, "Uppsala stads gräns"; i gjutjärn, Raä 383:1 vid infarten till Stenhagsområdet (fig 18).

Söder om väg 55, längs med skogsmarken och infarten till Stenhagenområdet planar terrängen ut till en flack och vidsträckt platå med åkermark, belägen ca 25 möh. Åkermarken är småbruten med rikligt med små åkerholmar och impediment. Här förekommer inga uppgifter om kända fornlämningar.

Figur 18. Området kring Stenhagen inom det västra utredningsavsnittet. De röda polygonerna visar de ytor där sökschaktsgrävning utförts inom ramen för den andra etappen. Siffrorna 5, 6a-d och 7 markerar positionen för tidigare utförda undersökningar. Den tunnare streckade linjen anger ungefär gränsen mellan delområdena Kvarnbolund och Stenhagen och den grövre anger gränsen mellan det västra och det centrala utredningsområdet. Skala 1:7500.

Tidigare undersökningar i området

Arkeologiska insatser inför olika etapper av utbyggnaden i Stenhagsområdet påbörjades under 1980-talet och slutförda undersökningar täcker i stort sett de ytor som ingår i den aktuella utredningen runt infarten till området (fig 18).

(5) Redan år 1981 gjordes inledande undersökningar, enligt dåtidens nomenklatur, i form av provundersökningar med provschakt, inför uppförandet av bostäder och samhällsservice bl.a. i det då blivande Stenhagen. Dessa undersökningar kompletterades 1985 med ytterligare schaktningar (Svedberg m.fl. 1989). Inom olika delar av Stenhagenområdet påträffades spår av förhistoriska boplatser, bl.a. inom det nu aktuella utredningsområdet.

(6a) År 1988 inför anläggandet av den blivande tillfartsvägen till Stenhagenområdet (Etapp II, och centrumbebyggelse) gjordes en undersökning av ytorna för vägens övre del och VA-ledningar. Vid undersökningen framkom delar av boplatsslämningen Raä Läby 107:1 och man konstaterade att denna tunnade ut och upphörde i söder (Fagerlund 1989a).

(6b) Året därefter kompletterades undersökningen för den blivande tillfartsvägen med en förundersökning inom den södra delen av denna och anslutningen till väg 55 (Fagerlund 1989b). Det fanns inga spår av fornlämning inom denna del vilket indikerades redan året innan. Detta är i nuläget intressant med anledning av den nu tilltänkta ombyggnaden av väg 55 berör denna del. Den tidigare påträffade boplatsslämningen Raä Läby 107:1 som befanns längre mot norr konstaterades tillhöra en miljö mer knuten till den inre delen av den tidigare påtalade sidodalgången.

(6c) Inför uppförandet av centrumbebyggelsen och tillfartsvägar planerades för tillfälliga parkeringsplatser och upplag i området. Inför detta undersöktes de ytor som togs i anspråk. Även den undersökningen gjordes 1989 och resulterade i att ytterligare delar av boplatsslämningen Raä Läby 107 kom i dagen (107:2). Det bekräftades också att den spridda och delvis diffusa lämningen upphörde i söder (Kaliff 1989).

(6d) En undersökning inom en större och mer sammanhållen yta för den blivande centrumbebyggelsen utfördes år 1991. I samband med denna kompletterades den delvis diffusa boplatsslämningen Raä Läby 107:1-2 och delar av den daterades till äldre bronsålder. Dessutom tillkom ytterligare boplatsslämningar i nordväst, Raä Läby 108:1 med dateringar i både förromersk och romersk järnålder (Fagerlund 1994b). Vid undersökningen schaktades också kontrolltytor söderut ned mot väg 55 och som konstaterats tidigare så klingar lämningen av och upphör några hundra meter norr om väg 55.

(7) Omedelbart norr om de äldre undersökningarna har under år 2011 ytterligare en utredning genomförts som tydligt visar hur boplatsslämningen Raä Läby 107:1 sträcker sig ännu ett stycke norrut och med resultat som knyter an till de äldre bronsålderslämningar som fanns i 1991 års undersöknings norra del (Seiler & Larsson 2011).

Inga undersökningar har berört områdena söder om väg 55 mer än att den utredning för en ridanläggning som genomfördes 1992 (Holm 1992) även tangerade delar av det aktuella

området söder om väg 55 (Område nr 4, fig 5 och 18). Man konstaterade då att inga fornlämningsindikationer förekom i norr närmare väg 55. Det skall dock påtalas att många av de stora boplatsområden som uppdagats i Kvarnbolund- och Stenhagenområdet under senare år inte varit visuellt synliga i markytan före undersökningarna.

Antikvariska konsekvenser

De arkeologiska undersökningsinsatserna i Stenhagenområdet har tydliggjort ett omfattande boplatskomplex i den sidodalgång som i väster exponerar mot Hågaåns dalgång. De lämningar som uppdagats spänner över ett tidsintervall av 2500 år, från sen stenålder t.o.m. folkvandringstid. Undersökningarna har också inneburit att de aktuella utredningsytorna i infartsområdet till Stenhagen norr om väg 55 i hög grad har undersökts eller kontrollerats och sedermera också exploaterats. Trots detta finns dock ännu orörda ytor norr om vägen och inom det nu aktuella utredningsområdet ligger skärvstensförekomsten Raä Läby 67:1.

Söder om väg 55 råder en oklar bild. Från Kvarnbolund i väster och österut upptas ytor för bensinstation, parkeringsplatser och annan etablering. Öster om detta vidtar kuperad skogs- och hållmark utan kända inslag av fornlämning. Ytterligare österut, upp mot Starbo består området av en delvis låglänt del av den flacka småbrutna åkermarken. Med ledning av att det vid utredningen 1992 knappast påträffades några spår av fornlämning i det här området och en avsaknad av andra fornlämningar i närområdet bedömdes det inledningsvis som tveksamt att det skulle finnas några fornlämningar, åtminstone av omfattande karaktär i åkerområdet. I historisk tid har åkermarken här brukats som låglänt ängsmark (Lantmäteristyrelsens arkiv, Akt B7-5:2). Närmast Starbo finns emellertid några skärvstenshögar, Raä Uppsala 379:1 och 380:1 (se nedan) och åkermarken närmast söder om väg 55 sträcker sig upp mot dessa. Några hundra meter söderut finns två högar och ytterligare mot sydost finns en skärvstenshö och ett gravfält. Till detta skall fogas skärvstensförekomsten Raä Läby 67:1 norr om vägen.

Fältinventering

Vid den genomförda fältinventeringen avsynades området på ömse sidor om väg 55 mellan Kvarnbolund och Starbo, förbi avfarten mot Stenhagens centrum. Området på den norra sidan av väg 55 upptas till största delen av bostäder, Fyrisparkområdet med parkeringsplatser, ett hållmarks- och skogsparti samt en långsgående tillfarts- och cykelväg. Den kända skärvstensförekomsten, Raä Uppsala 67:1, ligger emellertid nära vägen och en mer orörd äldre åkeryta finns också i anslutning till denna. Förekomst av ytterligare fornlämning i anslutning till skärvstenshögsförekomsten kunde inte uteslutas och ett mindre område i anslutning till denna bedömdes som angelägen att kontrollera närmare med en utvidgad utredning med sökschakt (område A, fig 18). Detta inkluderade även en del av åkerområdet (område B) närmast söder om väg 55 (fig 18), totalt en yta av en halv ha.

I övrigt bedömdes inte större delen av åkerområdet söder om väg 55 som ett troligt fornlämningsområde. Detta var delvis låglänt och hade inget gynnsamt topografiskt läge

förutom den svaga kopplingen till andra lämningar. Erfarenheten från de äldre undersökningarna norr om vägen var också att fornlämningskomplexet ebbat ut mot söder. Likaså saknas antikvariska indikationer på det berg- och skogsparti som finns väster om åkerpartiet. I söder, intill vägen ned mot Kvarnbo, observerades däremot en ur topografisk synvinkel intressant yta, en moränförhöjning med uppstickande åkerholmar med en exponering åt syd och sydväst. Slutligen i den östra kanten av åkerområdet mot Starbo bedömdes också läget och topografin som möjligt för eventuella lämningar. Denna del gränsar också mot den kända fornlämningsmiljön med skärvstenshögar som finns inom Starbo. En utvidgad utredning i området längst i söder (område C, fig 18) och öster (område D) med sökschaktsgrävning bedömdes relevant inom en yta på knappt en och en halv hektar. Mitt för det aktuella (D) åkerområdet norr om väg 55 är alla ytor redan ianspråktagna av bebyggelse och lokalvägar.

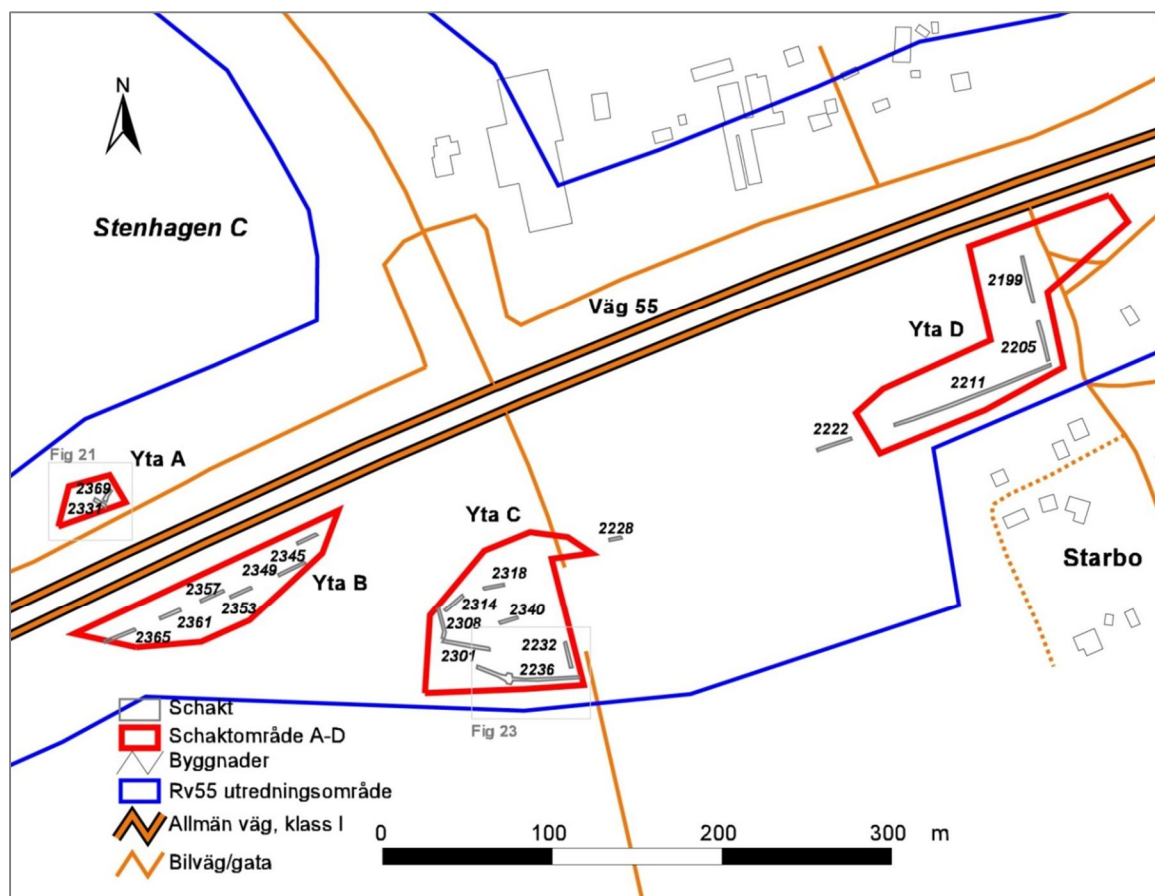
Sammantaget gjordes den bedömningen att en utvidgad utredning med sökschakt i Stenhagenområdet kunde vara befogad inom fyra mindre ytor, A – D, med en sammantagen yta på knappt 2 ha (fig 18).

Stenhagen, etapp II

Yta A-D

Schaktningen inom de fyra delytorna i Stenhagen området kom att fördröjas av det skälet att området låg inom naturreservatet "Hågdalen-Nåsten (1998-05-27 §195). En dispens för arkeologiskt arbete inom detta lämnades först genom ett beslut av Miljö- och hälsoskyddsnämnden 2012-04-25 (dnr 2012-001443-NA). Dispensen avsåg dessutom ytorna invid Starbo (se nedan) och en delyta vid Kvarnbolund.

När arbetet väl gjordes grävdes 20 schakt i området, två inom yta A, sex inom yta B, åtta inom yta C och fyra inom yta D (fig 19, bilaga 1). De upptog en total yta av 760 m², vilket utgör ca 4 % av den totala ytan. Framförallt område B och D undersöktes i ringa omfattning då det ganska tidigt stod klart att det saknades observerbara antropogena spår i schakten i dessa delar.

Figur 19. Schaktplan över Stenhagsområdet och de fyra delytorna (A-D), Skala 1:4500. Samtliga schakt redovisas med schaktnummer. Objekt av arkeologiskt intresse förekom i vissa schakt inom ytorna A och C och dessa redovisas på två detaljplaner (fig 21 och 23).

Antikvariskt utfall

Yta A, som totalt omfattade ca 600 m², utgjordes av en liten delvis skogsbevuxen glänta omgärdad av uppstickande berghällar. I de två schakt som grävdes fanns ett påtagligt lager närmast under torven med flera stora stenar, tegel, glas, asfalt och annat sentida material, särskilt i schakt 2331 (fig 20). Det kan inte uteslutas att det rör sig om en mer eller mindre sentida bebyggelsest.

Under detta, på ett djup av närmare 40 cm, förekom dock en äldre horisont med skärvig sten och kol över en naturlig yta av mjåla och småsten, I botten fanns en tydlig koncentration av skärvig sten som tolkades som ett stolphål (A2322, fig 21). Även i schakt 2369 förekom skärvig sten och spridd kol djupt ned i schaktet, särskilt påtaglig var en gles koncentration i schaktets centrala del (A2378). Det arkeologiska inslaget talar för att det på platsen funnits någon form av aktivitet i anslutning till skärvstenshögen Rää Uppsala 67:1.

Figur 20. Dan Fagerlund rensar i ytan av det sentida lagret i schakt 2322 inom yta A. Äldre lämningar som troligen kan förknippas med den intilliggande skärvstenshögen fanns under lagret.
Foto: Andreas Hennius, Upplandsmuseet.

Det är dock mindre troligt att det rör sig om en mer utbredd boplatslämning eller dylikt eftersom det helt saknades arkeologiska inslag i de schakt som grävdes inom yta B söder om väg 55. Det senare området upptog en yta av ca 4000 m² och undersöktes just med ambitionen att följa upp skärvstensförekomsten norr om vägen (fig 22). I de sex schakten fanns plöjd matjord över naturliga postglaciala eller glaciala leror (bilaga 1).

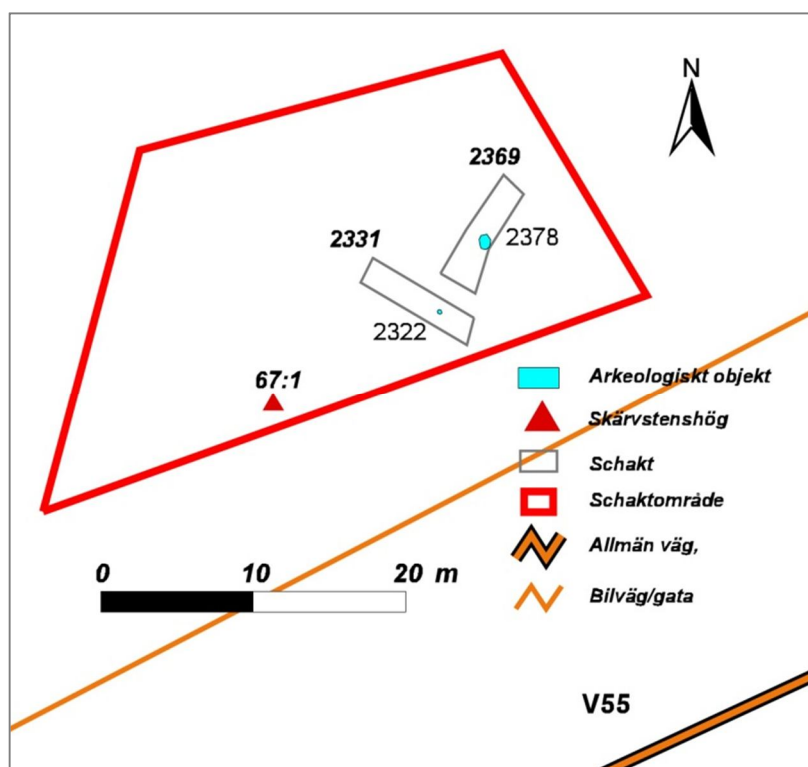

Fig 21. Detalj över yta A med schakt och anläggningar. Skala 1:500.

Figur 22. Vy över område B i Stenhagen. I dungen till höger om vägen (väg 55) ligger skärvstenshögen Raå Uppsala 67:1 och yta A. Foto fr. Ö: Andreas Hennius, Upplandsmuseet.

Inom yta C förekom spår av en förhistorisk boplatzlämning på den södra kanten av moränförhöjningen och de åkerholmar som fanns där (jfr fig 18). Inom ett snävt område i schakt 2236 förekom sex stenskodda stolphål (fig 23). Stolphålen var relativt små och distinkta med en skoning av främst skärvig sten (bilaga 2, fig 24). Stolphålen varierade genom att vissa hade en tät och andra en mer gles skoning. I övrigt saknades arkeologiskt inslag inom yta C.

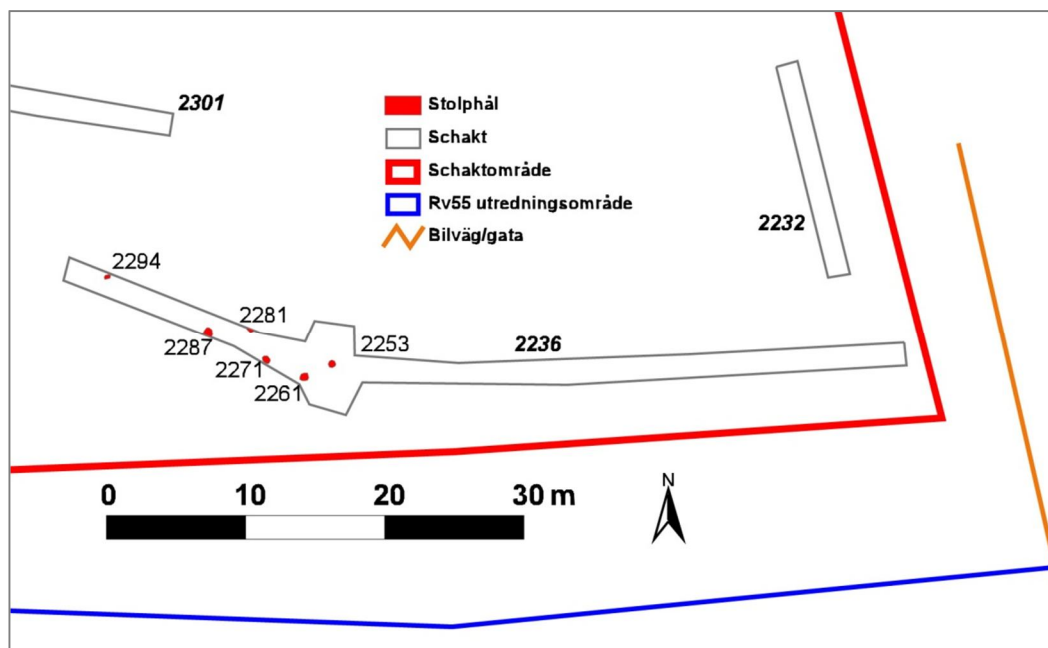

Fig 23. Detalj över yta C med schakt och anläggningar. Skala 1:550

Figur 24. Foto på ett av de stenskodda stolphålen, A2253, i schakt 2236. Foto: Andreas Hennius, Upplandsmuseet.

Inom yta D drogs schakt längs med det utpekade område som omfattade de högre delarna av åkermarken längst upp mot Starbo och de skärvstenshögar som finns österut (fig 25). Inget av antikvariskt intresse fanns dock i de grävda schakten och insatsen i denna del gjordes därmed förhållandevis begränsad.

Figur 25. Översikt över de schakt som grävdes inom yta D intill Starbo. Foto fr NO: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet

Arkeologisk bedömning

Inom Stenhagsområdet bedömdes fyra ytor vara relevanta ur arkeologisk synpunkt för en utvidgad utredning, etapp II, med söschakt. Spår av förhistoriska (och sentida) aktiviteter framkom inom yta A i anslutning till skärvstenshögen Raä Uppsala 67:1. I övrigt framkom delar av en förhistorisk boplatsyta inom område C. Lämningarna bestod av tydliga stolphål som var placerade så att de kan bedömas som delar av en, möjligen två, huskonstruktioner. Lämningarna var koncentrerade till en mindre yta omedelbart söder om den moränförhöjning med uppstickande åkerholmar som är placerad i utredningsområdets södra del (fig 18).

Resultat - centrala delen

Starbo, etapp I

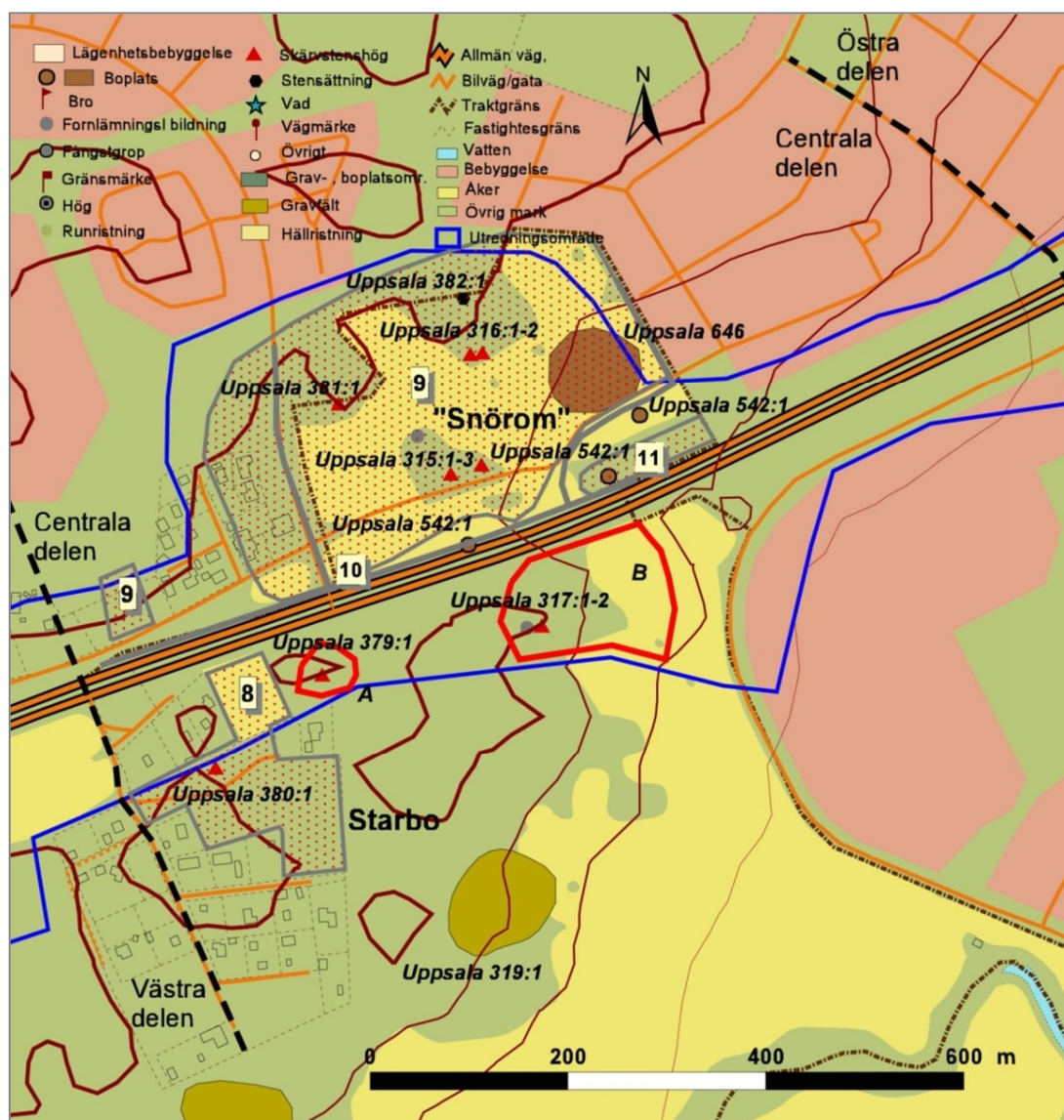
Starbo består av småhusbebyggelse inom ett numer delvis skogbevuxet impedimentområde men som tidigare delvis varit mer öppen åker- eller betesmark. Området utgör en mer kuperad del på den östra kanten av den tidigare nämnda platån och västerut vidtar den småbrutna åkermarken. Längre österut vidtar ett sammanhängande nordsydligt lerdalsområde som sträcker sig förbi bl.a. Håga, Flogsta, Berthåga, Rickomberga och Stabby (fig 4b).

Det aktuella utredningsområdet söder om väg 55 inbegriper den norra delen av Starbo (närmast väg 55). Öster om Starbo fortsätter den mer kuperade skogsmarken innan den övergår i den lägre liggande lerdalen (fig 26). Starbo har historiskt sett legat under Flogsta by, i dess västra del, och har med ledning av vad det historiska kartmaterialet utvisar etablerats sent under 1700-talet eller under den första delen av 1800-talet (lantmäteristyrelsens arkiv, akt B7-5:5 och B7-5:2).

Inom eller i direkt anslutning till den norra delen av Starbo och i skogsmarken öster därom, innan denna övergår i en sluttning ner mot lerdalen, finns flera kända fornlämningar. Dessa är tre skärvstenshögar, Raä Uppsala 379:1, 380:1 och 317:1 samt en mer osäker lämning, en förhöjning intill den senare, Raä Uppsala 317:2 (fig 26). I skogskanten längre söderut mot lerdalen ligger ett gravfält Raä 319:1.

Tidigare undersökningar i området

(8) Inför planerna på ny bebyggelse i Starbo gjordes år 2001 en utredning inom de planerade exploateringsytorna (fig 26) och delvis inom det nu aktuella utredningsområdet. Inom utredningsområdet fanns skärvstenshögen Raä Uppsala 380:1. Utredningen inbegrep grävning av sökschakt men endast få observationen av antikvariskt intresse framkom. Några få mörkfärgningar förekom i ett schakt strax nordost om skärvstenshögen men dessa bedömdes som troligt recenta odlingslämningar och några ytterligare insatser har inte gjorts (Göthberg 2001).

Figur 26. Området kring Starbo inom det centrala utredningsavsnittet. De röda polygonerna visar de ytor där sökschaktsgrävning planerades för inom ramen för den andra etappen. Siffrorna 8-11 markerar positionen för tidigare utförda undersökningar. De streckade linjerna anger ungefär gränsen mot delområdena väst (Kvarnbolund och Stenhagen) och öst. Skala 1:7500.

Arkeologiska konsekvenser

Skärvstenshögarna söder om v55 verkar ingå i en större miljö med skärvstenshögar, gravar och boplatzlämningar som finns även norr om vägen. Hela miljön finns i kanten av den omnämnda plattan på en nivå av ca 25 möh innan den övergår i en mer låglänt lerslätt i öster. Resultatet av utredningen i Starbo år 2001 intill en av skärvstenshögarna gav knappa resultat men läget och fornlämningsmiljön talar för att ytterligare lämningar som ej kan ses ovan mark förekommer på plattan och slutningen ner mot lerslätten vilket är fallet norr om vägen.

Fältinventering

I samband med den inventering som nu utförts besiktigades den kuperade skogsmarken öster om Starbo inklusive den sluttning ner mot lerslätten som finns österut. Ytterligare österut upptas hela utredningsområdet både söder och norr om väg 55 av exploaterade ytor för bebyggelse, vägar och bullervallar. Omgivningarna kring skärvstenshögen Raä Uppsala 379:1 består av kuperad mark med hållar och ganska begränsade ytor för eventuella boplatslämningar i dess anslutning. En utvidgad utredning med sökschakt bedömdes ändå inledningsvis som angelägen i mindre omfattning i högens närmaste omgivning som delvis består av partier med övervuxen äldre hagmark. Utredningsområdet just här omfattar ca 2000 m², område A, (röd polygon på fig 26).

Österut vidtar den kuperade skogsmarken inom vilken några eventuella nya fornlämningar inte tycktes förekomma. I höjd med skärvstenshögen Raä Uppsala 317:1 och den intilliggande osäkra lämningen, Raä Uppsala 317:2 (vilken var svår att identifiera vid besiktningen) förändras topografin till att övergå i den plöjda sluttningen ner mot dalgången i öster. Direkt öster om skärvstenshögen finns inom skogspartiet, eventuellt naturliga, men stenröjda, terrasser (fig 27) och öster om denna vidtar den plöjda lersluttningen.

Figur 27. Vid inventeringen i anslutning till skärvstenshögen Raä Uppsala 317:1, observerades denna röjda terrassliknande yta. Ytan finns öster om skärvstenshögen omedelbart innan den plöjda åkermarken tar vid. Foto fr. N: Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Även på den plöjda sluttningen finns topografiska skillnader så att den övre västra delen av sluttningen bildar något av en svag plåtå innan den djupare delen av dalgången tar vid (se nedan, fig 28). Bedömningen var att den östra skogskanten i anslutning till skärvstenshögen samt de övre delarna av sluttningen behövde utredas ytterligare med sökschaktsgrävning då ytterligare fornlämning mycket väl kunde uppträda. Den djupare delen av dalgången ter sig mindre gynnsam genom det låglänta läget. I det äldre historiska kartmaterialet framgår att detta delvis utnyttjats som ängs- eller betesmark (Lantmäteristyrelsens arkiv, akt B7-5a4:13-

14). Det planerade utredningsområdet, Område B, omfattade en yta mindre än 2 hektar (röd polygon på figur 26). Den absoluta gränsen österut fick bedömas i samband med schaktningen.

Starbo, etapp II

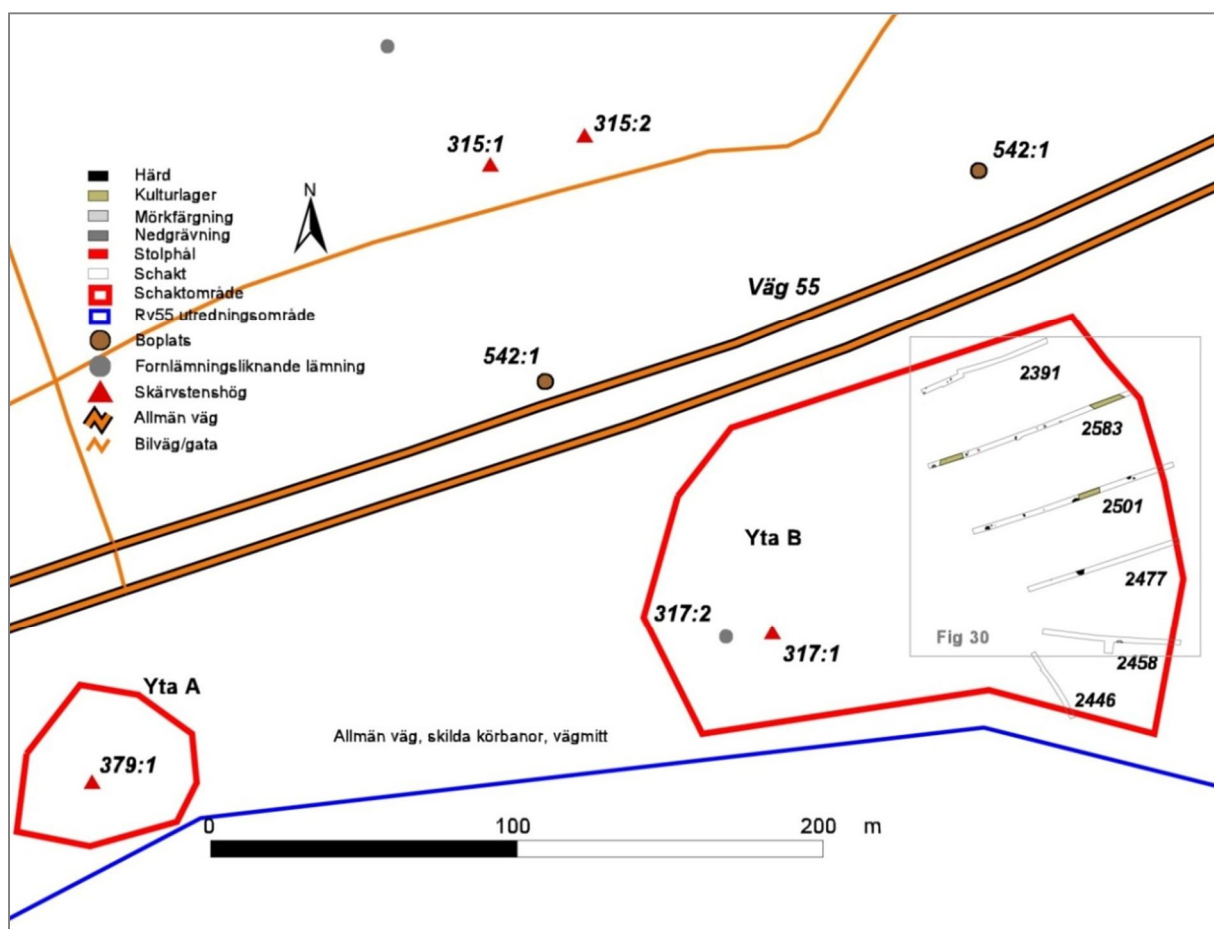
Liksom för de fyra delytorna i Stenhagenområdet kom schaktningen i Starbo att fördröjas då även detta område låg inom naturreservatet "Hågadalen-Nåsten (1998-05-27 § 195). I dispensen för arbete inom detta område ställdes också krav på stor försiktighet vid schaktning och transport inom framförallt skogs- och hagmarken. Med anledning härav gjordes i samråd med länsstyrelsen i Uppsala och representanten för trafikverket en justering av omfattningen av arbetsinsatsen i Starboområdet. Utredningsschakt grävdes som planerat i åkermarken i öster, inom yta B (fig 28). Resultaten där gav vidare sådan information att det inte bedömdes som nödvändigt att i en utredningsfas schakta ytterligare inne i skogsmarken i anslutning till skärvstenshögar. Omfattningen och karaktären på lämningar i direkt anslutning till dessa kan i stället klargöras i en eventuellt kommande förundersökning.

Figur 28. Foto från schaktning på yta B vid Starbo. Skärvstenshögen Raä Uppsala 317:1 ligger inne bland träden. Åkerområdets plåtåliknande övre del syns tydligt. Foto fr O: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

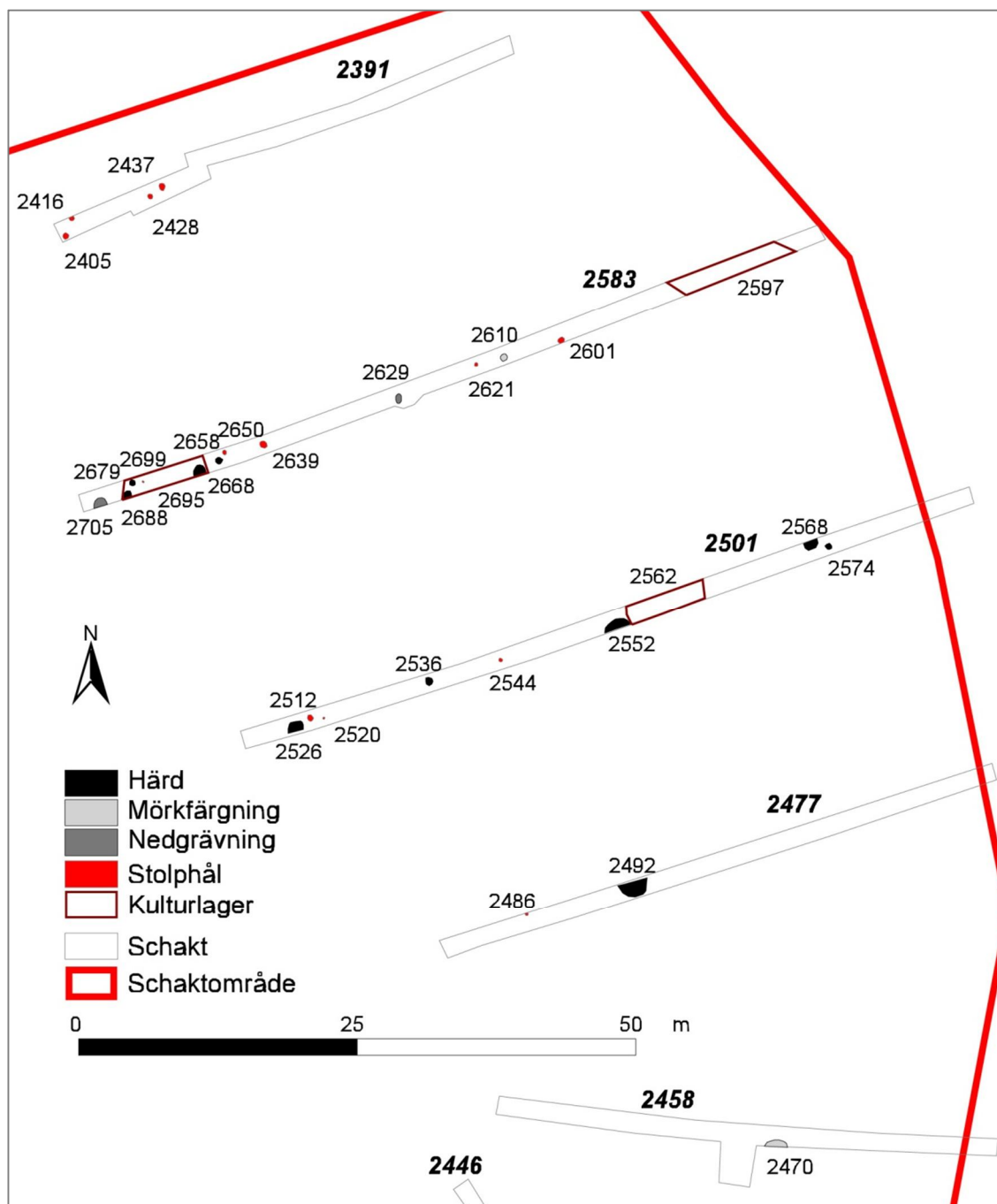
Arkeologiskt utfall

Det grävdes sex schakt på åkerområdet inom yta B, till en sammantagen yta av 530 m². Inom åkerområdet framkom ett trettiootal antal arkeologiska objekt av boplatskaraktär som stolphål, härdar, nedgrävningar och ytor med kulturlager. Det var en mycket tydlig tendens att boplatslämningen fanns på den övre delen av sluttningen och att den fortsätter västerut in mot skogsområdet och att den avtar och upphör mot öster och söder utanför sluttningens övre del (fig 29 och 30).

Figur 29. Schaktplan över Starboområdet och delytorna (A-B), skala 1:2500. Samtliga schakt (område B) redovisas med schakt nummer. De objekt av arkeologiskt intresse som förekom i schakten inom yta B redovisas på en detaljplan (fig 30).

Bland boplatzanläggningarna fanns tolv större och mindre stolphål, tio härdar och fem mer svårtolkade nedgrävningar eller mörkfärgningar (bilaga 2, fig 30). Det fanns också ytor med kulturlager varav den östligaste i schakt 2583 troligtvis hör till ett äldre och bredare dike, alternativt den äldre vägen mellan torpet Snörom och Flogsta by som syns i det äldre kartmaterialet. Av stolphålen som varierade i storlekar mellan 0,15 och 0,6 m var vissa kraftigt stenskodda och andra närmast oskodda. Härdarna varierade mellan en halv meter i diameter och 1,8 m. Några hade en rundat rektangulär form och en bränd kant, som A2526 i schakt 2501, och kan utgöra någon form av ugnar. Kulturlagren A2562 och A2695, utgör ordinära relativt tunna boplatlager med inslag av skärvig sten, kol, bränd lera och obrända ben. Vissa ansamlingar av sten och färgningar i det förra lagret indikerar ytterligare anläggningar i lagret som dock ej tydligt kunde avgränsas.

Figur 30. Detalj över yta B med schakt och anläggningar. Skala 1:600.

Arkeologisk bedömning

Schaktningen inom yta B i Starbo har visat på förekomsten av ett förhistoriskt boplatsoområde på åkermarken öster om skärvtenshögen Raä Uppsala 317:1 och den osäkra lämningen Raä Uppsala 317:2. Boplatsoområdet utgör sannolikt en del av ett mer vidsträckt boplatso- och bebyggelseområde i anslutning till redan kända lämningar norr om väg 55 och de skärvtenshögar som finns i den mer kuperade skogsmarken västerut bl.a. Raä Uppsala 317:1 som är belägen 50-100 m väster om de identifierade boplatslämningarna. Med ledning

av resultatet och av andra hänsyn (se ovan) gjordes bedömningen att schaktning i direkt anslutning till skärvstenshögar i detta läge inte var nödvändig. Boplatsområdets generella karaktär och relation till skärvstenshögar kan istället klargöras i samband med eventuellt tillkommande förundersökningar i området.

Figur 31. Paus i schaktningsarbetet vid yta B i Starbo. Resultat och tillvägagångssätt diskuteras tillsammans med trafikverkets representant Sverker Söderberg (i mitten), grävmaskinist Kjell Wennerholm och Upplandsmuseets arkeolog Andreas Henniuss (till höger). Foto: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

Torpet Snörom, etapp I

Utredningsområdet på den norra sidan av väg 55, mitt för Starbo och österut, omfattar en obebyggd öppen gräsmark med inslag av impediment med berg i dagen. Området tillhör samma landskapsnisch som området öster om Starbo, den östra delen av den tidigare nämnda platån som längst i öster sluttar ner mot lerdalen längre österut. Genom området löper den gamla sträckningen av Enköpingsvägen.

Inom området ryms ett stort antal kända fornlämningar varav fem skärvstenshögar, Raä Uppsala 315:1-2, Raä Uppsala 316:1-2 och 381:1, en stensättning Raä Uppsala 382:1 samt en osäker höglignande lämning Raä Uppsala 315.3. Till detta hör ytor med konstaterade boplatslämningar i åkermarken, Raä Uppsala 542:1 och Raä Uppsala 646 (fig 26).

I området låg också ursprungligen torpet Snörom som idag är närmast bortodlat, möjligen utgör Raä 315:3 en rest av en källargrop eller liknande. Torpet, liksom Starbo, har i historisk

tid legat under Flogsta bys ägor, på gränsen mellan Bondkyrko och Läby socknar (lantmäteristyrelsens arkiv, akt B7-5:2). Namnet kan syfta på läget intill flera vägar, ett vägskäl "där man från landsvägen tar av mot Flogsta" (Zachrisson 1998 och där anförd litteratur). På de äldre kartorna syns vägen mot Flogsta strax öster om torpet (Lantmäteristyrelsens arkiv akterna B7-5:2 och B7-5:5). På den äldre kartan syns också en bebyggelse söder om torpet och omedelbart söder om landsvägen. Det är i nuläget oklart vad denna representerar. På nästa generation av karta finns denna bebyggelse inte kvar. Vid torpet påträffades på 1700-talet 21 arabiska silvermynt från vikingatid (Zachrisson 1998:251ff). Fyndet anger en närhet till en yngre järnåldersbebyggelse som dock inte avspeglar sig i den omgivande fornlämningsmiljön, oräknat den äldre vägsträckningen som sannolikt har ett förhistoriskt ursprung med sitt väg- och brosystem över Hågaåns dalgång 1,5 km västerut (Zachrisson 1998:252). Flera gravfält med yngre järnålderskaraktär finns däremot 400 till 700 meter söderut i liknande lägen med en exponering mot lerdalen och Hågaån i söder och öster (fig 26). Både gravfälten och fyndet antyder att det kan finnas en yngre järnåldersbebyggelse i det här området, det tidigare Flogstas västra del. Kanske kan den bebyggelse som fanns söder om torpet på den gamla kartan vara en rest av en mycket äldre enhet.

Tidigare undersökningar i området

(9) De provundersökningar som inleddes 1981 inför utbyggnaden i Stenhagenområdet berörde i stor utsträckning det här avsedda området. Ett stort antal smärre schakt på framförallt impedimentmarken upptogs vid 1981 års provundersökning särskilt i anslutning till de redan kända fornlämningarna. År 1985 kompletterades dessa med längre provschakt som till övervägande del rörde hagmark eller plöjd lermark. Den ungefärliga utbredningen av de provschaktningar som rörde det nu aktuella utredningsområdet har markerats på fig 26. Boplatslämningar i åkermarken mellan de redan kända fornlämningarna förekom framförallt i den centrala och östra delen vilket ligger till grund för en ungefärlig inprickning av Raä Uppsala 646. I väster, ungefär mitt för Starbo och skärvstenshögen Raä Uppsala 379:1 anges ett område utan fornlämningsindikationer.

(10) Ytterligare några smärre undersökningar har utförts på samma plats. Under år 1987 gjordes en schaktningsövervakning för VA-ledningar och en ny infart till Stenhagen och Herrhagenområdet (Frölund 1987(?)). Vid denna förtydligades bilden delvis då fornlämningsinslag saknades västerut, bl.a. omkring den nya infarten. Söder om Raä Uppsala 315 förekom dock relativt tjocka kulturlager och söder om Raä Uppsala 646 förekom boplatsinslag i åkermarken. Dessa observationer utgör delar av Raä Uppsala 542:1 (fig 26).

(11) Inslag av samma boplatslämning (542:1) påträffades också under år 1988 då ytorna under området för en blivande bullervall schaktades av. Denna schaktning gjordes under antikvarisk kontroll och trots att schaktningen gjordes grovt med Caterpillar påträffades flera stolphål och en yta med kulturlager (Fagerlund 1989c).

Antikvariska konsekvenser

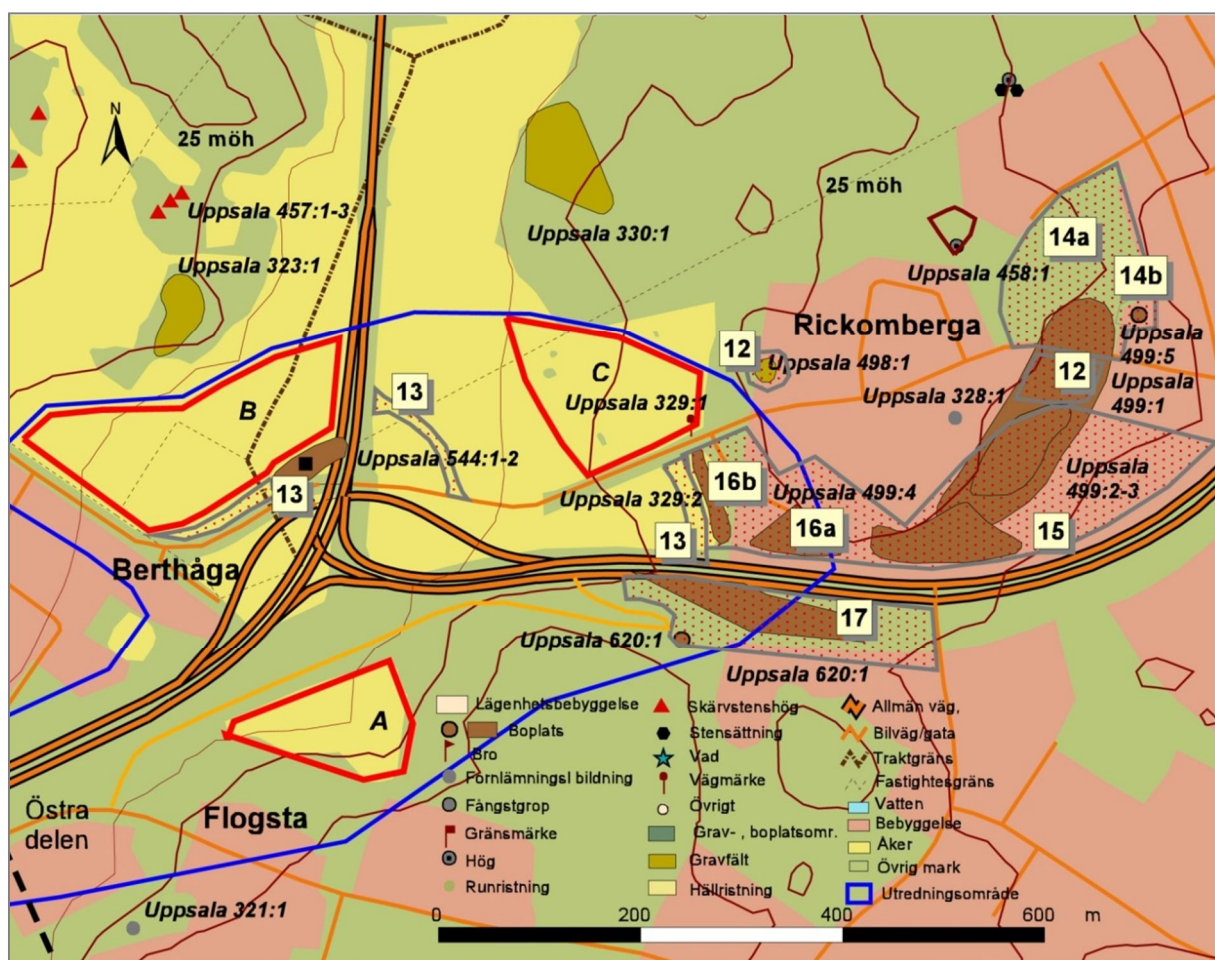
Den här delen av det aktuella utredningsområdet har en tät fornlämningsmiljö vilket också konstaterats vid flera olika antikvariska insatser under 1980-talet. Området har också potential att rymma ytterligare fornlämningar med en vid kronologisk spridning med tanke på de fynd som gjorts och kopplingen till ett äldre vägsystem. Det är sannolikt att lämningarna norr om vägen hör ihop med de konstaterade lämningar som påträffades vid de nu aktuella schaktningarna söder om vägen intill Raä Uppsala 317:1. Lämningarnas utbredning och karaktär kommer att behöva klargöras bättre i ett senare skede av den aktuella projekteringen vilket lämpligen görs i samband med eventuellt kommande förundersökningar.

Resultat – östra delen

Berthåga trafikplats, etapp I

Området är mycket vidsträckt och den nuvarande trafikplatsen, som är belägen i den låglänta delen av den tidigare omskrivna lerdalen omges av flacka sluttningar och högre terräng mot sydost och ost och mot väster. Dalgången sträcker sig från trafikplatsen mot norr och mot sydväst. Från den tredelade trafikplatsen, väg 55 mot sydväst och österut samt Bärbyleden norrut, kan utredningsområdet ses som tre delområden (fig 32). Område A (Flogsta) ligger söder om väg 55, område B (Berthåga), ligger norr om väg 55 och väster om Bärbyleden samt område C (Rickomberga) ligger norr om väg 55 och öster om Bärbyleden.

Figur 32. Området kring Berthåga trafikplats inom det östra utredningsavsnittet. De röda polygonerna visar de ytor där sökschaktgrävning utförts inom delområdena A, B och C. Siffrorna 12-17 markerar positionen för tidigare utförda undersökningar. Skala 1:7500.

Område A, närmast Flogsta, domineras av ett höjdområde med berg i dagen i den östra delen. Västerut vidtar den flacka dalgång som dominerar det östra utredningsavsnittet. I stora

drag består område A av höjdområdet i öster, ett mellanparti med flackare lermarker på en sluttning mot väster och söder samt vägar, bebyggelse och redan planerad mark i sydväst, på ömse sidor om väg 55 mellan Flogsta och Berthåga (fig 32). Från dalgången i väster till bergtopparna i öster varierar höjden från 10 till ca 25 m över havet. Det kända fornlämningsbeståndet är ringa och utgörs av ett förhistoriskt boplatssområde, Raä Uppsala 620:1, längst i nordost som undersöktes i början av 2000-talet (Qviström 2003, 2005, se närmare nedan). Med undantag för en ensam härd i ett något perifert läge tycktes lämningarna vara avgränsade inom det dåvarande undersökningsområdet. Det finns också i det äldre kartmaterialet, på häradskartan 1861 (RAK J112-84-7), uppgifter om några backstugor i området, inom byn Ekeby. På samma karta och på 1802 års storskifteskarta (Lantmäteristyrelsen, Akt B7-4:2), inom Ekeby, finns också ett soldattorp intill den dåvarande landsvägen. Detta fanns dock inte kvar i det yngre kartmaterialet (ekonomiskt karta över Sverige 1952, 1983).

Område B i nordväst, mot stadsdelen Berthåga, utgörs i sin helhet av plöjd åkermark på en flack sluttning från nordväst mot sydost (fig 32). Området avgränsas av trafikplatsen i sydost, Bärbyleden i öster, ett markant höjdområde i norr och Berthågas villabebyggelse i väster. Från de lägst placerade delarna av området närmast trafikplatsen och upp mot höjdområdet varierar höjden mellan ca 10 och 20 m över havet. Fornlämningsbeståndet i området utgörs av en tidigare påträffad bebyggelselämning i söder närmast trafikplatsen, vilken inkluderade en överplöjd grav, Raä Uppsala 544:1-2 (Fagerlund 1995, se nedan) och ett gravfält på höjden i norr, Raä Uppsala 323:1, med två högar och 13 stensättningar. Längre norrut finns också skärvstenshögar, Raä Uppsala 457:1-3. Utredningsytan är mycket vidsträckt men hela området har ett gynnsamt topografiskt läge ur antikvarisk synpunkt med ett höjdläge exponerat ut mot dalgången i öster.

Vid avfarten ut från Uppsalas mer centrala delar passerar väg 55 västerut förbi och söder om stadsdelen Rickomberga som ligger på den omtalade lerdalens östra sida. Den östligaste delen av det aktuella utredningsområdet, område C, berör sluttningarna upp mot och delar av bebyggelsen där. Efter 1950-talet har vägen fått ny sträckning vid flera tillfällen och den äldre landsvägen motsvaras idag i stort sett av Otto Myrbergs väg som passerar genom Rickomberga på ett tydligt höjdparti (fig 32). Höjden har en nivå som sträcker sig upp mot 30 m över havet.

I det äldsta kartmaterialet från 1600-tal (Lantmäteristyrelsens arkiv, akt B7-19a4:17-18) fanns tio gårdar avbildade i det som då var Rickomberga by ("Rikonabergum" 1316). Gårdarna låg på bägge sidor om byvägen som ännu lever kvar i den nuvarande vägen (Qviström m.fl. 2006, Karlenby 1995, Söderberg 1987, Frölund 1998). Enligt storskifteskartan 1777 (Lantmäteristyrelsens arkiv, akt B7-19:1), hade bebyggelsen minskat till sex gårdar samt ett soldattorp. Bebyggelsen låg samlad på höjden och i söder på den lägre lerslätten fanns byns åkrar (Frölund 1999, Karlenby 1995).

Förutom den äldre bytomten, som nästan uttraderats av aktiviteter under det senaste århundradet (Karlenby 1995), så finns ett stort antal kända fornlämningar på och i anslutning till det höjdparti som upptas av Rickomberga. Inom stora delar av höjdpartiet finns förhistoriska boplatslämningar. Framförallt rör det sig om sluttningarna mot sydväst, syd,

sydost, ost och nordost. Merparten av dessa mer eller mindre sammanhängande lämningar, fram till den nuvarande sträckningen för väg 55, samlas under fornlämningsnumret Raä Uppsala 499:1-5. Längst i sydväst är de dock registrerade som Raä Uppsala 329:2. Boplatslämningarna, i den mån de är undersökta, har dateringar som innefattar tiden från förromersk/romersk järnålder till vikingatid. Söder om väg 55 finns ytterligare lämningar av förhistoriska aktiviteter, Raä Uppsala 620:1, men dessa är mer spridda och svårtolkade och troligen äldre (Qviström 2005). Även längre västerut, i dalsänkan i anslutning till den nuvarande trafikplatsen, finns dokumenterade boplatslämningar (se ovan) som härdar och stolphål och en grav, en omarkerad brandgrav, Raä Uppsala 544:1-2 (Fagerlund 1995).

Inom Rickombergaområdet finns också enstaka synliga gravar och ett mindre gravfält. En stensättningsliknande lämning, Raä Uppsala 328:1, finns centralt på området och det mindre gravfältet, Raä Uppsala 498:1, finns i Rickombergas västra del (Karlenby 1995). Dessutom finns en skadad hög i den norra kanten av Rickomberga, Raä Uppsala 458:1. Längre åt nordväst finns ett gravfält, Raä 330:1 med 29 stensättningar och en hög och i nordost finns ytterligare en hög och några stensättningar, Raä Uppsala 331:1.

De enda kända lösfynd som gjorts i området är två romerska mynt samt en bergartsyxa (UMF 4709). Det ena av mynten påträffades vid plöjning söder om Rickomberga år 1901. Myntet är en romersk denar (SHM 11338), Domitianus under Titus, 79-81 e.Kr. (Frölund 2001, Wiséhn 1989). Det andra myntet, som kom Upplandsmuseets samlingar tillgodo 2006, var också ett romerskt mynt, Valentinian I, 364-375 e.Kr. (UM 42066). Myntet påträffades under en sten utanför Eriksskolans gård i närheten av högen Raä Uppsala 458:1. Donatorn som hittade det som barn när hon var elev på skolan överlämnade det till undertecknad vid en kulturvandring i området.

Tidigare undersökningar i området

Rickombergaområdet har från sent 80-tal och framåt varit föremål för en omfattande till- och ombyggnation vilket föranlett ett flertal arkeologiska insatser. Till detta skall fogas några smärre undersökningar i anslutning till Berthåga trafikplats i dalsänkan väster om Rickomberga (fig 32).

(12) Inför nybyggnation av bostäder inom den centrala delen av Rickomberga gjordes arkeologiska undersökningar 1989 av boplatslämningar, Raä Uppsala 499:1 och ett mindre gravfält, Uppsala 498:1 (Karlenby 1995). Dessa uppmärksammades vid en utredning och en provundersökning 1987 (Söderberg 1987, Söderberg 1988). Undersökningen av boplatslämningarna 1989 rörde en ca 3000m² stor yta närmast Otto Myrbergs väg men boplaten var enligt provundersökningen ca 10000 m² stor både norr och söder om Otto Myrbergs väg. Vid undersökningen påträffades lämningar av en kontinuerlig bebyggelse från Kristi födelse fram till ca 800-tal. Gravfältet låg längre västerut i ett område som var stort i stora delar, men inom en 400 m² stor yta undersöktes sex omarkerade gravar i form av brandlager eller urnegropar. Några av dessa daterades till förromersk/romersk järnålder och tenderade vara något äldre än boplatslämningarna längre österut. Detta tyder på att en äldre bebyggelse kan finnas mer på den västra sidan av höjden (Karlenby 1995).

(13) År 1994 påbörjades anläggandet av trafikplatsen i dalgången mellan Rickomberga och Berthåga. Inför detta undersöktes några ytor för provisoriska vägar i anslutning till trafikplatsen och för en stickväg mellan vägg 55 och Otto Myrbergs väg omedelbart väster om Rickomberga (Fagerlund 1995). Trots det låglänta läget i anslutning till trafikplatsen påträffades en begränsad yta med boplatzlämningar och en brandgrav direkt väster om trafikplatsen, Raä 544:1-2. I anslutning till stickvägen högre upp på sluttningen förekom också inom en begränsad yta sparsamma boplatzlämningar som några stolphål och kulturlager, Raä Uppsala 329:2. Raä Uppsala 329:1 utgörs av en milstolpe intill den gamla landsvägen.

(14a) Ytterligare bebyggelse inom Berthåga by planerades för under 1998, inom den s.k. "Myrbergska tomten", och inför detta gjordes en förundersökning vilken delvis berörde den tidigare lokaliserade boplatzlämningen Raä Uppsala 499:1 norr om Otto Myrbergs väg (Frölund 1998). Resultatet var att boplatzlämningar och kulturlager, som stratigrafiskt tydde på tre olika faser, förekom närmast norr om vägen. En enstaka datering tidsfäster lämningarna till omkring vendeltid.**(14b)** I öster framkom delar av en syllstensgrund som bedömdes vara medeltida eller äldre. Denna kom att undersökas år 1999. Husgrunden visade sig vara ett troligt enskeppigt fackverkshus med en kombinerad syll och stolphålsgrund. Huset daterades till äldre järnålder vilket ansågs vara ovanligt tidigt för den typen av konstruktion (Frölund 2001).

(15) Inför ytterligare exploatering inom Rickomberga utfördes 1998 förundersökningar av områden i sydöst och söder om den gamla bytomten på mark som ursprungligen främst nyttjats som åkermark. Undersökningsområdet som omfattade närmare 40000 m² inbegrep delar av de områden som utreddes redan 1988. Förhistoriska boplatzlämningar framkom inom stora delar av ytan vilket har resulterat i kompletteringar av boplatsoområdet Raä Uppsala 499:1 i söder och sydväst, Raä Uppsala 499:2-4 (fig 32), däremot ej i någon omfattning österut. Gjorda analyser visade att boplatsoområdet innefattar perioden romersk järnålder t.o.m. vendel/vikingatid (Frölund 1999).

(16a) Delar av det förundersökta området kom fyra år senare att undersökas, ett område i söder, Raä Uppsala 499:4 och ett mindre i väst **(b)** som knutits till tidigare kända lämningar, Raä Uppsala 329:2. Det förra området **(a)** dominerades av ett gropsystem och ett härdområde. Däremot saknades regelrätta bebyggelserester även om det förekom stolphål inom delar av ytan. Dateringarna i området var samstämmiga och pekade på att platsen utnyttjats under yngre romersk järnålder. Man tolkade området som en aktivitetsyta utanför den egentliga bebyggelsen, kanske för återkommande matberedning (Qviström m.fl. 2006). **(b)** I väster förkom spridda anläggningar och ett diffust kulturlager, vilket korrelerade väl med de lämningar som framkom 1994 (Fagerlund 1995). Man antog att mer tydliga lämningar kunde vidta mer norrut men att de inte kunde kopplas till lämningarna i schaktet österut. En datering från en grop i den västra delen var också betydligt äldre, från mellersta bronsålder (Qviström m.fl. 2006).

(17) Söder om (söder om V55), de senare undersökningsplatserna gjordes år 2004 ytterligare en förundersökning inför byggnation av studentbostäder i den s.k. Ekebyparken (Qviström

2005). Denna förgicks av en utredning i området året innan (Qviström 2003). Inom området fanns mer eller mindre bevarade lämningar av en aktivitetsyta, Raä Uppsala 620:1, som var svår att knyta till fornlämningsmiljön i övrigt, särskilt som en datering av en härd visade att denna hörde hemma i mellersta bronsålder (Qviström 2005). Detta korrelerar dock med de också svårtolkade lämningarna Raä Uppsala 329:2 (Qviström m.fl. 2006).

Arkeologiska konsekvenser

För alla de tre delområdena inom det östra utredningsavsnittet gjordes bedömningen att fornlämningsituationen inom hela eller delar av ytorna var oklar och den uppföljande fältinventeringen kom att beröra dessa partier (fig 32).

Ur arkeologisk synpunkt hade område A, beaktat den ringa fornlämningsmiljön i närområdet, ett gynnsamt topografiskt läge med en exponering ut mot dalgången i sydväst och kom att ingå i den fältinventering som genomfördes.

Likartad var situationen för det vidsträckta området B. Närheten till ett gravfält och skärvstenshögar på höjden över området och den överplöjda fornlämningen ner mot trafikplatsen liksom det topografiska läget talade för att överplöjda fornlämningar kunde förekomma i stort sett över hela ytan. Målsättningen med en fältinventering i detta område var att kontrollera eventuella fysiska spår av fornlämning och om möjligt bedöma inom vilka delar av området sådana i så fall förekom.

Den östligaste delen av det aktuella utredningsområdet, område C, tangerar stadsdelen Rickomberga och de omfattande boplat- och gravlämningar som finns där. I övrigt består området av odlad åkermark på sluttningar ned mot trafikplatsen. Trots den massiva fornlämningsmiljön närmare Rickomberga är det oklart hur denna sträcker sig västerut inom åkermarken. Redan 1995 pekade Karlenby på förutsättningarna för en äldre bebyggelse och fler gravar i området väster om det stora fornlämningskomplexet i Rickomberga i det att han kopplar samman gravfältet Raä Uppsala 330 (och det mindre undersökta gravfältet Raä Uppsala 498:1) med Rickombergakomplexet. Han föreslog också att en föregångare till de romerska och vikingatida lämningarna skulle kunna finnas just här (Karlenby 1995). Längre ner på sluttningen, åt väster, visade undersökningen 1994 på avsaknad av fornlämning i de undersökta delarna. Detta inbegriper även schaktningskontroller som gjordes samtidigt vid breddningen och omdragningen av väg 55 (Fagerlund 1995). Söderut, söder om Otto Myrbergs väg påträffades däremot något diffusa boplatlämningar vid en stickväg mellan väg 55 och Otto Myrbergs väg, Raä Uppsala 329:2 (se ovan). Dessa hade en avtagande tendens mot söder och väster men förtätas förmodligen norrut. Direkt österut gjordes dessutom ytterligare en begränsad undersökning år 2002 av samma lämning med ett liknande resultat. Även då tänkte man sig en förtätning av lämningen norrut (Qviström m.fl. västra schaktet, 2006). En inventering inom de delar av Rickombergaområdet som berördes av utredningsområdet bedömdes som särskilt viktig.

Fältinventering

Vid fältinventeringen besiktades hela område A. Området direkt norr och nordväst om höjdpartiet (söder om väg 55) genomkorsas av de cykel- och gångvägar som leder ner mot Flogsta och Berthåga (i tunnel under väg 55). Det var knappast relevant med några ytterligare antikvariska insatser just här då inga obearbetade delar av marken bedömdes återstå. Detsamma gällde själva höjdområdet som består av uppstickande toppar med berg i dagen och skogbevuxna skrevor och remsor däremellan. Där berg- och skogsmarken i sydväst övergår i mellandelen av område A, på en gräsbevuxen sluttning mot syd och väst, fanns dock förmodligen spåren av de backstugor som var angivna i det äldre kartmaterialet. De syntes i form av en källargrund och några stugor. Inga spår av soldattorpet finns dock i terrängen. Mellanområdet på den gräsbevuxna sluttningen är även det i stor utsträckning påverkat av de vägar som finns i området. Gång och cykelvägen mot Flogsta med diken och slänter korsar området och har tagit stora ytor i anspråk. Efter anläggandet av trafikplatsen på 1990-talet har också området söder om denna, fram till cykelvägen, omskapats med planteringar och andra utsmyckningar. Det bedömdes som mindre troligt att en äldre ursprunglig markyta förekommer närmare väg 55. Däremot finns ett mer ostört område högre upp på sluttningen närmare höjden även om ett kolonilottsområde upptar en del av platsen (fig 33). Den här delen av sluttningen syntes ha ett gynnsamt topografiskt läge ur arkeologisk synpunkt med en exponering ut mot dalgången i sydväst. En utvidgad utredning med grävning av sökschakt bedömdes här som motiverad. Områdets omfattning bedömdes i samband med den okulära besiktningen och finns inprickad på figur 32 (röd polygon, yta A). Området omfattar en dryg hektar.

Figur 33. Vy över yta A i samband med schaktningen. I bildens vänstra kant vidtar det nämnda höjdpartiet. Där finns också spåren av några torp. I övrigt upptas bilden av den övre delen av den öppna äldre åkermarken som numer hyser ett kolonilottsområde. I förgrunden (utanför bild) vidtar cykelvägar och annan planerad mark. Foto fr. SV: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

Hela område B, som nästan uteslutande bestod av odlad åker (se fig 34, nedan), ingick i den genomförda inventeringen och bedömningen var att det inte okulärt gick att exkludera några ytor i den här delen med undantag för de vägar och bebyggelse som finns inom utredningsområdet. Överplöjda fornlämningar bedömdes kunna förekomma inom i stort sett hela ytan, särskilt med tanke på läget, den överplöjda fornlämningen ner mot trafikplatsen och gravfältet på höjden. Vid inventeringen iaktogs också upplöjd skärvsten och flera löparfragment över stora delar av området.

En utvidgad utredning med grävning av sökschakt förordades inom området. Detta omfattade ca tre hektar och finns utprickat på figur 32 (Röd polygon, yta B)

Även den nordöstra delen, område C, ligger på en sluttning ner mot dalgången men mot väster och avgränsas där av Bärbyleden (fig 34). Själva dalgången och västsluttningen ner mot denna fortsätter norr om område C. Åkerområdet gränsar österut mot bebyggelsen och fornlämningskomplexet i Rickomberga och norrut mot mer kuperad hag- och skogsmark. Uppodlingsgraden tycks samstämmig med vad som kan avläsas i det äldre kartmaterialet, t.ex. laga skifteskartan (Lantmäteristyrelsens arkiv, akt B7-19:3). Söderut vidtar väg 55.

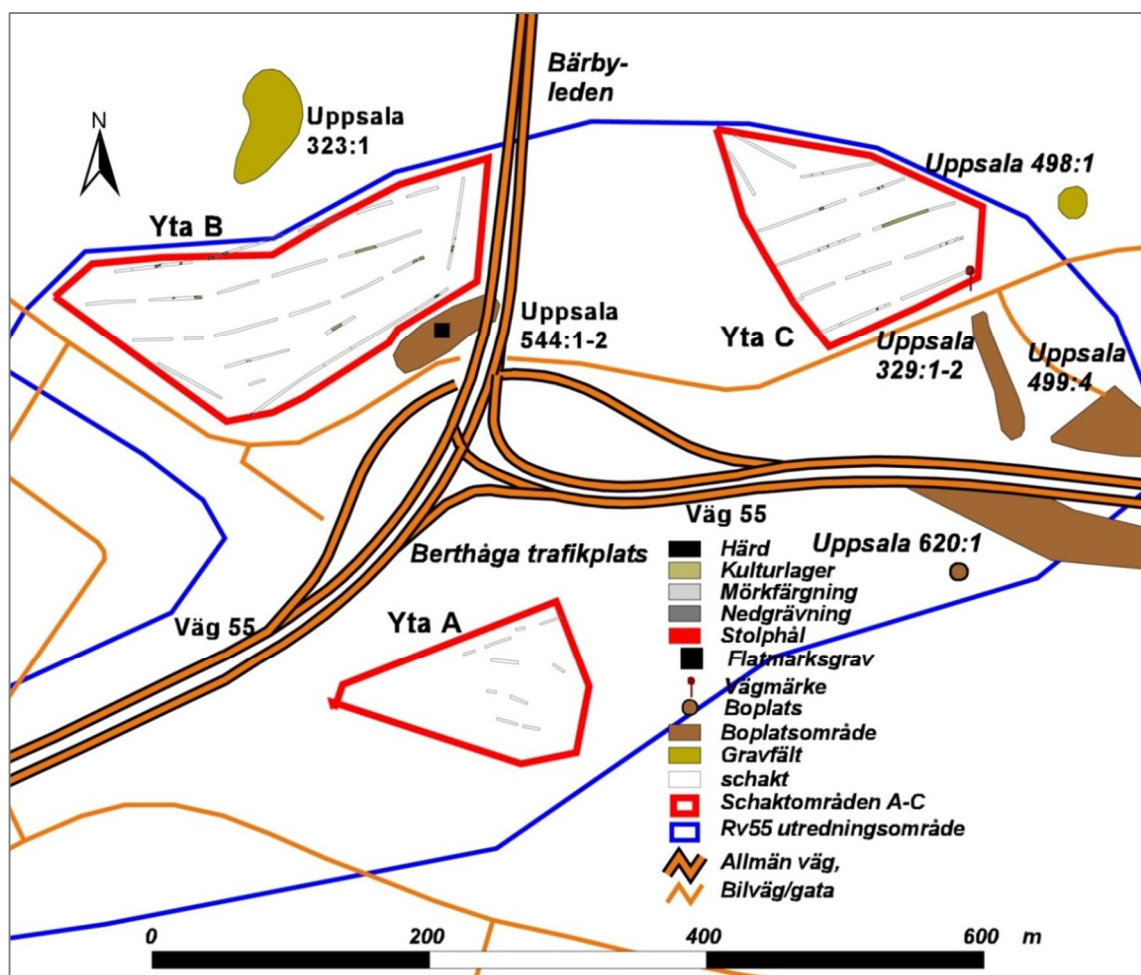
Figur 34. Foto över yta C med Rickomberga trafikplats och Bärbyleden i dalgångens botten i bakgrunden. Bilden är tagen i samband med schaktningen under etapp II. Bakom Bärbyleden anas de redan grävda schakten inom yta B. Foto fr. NO: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

I samband med den genomförda inventeringen konstaterades att den nordöstra delen av åkerområdet utgörs av en tydlig platå i åkermarken med inslag av små åkerholmar. Topografiska och antikvariska skäl talade för att området på platån mycket väl kan hysa överplöjda fornlämningar, såväl boplatzlämningar som ytterligare gravar. Med den

utgångspunkten gjordes bedömningen att en utvidgad utredning med grävning av sökschakt skulle genomföras inom det plåtåliknande åkerområdet, yta C, norr om Otto Myrbergs väg. Detta, som har markerats på figur 32, omfattar ca 2 ha. I enlighet med tidigare undersökningsresultat undantas de nedre, västra delarna av sluttningen som inte indikerat förekomst av fornlämning tidigare. Detta korrollerar också väl med de tydliga iakttagelser som gjordes vid fältinvenetringen av upplöjd skärvig sten på åkerområdets övre del.

Berthåga trafikplats, etapp II

Ytorna A-C inom det östra utredningsavsnittet upptog sammanlagt ca 6 ha (respektive 1,2, 2,8 och 1,8 ha). Totalt grävdes 44 schakt varav 10 inom yta A, 22 inom yta B och 12 inom yta C (fig 35). Allt tillsammans grävdes 2938 m² motsvarande 232 m² i inom yta A, 1742 m² inom yta B och 964 m² inom yta C (fig 35).

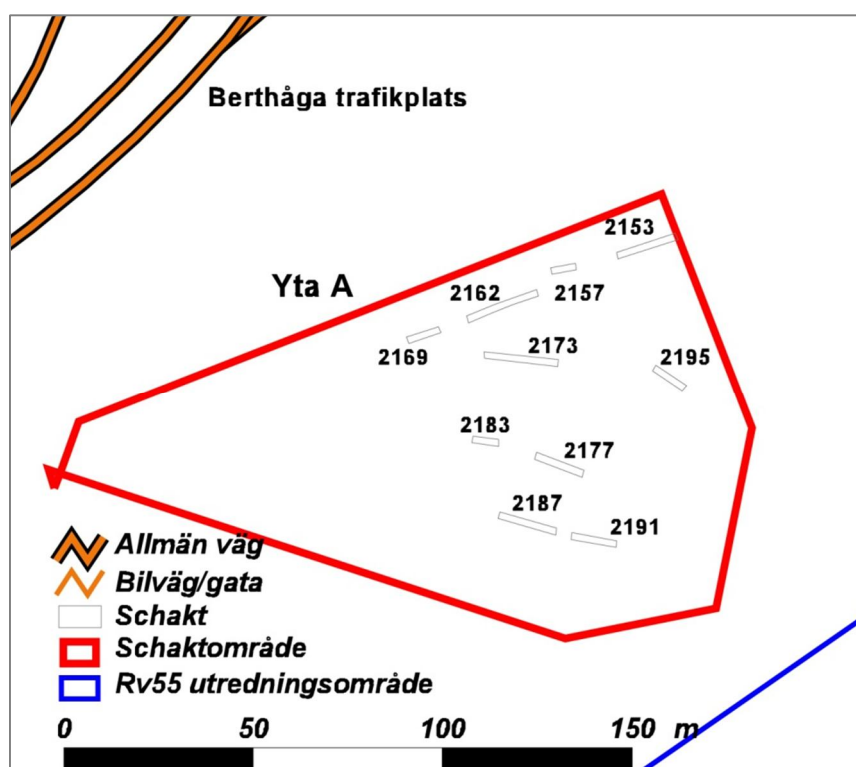

Figur 35. Översikt över det östra utredningsområdet och de schakt som grävdes inom respektive delyta A-C. Skala 1:5500.

Yta A

Inom yta A var marken vid undersökningstillfället mycket vattensjuk och endast delar av området kom att undersökas. Hänsyn togs också till att det fanns ett kolonilottsområde inom ytan varför schakten placerades med utgångspunkten att orsaka så lindriga skador som möjligt. Markförhållandena bidrog ändå till att framförallt vissa körsador uppstod.

Schaktningen inleddes på den östra delen av ytan som ur topografisk synpunkt bedömdes som den mest troliga delen avseende överplöjd fornlämning. Området låg i äldre åkermark på en flack sydvästsluttning närmast ett höjdparti i norr (jfr fig 33). Efterhand visade det sig att det inte förekom några äldre antropogena inslag i området varför arbetet avslutades efter att de mest angelägna delarna i öster undersökts. Totalt undersöktes ca 2 % av den i förväg utpekade ytan (fig 36).

Figur 36. Schaktplan över Yta A söder om Berthåga trafikplats. Samtliga schakt redovisas med schaktnummer. Inga objekt av arkeologiskt intresse förekom i schakten Skala 1:2000.

Arkeologiskt utfall

Inget av arkeologiskt intresse framkom i schakten. Underlaget bestod av vattensjuk glaciärra troligen beroende på avrinning från de högre bergspartierna runt området. Förmodligen har markbeskaffenheten redan ursprungligt bidragit till att området inte utnyttjats för någon skönjbar specifik verksamhet utöver naturligtvis odling och betesdrift. De tidigare nämnda torplämningarna, som idag syns som en småstugbebyggelse, och en källargrop ligger dock i högre terräng närmast bergskanten i norr.

Antikvarisk bedömning

Torplämningarna ligger inom det stipulerade utredningsområdet och hänsyn till dessa får tas med i beräkningen vid den fortsatta ärendehantering. I övrigt saknas skönjbara arkeologiska spår inom område A.

Yta B

Yta B upptar ett större område nordväst om Berthåga trafikplats (fig 37, jfr 32, 35, 38). De 22 schakt som grävdes motsvarar ca 6 % av hela ytan. Området utgörs av åkermark på en sluttning med de lägre delarna närmast Berthåga trafikplats och Bärbyleden och högre delar upp mot gravfältet Raä Uppsala 323:1.

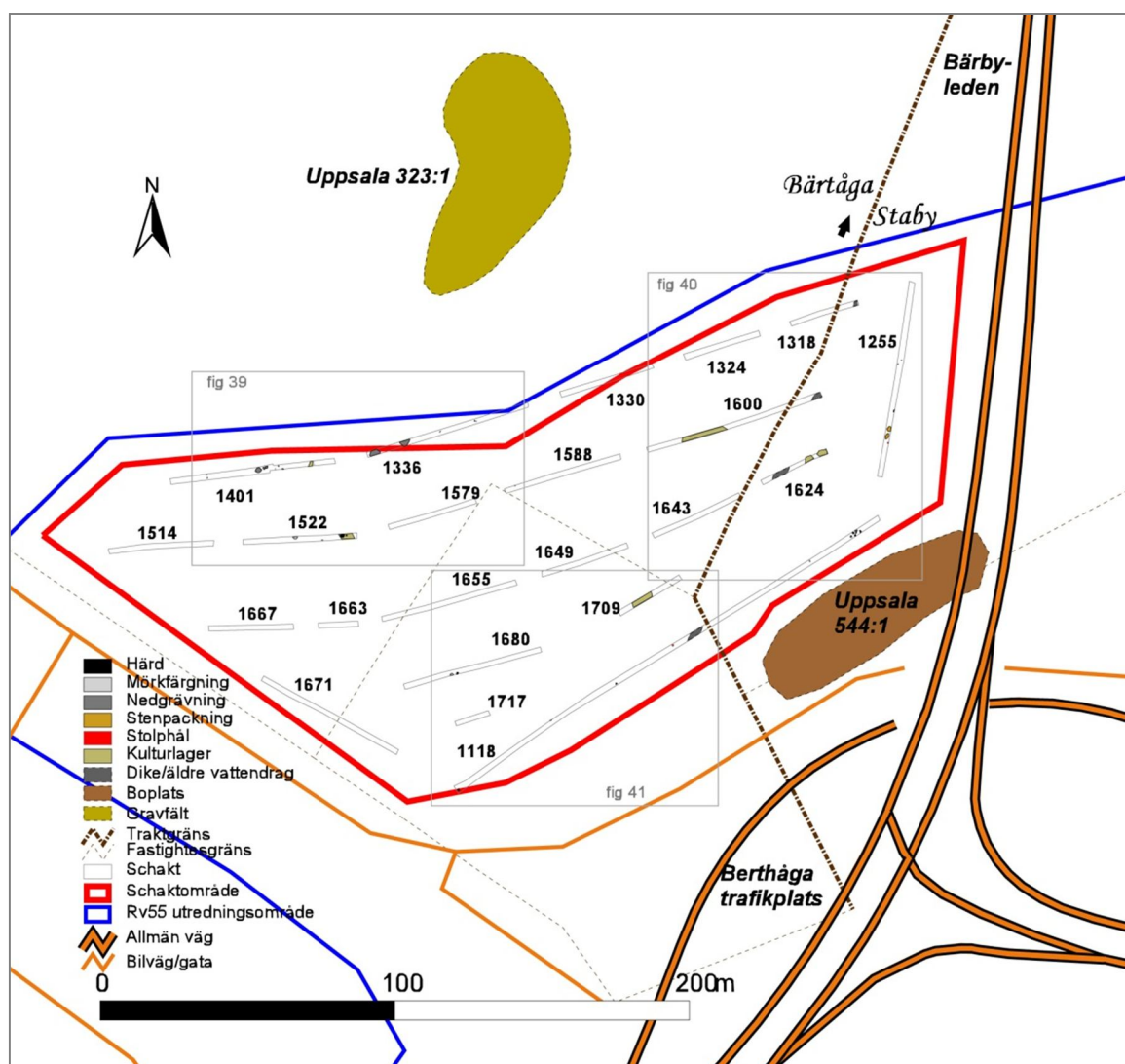
Figur 37. Översikt över yta B under undersökning. På bilden kan man, förutom Bärbyleden i bakgrunden, uppfatta den flacka låglänta delen i öster och den högre belägna sluttningen i väster. Längst i väster, i bildens vänstra kant, ligger gravfältet Raä Uppsala 323:1. Foto fr. S: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

Ägomässigt delas området i nordsydlig riktning av den nuvarande gränsen mellan Ekeby och Rickomberga. I det äldre kartmaterialet (Lantmäteristyrelsens arkiv, akt B7-3:1, B7-3:2) var gränsen närmast identisk men mellan byarna Berthåga (Bärtåga) och Stabby (Staby) och utgick från ett vattendrag med uttrinning norrut (fig 38). Med kartmaterialet som utgångspunkt anar man en förskjutning av dalgångens lägsta punkt längre mot väster, väster om nuvarande Bärbyleden. Det betyder också att den 1994 (Fagerlund 1995) påträffade boplots- och gravlämningen Raä Uppsala 544:1 faktiskt ligger i direkt anslutning till en dåvarande bäck men på den östra sidan och inom Stabbys domäner. Vid schaktningen kom bilden att förtydligas ytterligare då den igenlagda bäcken lokaliserades och ytterligare boplotslämningar på dess östra sida kom i dagen. Vid undersökningen informerade en tidigare markägare om att bäcken i senare tid utgjort ett djupt (1,5-2 m, muntlig uppgift) öppet (kron)dike, som sedermera med en stor arbetsinsats lagts igen. Detta var en välbehövlig information vid den

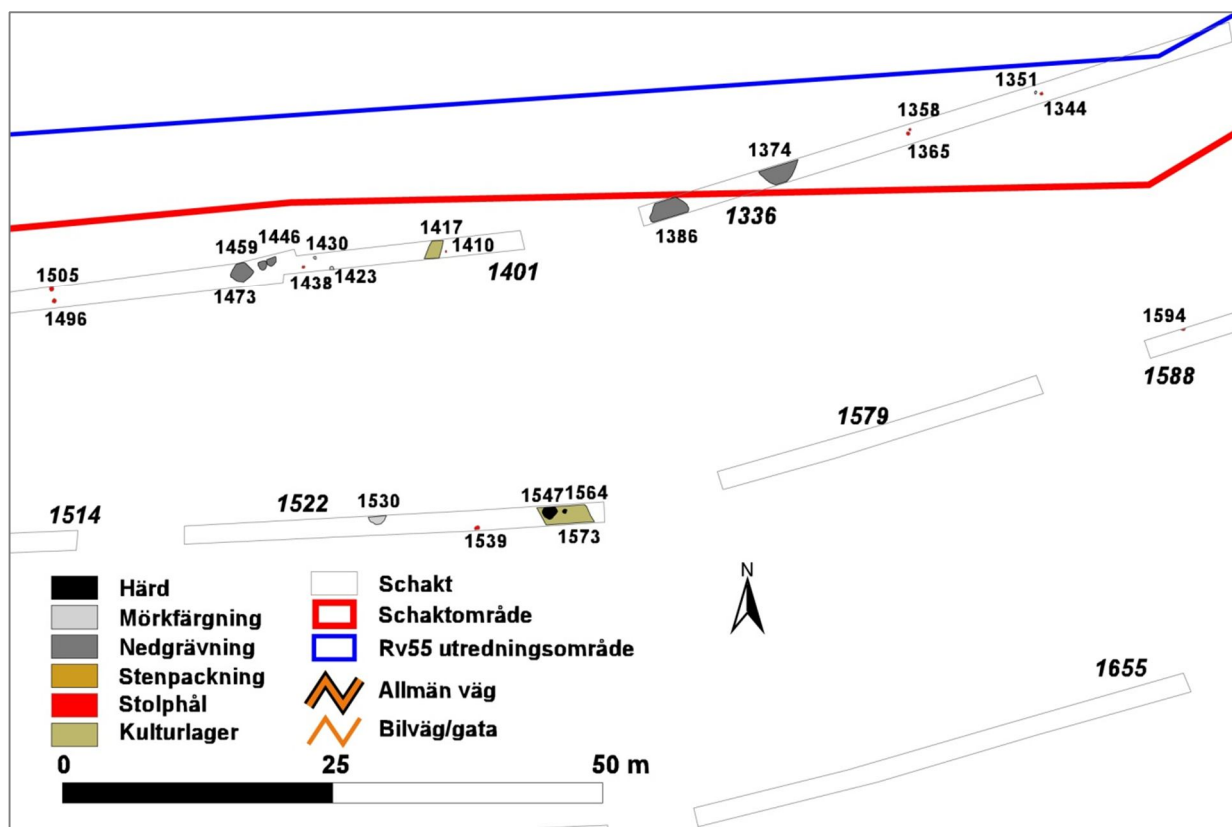
aktuella undersökningen då kraftiga lagerföljder i flera schakt komplicerat tolkningen och även den faktiska arbetsinsatsen.

Arkeologiskt utfall

Totalt påträffades 46 arkeologiska objekt inom Yta B (fig 38). I stor utsträckning rör det sig om anläggningar av förhistorisk boplatsskarakter som stolphål (14), härdar (10), olika former av nedgrävningar (7) eller mörkfärgningar (7) samt några stenpackningar (2) (bilaga 2). I anslutning till boplatslämningarna förekommer också ytor med kulturlager (6). De påträffade lämningarna fördelar sig dels inom ett mycket välavgränsat område längst upp på en plattåliknande yta i nordväst (fig 39, närmast gravfältet Raä Uppsala 323) dels lite spritt inom området lågt ner på den östra och södra sidan (fig 40-41).

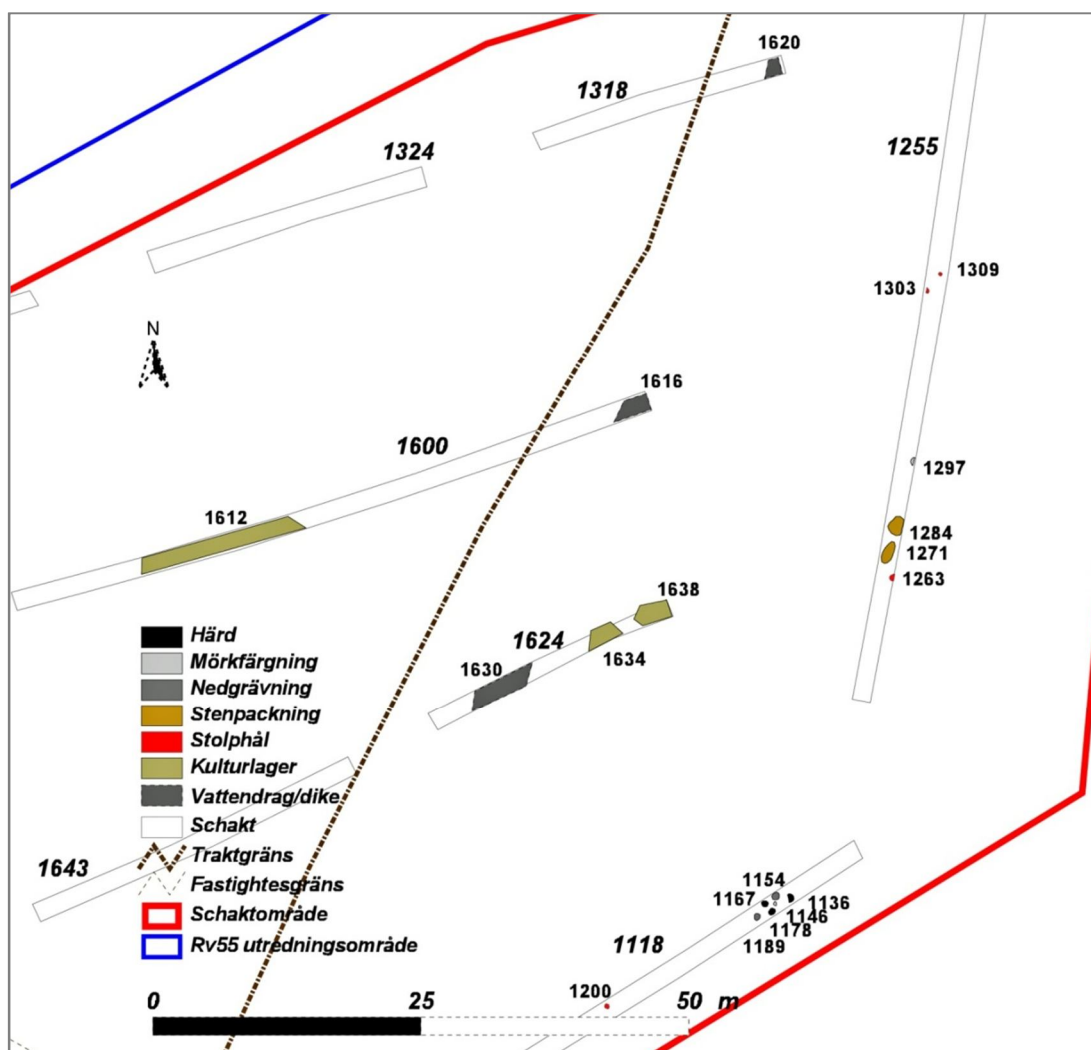
Figur 38. Översiktlig schaktplan över yta B med schaktnummer och utsnittet för tre separata schaktplaner mer i detalj. Skala 1:2500.

Figur 39. Detalj över den nordvästra delen av område B. Skala 1:700.

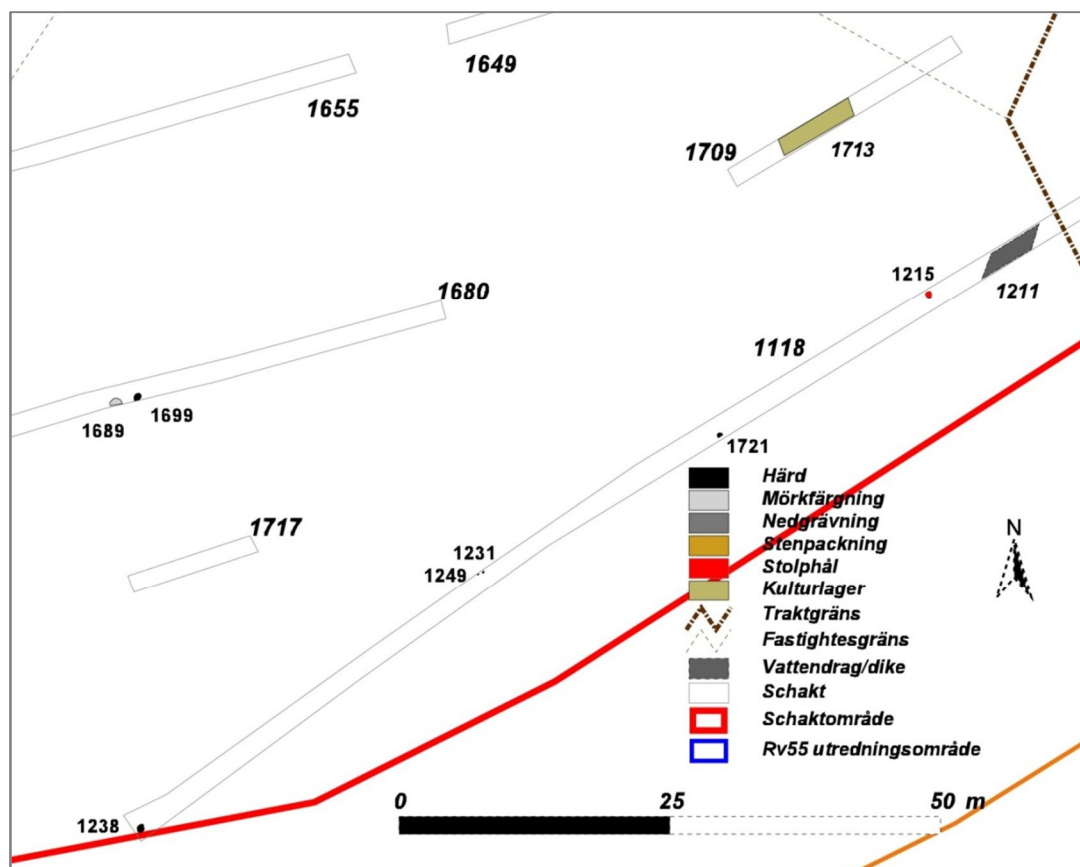
Det var framförallt i den nordvästra delen som de påträffade lämningarna entydigt utgjorde spår av en förhistorisk boplatsyta med fynd av stolphål, härdar, nedgrävningar eller mörkfärgningar och en avgränsbar yta med kulturlager (fig 39, bilaga 1, 2). Flera nedgrävningar i schakten 1336 och 1401 hade former och storlekar som antyder att det kan röra sig om grophus, brunnar och eller ugnar, t.ex. A1374, 1386 och 1473. Ytan här var också tydligt avgränsad och det förekom inga spår av förhistoriska aktiviteter i schakten utanför anläggningskoncentrationen som fanns inom fyra schakt längst i nordväst. Det mesta talar för att boplatsytan, som fanns på en liten förhöjning i marken, fortsätter ytterligare mot nordväst. Stolphålen i den här delen låg lite spritt i schakten och var helt eller delvis stenskodda med storlekar mellan 0,25 och 0,4 m. Endast några enstaka härdar lokaliserades varav den största var 1,1 m stor. Mörkfärgningarna och nedgrävningarna varierade i storlek upp till 3,8 m (bilaga 2).

Även lägre ner på den närmast flacka delen av sluttningen i öster förekom anläggningar i form av stolphål, härdar, ett antal relativt glesa stenpackningar och kulturlager med inslag av skärvig sten (fig 40 och 41). I fyra schakt framkom dessutom andra svårbedömda lager med mörk omblandad lera och vissa såväl äldre som yngre inslag av skärvig sten, tegel, porslin och ben. Lagren sammanfaller i ett stråk i nordsydlig riktning och motsvarar säkerligen det äldre vattendrag som senare dikats och slutligen lagts igen (nr 1211, 1616, 1620 och 1630, fig 40, 41). Diket har dock en förskjutning c:a 5 meter öster om dagens fastighetsgräns.

Figur 40. Detalj över den nordöstra delen av yta B med schakt, diken och arkeologiska objekt. Skala 1:700.

Merparten av boplatzanläggningarna fanns öster om det forna vattendraget och kan troligen knytas till den tidigare kända fornlämningen Raä Uppsala 544:1-2. (fig 38, 40). Några spridda härdar, ett stolphål och ett lager fanns även något längre söderut och väster om vattendraget (fig 41).

Figur 41. Detalj över den södra delen av yta B med schakt, diken och arkeologiska objekt. Skala 1:700.

Antikvarisk bedömning

Området nordväst om Berthåga trafikplats verkar innehålla två ytor med fornlämningsinslag. I nordväst finns en tydlig och avgränsbar boplatsyta, sannolikt med fortsättning längre åt nordväst. Det arkeologiska utfallet i schakten visar på bebyggelse lämningar som kan innehålla stolpburna långhus och eventuellt grophus. De större nedgrävningarna i schakt 1336 (fig 39) frilades endast delvis inom schaktet och det är vanskligt att tolka dessa. Förutom anläggningar kan också omtalas att flera löpare och löparfragment fanns i och utanför schakten. Bland annat fanns en av löparna i det eventuella grophuset A1374 (fig 42) och hela löpare fanns i matjorden i området intill (fig 43). Samtliga fynd finns kvar i matjorden på boplatsytan.

Området i öster, längre ner på sluttningen är mer diffust och svårtolkat. I denna låglänta del fanns spår av en igenlagd bäck/dike som löper genom undersökningsområdet (1211, 1616, 1620, 1630, fig 40,41). Boplatsanläggningar fanns öster om den sannolikt ursprungliga bäcken och de kan troligtvis knytas till den kända boplatslämningen i närheten (Raä 544:1-2).. Även väster om bäcken, men något längre söderut fanns spår av förhistoriska aktiviteter genom förekomst av några mer eller mindre bevarade härdar och något stolphål. I området intill bäcken fanns också ett allmänt men ojämnt spritt inslag av skärvig sten, kol, bränd lera

och obrända ben samt enstaka tegel i matjorden och framförallt den postglaciala leran närmast därunder. I några fall har detta närmast betecknats som större eller mindre ytor med kulturlager och mätts in som sådana (A1612, 1713, 1634 och 1638, fig 40, 41). Även de glesa stenpackningarna A1284 och 1271 i schakt 1255 kan ha med dessa lagerbildningar att göra.

Kulturlagren och mer eller mindre glesa förekomster av skärvig sten kanske kan kopplas till olika aktiviteter nära den forna bäcken, bl.a. boplatzlämningar i öster. Möjligen kan vadställen över bäcken ha lämnat spår. Förmodligen har också översvämningar och dikningar i bäcken i olika tider bidragit till en svårtolkad situation med svämskikt omblandat med antropogen påverkan och sena tiders dikningar och igenfyllning av bäckfåran. Arkeologiskt tycks en relativt stor yta runt bäcken bilda ett diffust men sammanhållet aktivitetsområde

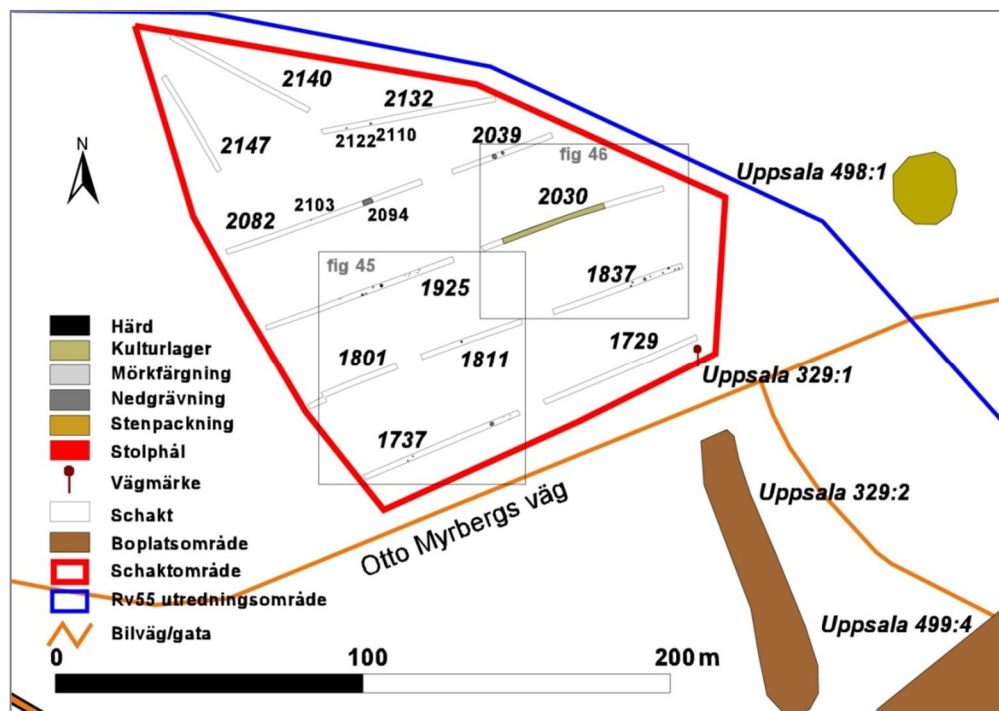
Figur 42. Foto på en av nedgrävningarna i schakt 1336, A1374. Denna hade tydliga avgränsningar och en rektangulär form så långt det syns i schaktet. Vid baningen framkom en löpare i ytan av anläggningen. Foto fr. SV: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

Figur 43. I åkerområdet närmast boplatzlämningarna i den nordvästra delen av yta B observerades flera löpare och löparfragment. Foto: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

Yta C

Yta C utgjorde en knappt 2 ha stor plåtliknande yta på den övre östra delen av ett åkerområde norr om Otto Myrbergs väg och öster om Bärbyleden (fig 32, 35). Totalt grävdes 12 schakt till en sammanlagd yta av 964 m² vilket är drygt 5 % av den planerade undersökningsytan (fig 44).

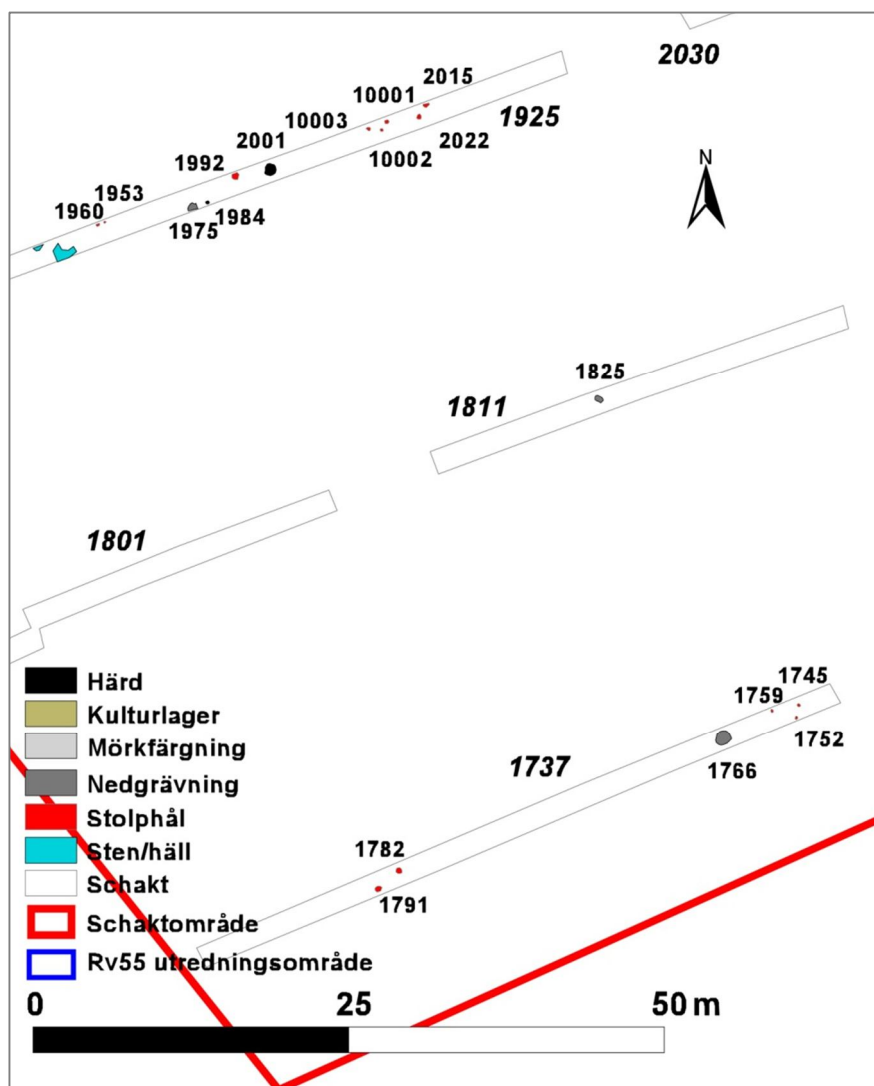
Figur 44. Schaktplan över område C nordöst om Berthåga trafikplats. De grävda schakten har markerats med schaktnummer liksom utsnittet för två detaljplaner. Några enstaka anläggningar som ej ryms inom detaljplanerna har angetts med respektive anläggningsnummer (bilaga 2). Skala 1:2500.

Arkeologiskt utfall

Arkeologiska objekt framkom vid schaktningen framförallt inom två koncentrationer i två schakt (1837 och 1925). Utöver dessa påträffades objekt även spritt inom en mer utbredd del av yta C (fig 44, 45 och 46). Objekten framstår alla som delar av ett förhistoriskt boplotsområde och utgörs av totalt 33 anläggningar som stolphål (tjuogoett), nedgrävningar (sju), mörkfärgning (en), härdar (tre) och en yta med kulturlager. Spridningsmässigt sammanfaller förekomsten av arkeologiska objekt mycket väl med den observerbara plåtån på åkerområdets östra del (jfr fig 34). Västerut, där sluttningen tar vid ned mot dalgången, klingar förekomsten av arkeologiska objekt av.

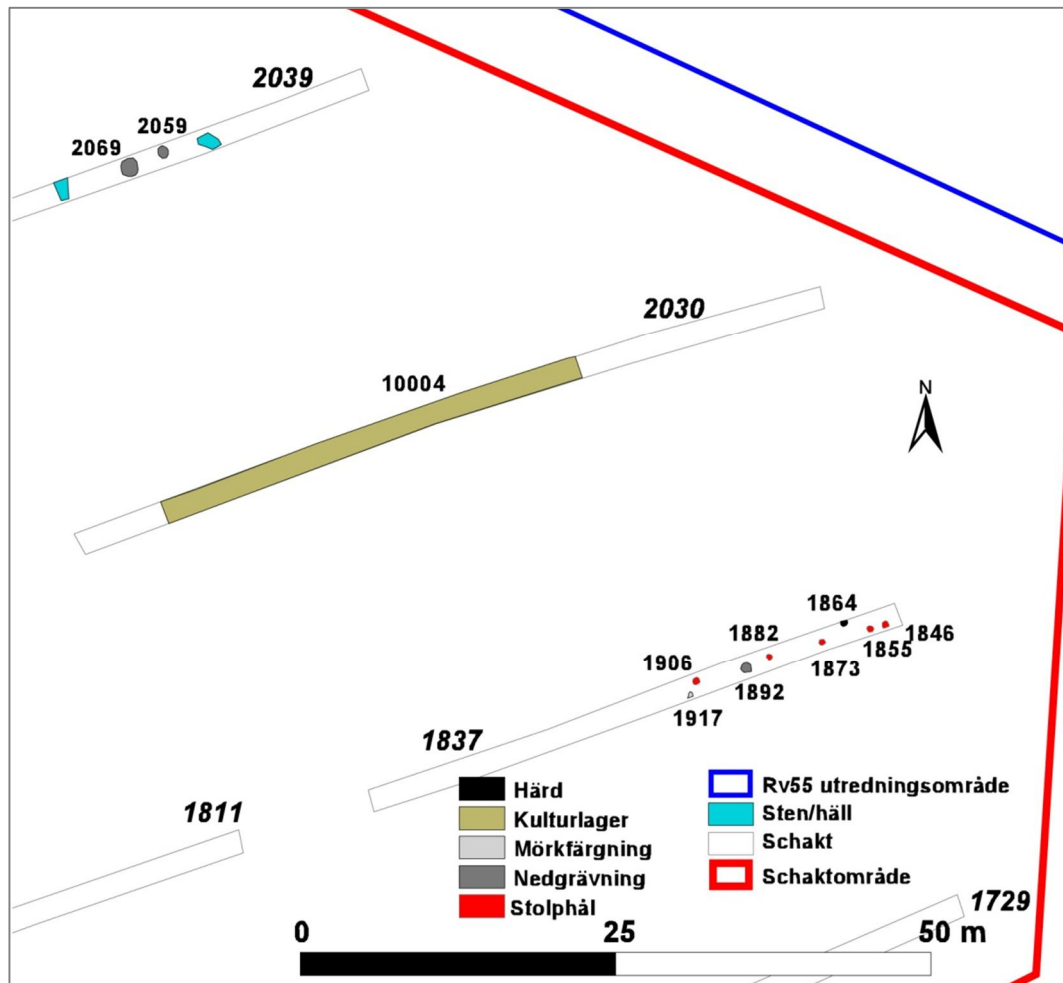
Förutom arkeologiska objekt framkom i schakten flera större stenar och uppstickande hållar (fig 45 och 46). Det fanns också spår av bortröjda stenar, särskilt mot nordost, och en mer eller mindre omfattande röjning verkar ha gjorts på platsen. Flera av de nedgrävningar som

dokumenterats i den övre delen kan också vara sådana spår, se t.ex. A1766, A2059, A2069 och A2094 (bilaga 2).

Figur 45. Detalj över den södra delen av Yta C. Skala 1:600.

De nämnda koncentrationerna, en i väst (schakt 1925, fig 45) och en i öst (schakt 1837, fig 46), utgjordes främst av stolphål och några härdar och tillhör säkerligen grunderna till minst två långhus. Särskilt i den östra delen finns tydliga tendenser till en rad av minst fyra stolphål (fig 46). Stolphålen var totalt sett av varierande storlekar och med olika fyllningar som mer eller mindre förekomst av stenskonung. De minsta var omkring 0,2 m stora och de största upp till 0,85 m. Endast några enstaka härdar påträffades och flera av dessa bestod enbart av en lins av sot och kol. En härd, A1864, var dock bättre bevarad. Härden, som var 0,6 m stor, kan höra hemma i ett hus längst i öster (schakt 1837, fig 46).

Figur 46. Detalj över den östra delen av yta C. Skala 1:600.

Norr om den östra anläggningskoncentrationen, i schakt 2030, fanns ett diffust kulturlager, A10004. Kulturlagret var svåravgränsat och kan närmast beskrivas som ett kulturpåverkat skikt med postglacial lera över den glaciala leran. I lagret fanns ställvis skärvig sten, kol och bränd lera. Det fanns inga skönjbara anläggningar i anslutning till lagret.

Antikvarisk bedömning

Yta C utgörs av en plåtliknande övre del av ett åkerområde norr om Otto Myrbergs väg och öster om Bärbyleden. Redan okulärt gjordes bedömningen att området hyste bra förutsättningar för förekomst av överplöjda fornlämningar och möjligen gravar med tanke på närheten till ett tidigare undersökt mindre gravfält intill den östra delen av plåtån (jfr. ovan). Vid schaktningen konstaterades att förhistoriska boplatslämningar förekom inom stora delar av området, särskilt inom några mindre ytor i de östra och västra delarna. Koncentrationer av stolphål tyder på förekomsten av flera hus inom dessa delar (fig 47). Däremot framkom inga lämningar som skulle tala för att det även förekommer gravar inom området. Förutom lämningar av boplatsskikt förekom också tydliga spår av äldre och yngre odlingsverksamhet i form av igenfyllda gropar efter borttröjda stenar eller troliga sådana.

Det verkar tydligt att fornlämningsområdet avtar i kanten av sluttningen ner mot dalgången i väster.

Figur 47. Många stolphål i området var ganska små med kraftig stenskonning av skärvig sten. A1855 i den östra stolphåls-koncentrationen. Foto: Dan Fagerlund, Upplandsmuseet.

Revidering av fornlämningsnummer i FMIS

Efter att utredningens fältarbete avslutats har de fornlämningar som påträffats registrerats i fornlämningsregistret. I vissa fall har resultatet av utredningen lett till att helt nya fornlämningar prickats in i registrerat och i andra fall har tidigare kända fornlämningar kompletterats med nya uppgifter och/eller utbredning. Nedan följer en översikt efter identiteten på nya eller reviderade fornlämningar inom utredningsområdet grundat på de resultat som presenterats tidigare i rapporten.

Västra området: Kvarnbolund N

Den fornlämningsmiljö som framkom norr om väg 55 och öster om väg 72, med härdar, kulturlager och enstaka stolphål har samlats under ett nytt fornlämningsområde med nr Raä Läby 123 (fig 48). En enstaka härd, A100, som framkom längre mot norr har knutits till den tidigare registrerade boplatzlämningen Raä 60:3 och en yta med kulturlager, A127, som framkom i samma schakt något längre mot sydost, har knutits till en tidigare registrerad och liknande yta med fornlämningsnumret Raä Läby 60:2.

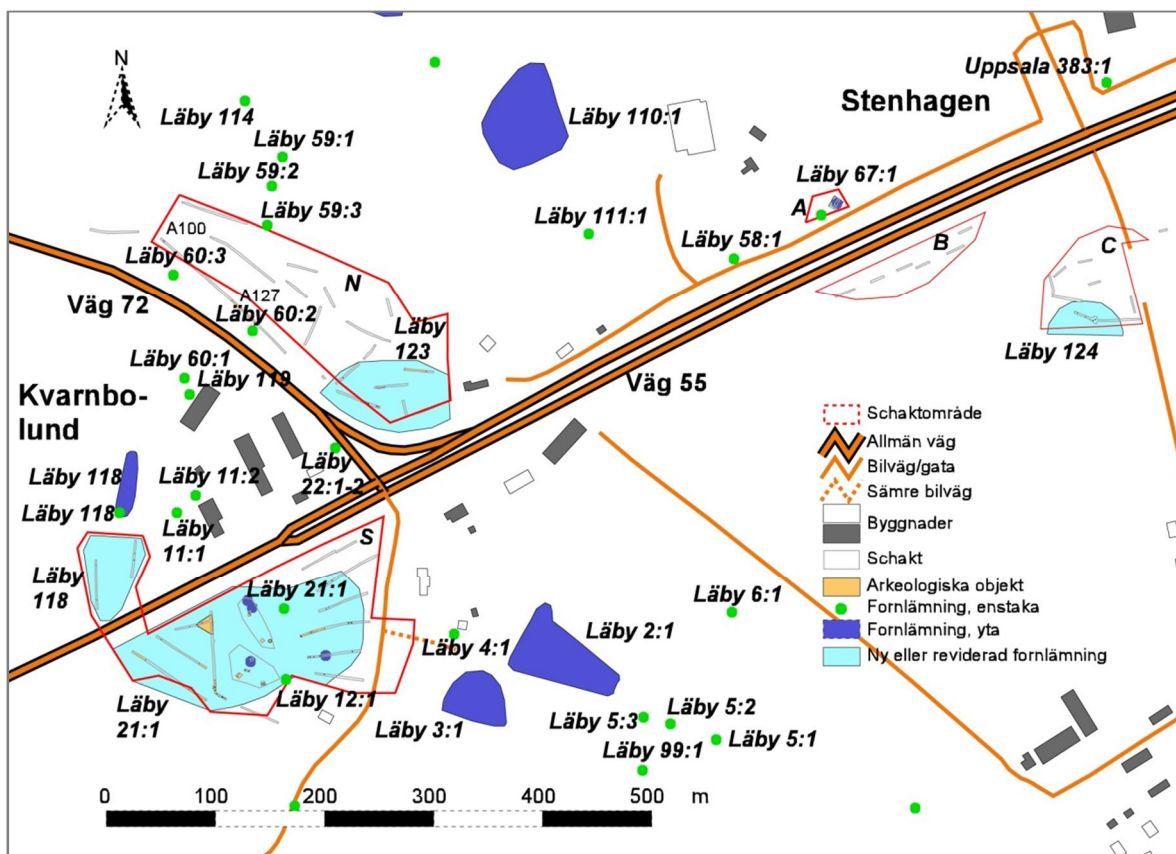
Västra området: Kvarnbolund S

En mindre del av den yta som schaktades i Kvarnbolunds södra del låg norr om väg 55. De stolphål och en härd som framkom där har registrerats tillsammans med en skärvstenshögd och boplatzlämningar som var kända sedan tidigare Raä Läby 118. Fornlämningen har nu en utökat sträckning mot söder (fig 48).

Söder om väg 55 utredningsschaktades inom ett ganska stort område med åkerområden i väst och öst och impedimentmark där emellan. Boplatzlämningar förekom inom stora delar av åkermarken och på impedimentet som också rymde röjda terrassliknande platåer. Samtliga lämningar har knutits till en skärvstenshögd som var känd när utredningen påbörjades, Raä Läby 21:1. Fornlämningen har nu kompletterats med omgivande boplatzområden och eventuella gravar (fig 48).

Västra området: Stenhagen, yta A

Norr om väg 55 i en skogsglänta nära skärvstenshögen Raä Läby 67:1, framkom lager med skärvsten under ett mer sentida lager med större stenar, tegel och porslin. Förekomsten har knutits till den nämnda skärvstenshögen. Den nu gällande avgränsningen av fornlämningen motsvarar den yta som schaktades (fig 48).

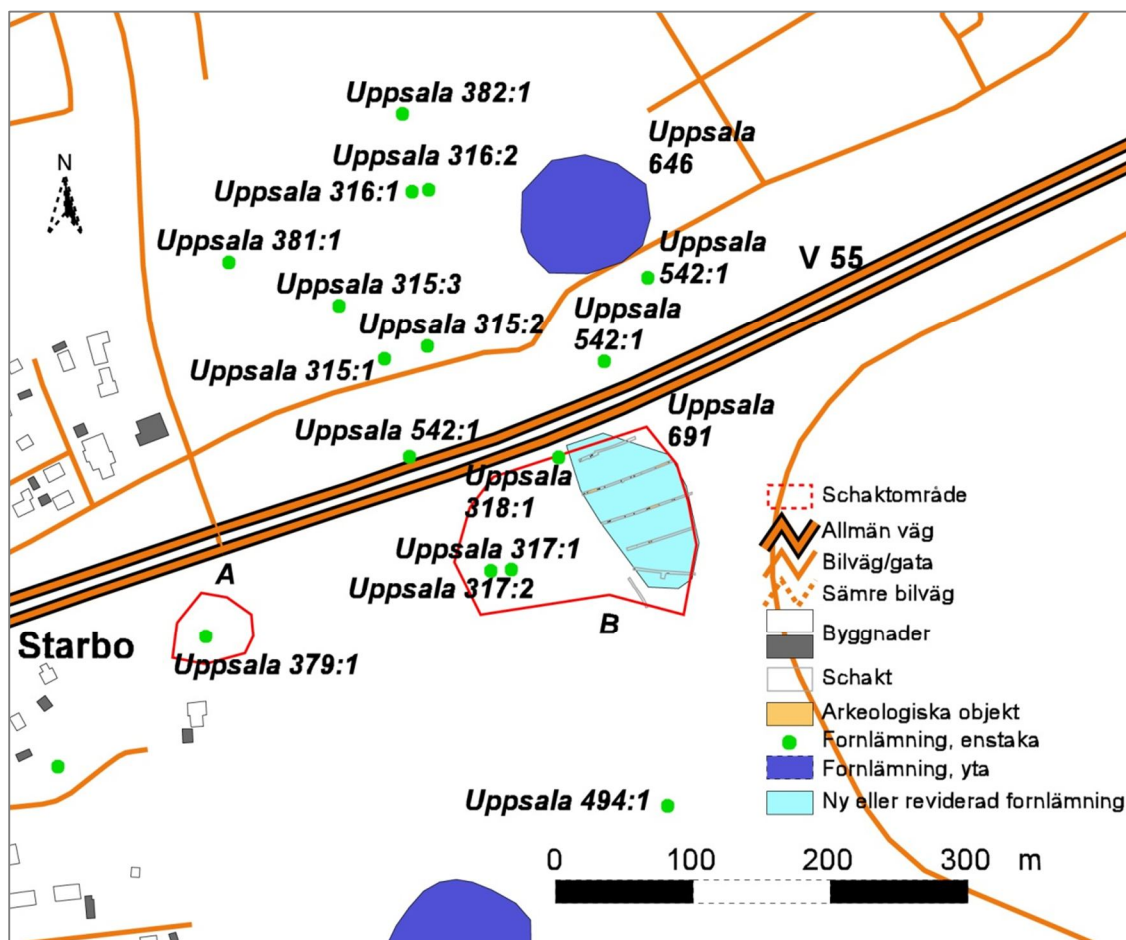
Figur 48. Översikt över fornlämningar inom utredningsområdet i Kvarnbolund med såväl nya som kompletterande uppgifter om tidigare registrerade fornlämningar. Skala 1:7000.

Västra området: Stenhagen yta C

Ett område runt de stenskodda stolphål som framkom inom yta C har nu registrerats i fornlämningsregistret som en boplatsyta med fornlämningsnumret Raä Läby 124 (fig 48).

Centrala området: Starbo yta B

De boplatslämningar som framkom i åkerområdet öster om skärvstenshögen 317:1 har registrerats som ett nytt fornlämningsområde, avgränsat inom den yta som schaktades. Utbredningen västerut mot skärvstenshögen är inte fastställd. Det nya fornlämningsområdet har nummer Raä Uppsala 691 (fig 49).

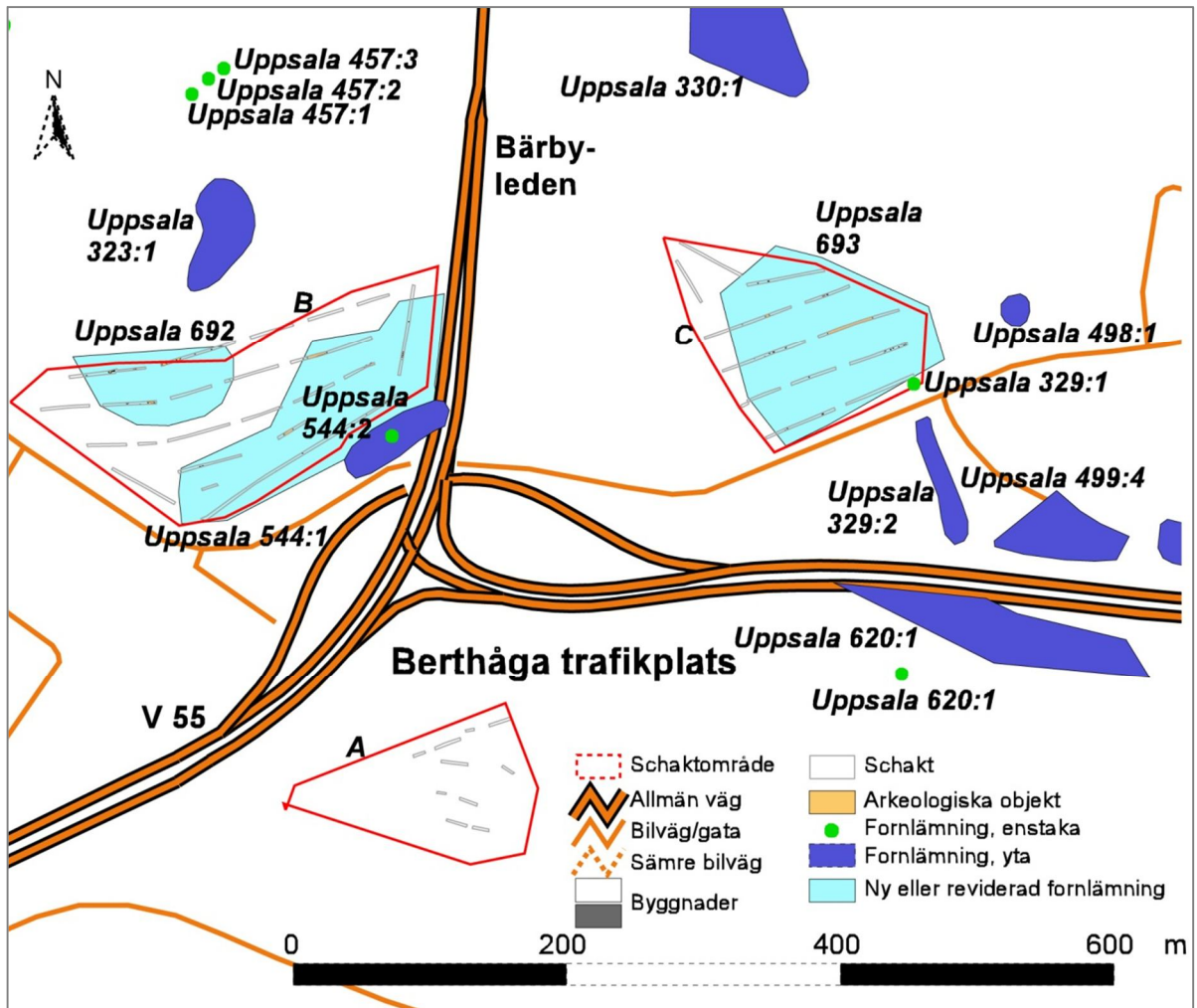
Figur 49. Översikt över fornlämningar inom utredningsområdet intill Starbo med det nya fornlämningsområdet Raå Uppsala 691 inprickat. Skala 1:5500.

Östra området: Berthåga trafikplats, yta B

Inom yta B nordväst om Berthåga trafikplats framkom lämningar som nu registrerats som två fornlämningsområden. Längst i nordväst på åkerområdets övre del förekom boplatslämningar inom ett sammanhållet område. Denna del har erhållit fornlämningsnummer Raå Uppsala 692. Avgränsningen norrut, utanför utredningsområdet är inte fastställd. Närmare trafikplatsen i sydost framkom mer spridda lämningar men över ett större område. Detta sammanfaller delvis med den tidigare registrerade lämningen Raå 544:1 och utsträckningen av denna har nu reviderats i enlighet med de nyvunna resultaten (fig 50).

Östra området: Berthåga trafikplats, yta C

Boplatslämningar i större och mindre koncentrationer framkom på åkerområdets övre del nordöst om Berthåga trafikplats. Fornlämningsområdet har registrerats som Raå Uppsala 693 (fig 50).

Figur 50. Översikt över fornlämningar inom utredningsområdet runt Berthåga trafikplats med nya eller reviderade fornlämningar inom yta B och C. Skala 1:5500.

Övergripande diskussion

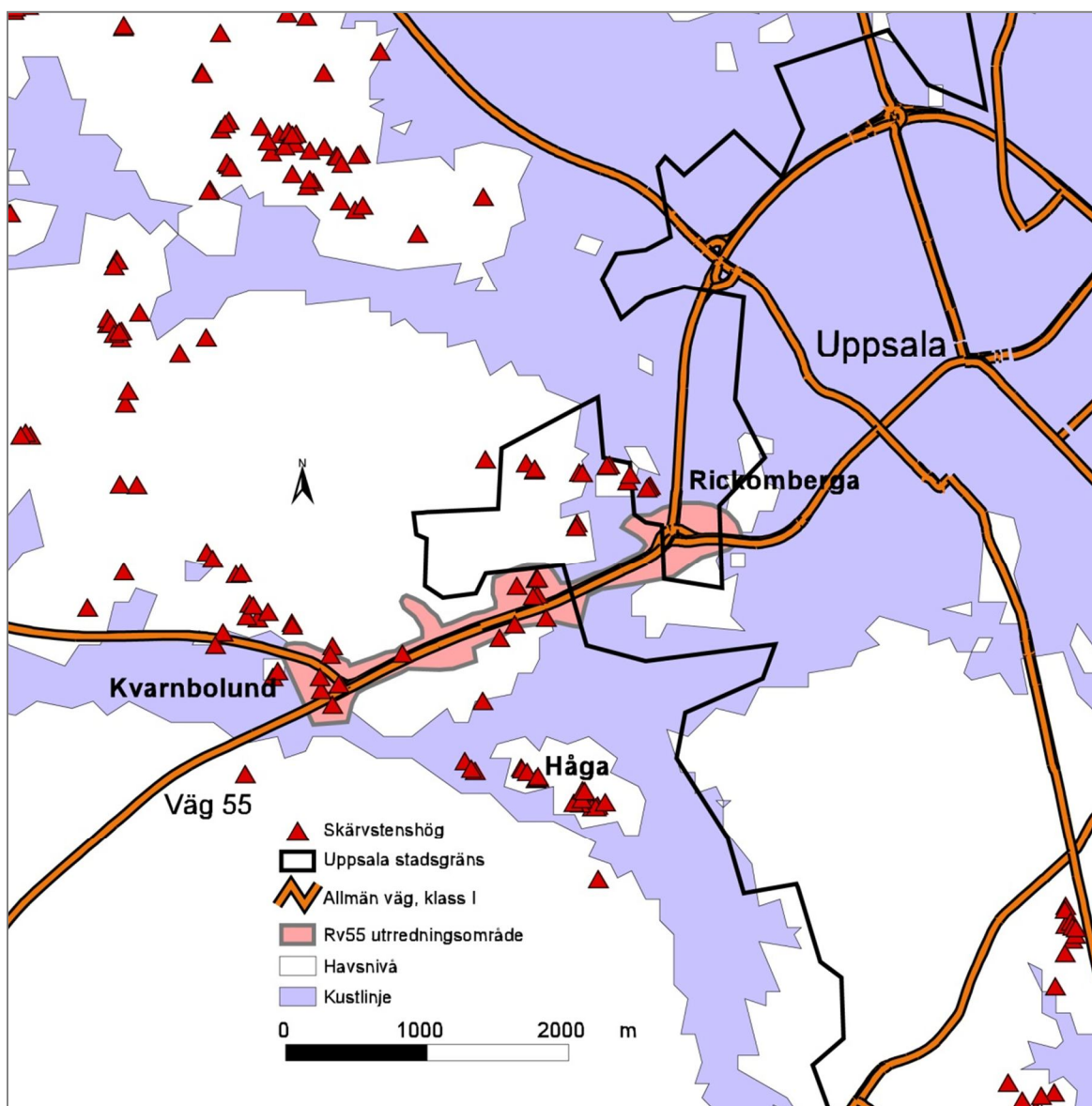
Utredningsområdet ligger i en fornlämningsrik miljö runt och mellan dalgångarna förbi dels stadsdelarna Rickomberga och Berthåga i öster dels Hågaåns dalgång förbi Kvarnbolund i väster. Fornlämningsmiljöerna finns i olika topografiska lägen mellan ca 10 och 25 meter över havet och representerar främst boplatser och gravar från yngsta järnålder t.o.m. yngsta järnålder. Bland annat har sådana platser under de senaste decennierna undersökts i Kvarnbolund, Stenhagen och Rickomberga.

Trots den rika miljön berör den planerade vägombbyggnationen ändå tills nu stora ännu outforskade områden och den här rapporterade arkeologiska utredningen har haft som syfte att klargöra fornlämningsituationen mellan och runt de tidigare kända fornlämningskomplexen.

I Kvarnbolundsområdet längst i väster består det kända fornlämningsinslaget av miljöer med boplatser, skärvstenshögar och gravar från främst bronsålder, men också från äldre och yngre järnålder. Kvarnbolund ligger i direkt anslutning till Hågaåns dalgång med Hågahögen i öster och rikhaltiga och varierande fornlämningsmiljöer västerut längs med dalgången. Utredningsområdet har berört ytor intill en trängre del av dalgången som från bronsålder och framåt bör ha haft ett strategiskt fördelaktigt läge på den norra kanten av en dåvarande havsvik (fig 51). Resultaten visar också att området runt väg 55 hyser omfattande lämningar av bebyggelse och troligen annan verksamhet som tidigare inte varit känd både söder och norr om vägen. På den norra sidan i håll- och hagmark framkom ett område med härdar och kulturlager, Raä Läby 123 (fig 48) som kan utgöra aktivitetsytor knutna till de boplatser med skärvstenshögar och gravar som finns i närheten.

Närmare ådalen söder (och norr om) väg 55 uppmärksammades ett vidsträckt boplatsoområde som var beläget både på åkermark i olika delar och impedimentmark, Raä. Läby 21:1 (fig 48). Inom impedimentmarken observerades också tydliga röjda terrasser med kulturlager och anläggningar i olika nivåer. Inom området finns den sedan tidigare kända skärvstenshögen Raä 21:1 och en mer osäker fornlämningsliknande lämning Raä 12:1. I anslutning till impedimentmarken iakttoogs också eventuella gravar.

Terrasserna kan utgöra husplatåer och dessa har i så fall ett mycket fint läge över ådalen. Miljön runt omkring är också mycket intressant med det stora bautastensgravfältet (Raä Läby 8:1) intill ån i närheten och ytterligare gravfält och gravar samt vadställen över ån (jfr fig 4a, 5 och 48).

Figur 51. Rekonstruktion av den topografiska situationen omkring utredningsområdet ca 3500 BP, omkring äldre bronsålder. De dåtida bebyggelsekoncentrationerna illustreras av kända skärvtenshögsförekomster. Skala 1:50000.

Öster om Kvarnbolund, upp mot Stenhagen, är det kända fornlämningsbeståndet glesare. Däremot har stora förhistoriska boplatsovråden undersökts i en sidodalgång norr om vägen. Utredningens syfte var att klargöra situationen inom utredningsområdet på ömse sidor om väg 55 och resultatet av de inledande arkivstudierna och en fältinventering utmynnade i att sökschakt grävdes inom fyra (A-D, fig 19) avgränsade mindre områden. I två av dessa framkom spår av förhistoriska aktiviteter eller bebyggelse men i begränsad omfattning, Raä Läby 67:1 och 124. Det intressanta med resultatet är att sådan verksamhet förekommer inom ett vidsträckt område även utanför de mer omfattande och långvariga bosättningar som förkommer bl.a. norr om väg 55 (jfr fig 4a). Det är också viktigt att konstatera att dessa små och sannolikt kortvariga bosättningar är svåra att skönja och lokalisera.

Vid Starbo som gränsar mot den tidigare nämnda dalgången i öster finns omfattande miljöer med skärvtenshögar men också indikationer på yngre järnåldersaktiviteter samt lämningar av historisk bebyggelse. Tyngdpunkten synes vara miljöer från bronsålder och framåt vilket framgår av fornlämningsbeståndet och platsen som sådan med ett utmärkt skyddat men vattennära läge intill en dåvarande havsvik (fig 51). Resultatet av utredningen visar på en tydlig men avgränsbar förekomst av boplatsslämningar i anslutning till den kända fornlämningsmiljön.

Från Starbo och fram emot Berthåga trafikplats berör utredningsområdet redan exploaterad mark på ömse sidor om väg 55 och bedömningen har varit att det inte varit meningsfullt med några ytterligare antikvariska insatser inom detta område.

Runt trafikplatsen däremot omfattar utredningsområdet stora oexploaterade ytor, främst bestående av ännu odlad åkermark. Söder om trafikplatsen gränsar detta mot kända boplatsskomplex inom Ekeby och Rickomberga men en genomförd schaktning i detta område (A, fig 50) visade att det knappast förekommer överplöjd fornlämning i detta område. Däremot förekommer uppgifter och synliga spår av mer sentida bebyggelse som måste beaktas i kommande handläggning.

Nordväst om trafikplatsen finns ett åkerområde på en sluttning ned mot dalgången (B, fig 50). Området kantas i norr av ett gravfält och skärvtenshögar ytterligare norrut och en mindre boplatsslämning som finns närmast trafikplatsen. Vid schaktning i området framkom överplöjd fornlämning i flera fall. I norr fanns boplatsslämningar bl.a. med troliga grophus inom en avgränsbar yta (Raä Uppsala 692). I söder fanns mer spridda lämningar längs med vad som skulle visa sig var ett tidigare vattendrag. Den tidigare registrerade lämningen, Raä Uppsala 544:1, ingick i det komplexet som därmed fått en ny utbredning (fig 50, jfr fig 38). Den senare lämningen utgörs inte i sin helhet av boplatsslämningar, det rör sig också om lagerbildningar och mer spridda anläggningar i anslutning till vattendraget. En intressant fråga är vad dessa lämningar, som finns på båda sidor om den forna bäcken, representerar och till vilket sammanhang de skall föras.

Nordost om trafikplatsen, närmare Rickomberga schaktades på den övre delen av ett åkerområde (C) på den östra sidan av bäcken (fig 50). Inledningsvis påtalades äldre diskussioner om hur fornlämningskomplexet runt Rickomberga by sträckt sig mot detta område, om det möjligtvis kan utgöra en äldre del av bebyggelsen och om förekomsten av ytterligare gravar i detta område. Efter utredningen har det visat sig att boplatsskomplexet tydligtvis inrymmer den övre delen av åkerområdet, Raä Uppsala 693. Dateringar saknas däremot. Vid den schaktning som utfördes inom ramen för utredningen påträffades inga anläggningar som tyder på några gravar inom området.

Sammanfattning

Upplandsmuseet har under våren 2012 genomfört en särskild arkeologisk utredning av ett avsnitt av väg 55 mellan Rickomberga i öster och Kvarnbolund i väster i Uppsalas västra utkant. Arbetet har utförts i flera steg, etapp I och II, med arkivgenomgång, fältinventering och sökschaktsgrävning. Målsättningen har varit att klargöra förekomsten av tidigare ej kända eller ovan mark synliga fornlämningar inom det för vägombyggnader planerade exploateringsområdet.

Området utgörs av ett flackt ler- och moränmarksområde ungefär på en nivå av 25 meter över havet och begränsas av Hågaåns dalgång i väster och en annan flack dalgång i öster ungefär mellan Rickomberga och Berthåga. Den kända fornlämningsmiljön består i stora drag av skärvstenshögmiljöer, gravar och gravfält i Kvarnbolundsområdet i väster, boplatsområden från bronsålder och järnålder i Stenagen, Ytterligare skärvstenshögmiljöer och gravar i området kring Starbo samt omfattande bebyggelsekomplex och gravar i anslutning till Rickomberga.

Arbets sättet var att genom en arkivgenomgång fastställa den kända fornlämnings situationen vilket gav ett underlag till att utröna inom vilka områden ytterligare fornlämningar teoretisk skulle kunna förekomma. Dessa områden har senare inventerats och därmed har också olika ytor som bedömts kunna innehålla fornlämning ringats in. Bedömningen har grundats på den kända fornlämnings situationen i stort, topografiska förutsättningar och erfarenhetsmässiga ställningstaganden. Inom de inringade områdena har sökschaktsgrävning genomförts.

För att få en överblick över utredningsområdet som var mycket vidsträckt har detta delats upp i ett västligt, ett centralt och ett östligt delområde inom vilka i sin tur olika delytor fastställts för den andra etappen med sökschaktsgrävning.

I det *västra* delområdet har sökschaktsgrävning genomförts dels i området kring Kvarnbolund, på en nordlig och en sydlig yta dels i Stenhagsområdet inom fyra (A-D) delytor. På den norra delytan i Kvarnbolund framkom främst härdar och lager som ses som ett aktivitetsområde och som erhållit det nya fornlämningsnumret Raä Läby 123. Några mer spridda anläggningar har kompletterat de redan kända fornlämningarna Raä Läby 60:2 och 3. Den södra delytan i Kvarnbolund inbegrep ytor både norr och söder om väg 55. I norr påträffades flera stolphål och en härd som kompletterat en tidigare känd fornlämning, en skärvstenshögd och boplatzlämningar, Raä Läby 118.

Söder om vägen påträffades flera ytor med boplatzlämningar både i åkermark och på impedimentmark. Dessutom förekom inom impedimentmarken uppenbart röjda terrasser med förekomst av kulturlager och arkeologiska objekt som stolphål, härdar och skärvstenpackningar. Det verkar troligt att det också finns gravar inom området. Hela området har registrerats som ett boplatsoch gravområde och fornlämningsnumret har lånats från en tidigare känd skärvstenshögd inom området, Raä Läby 21:1.

Inom flack åkermark med flera inslag av åkerholmar i området nära Stenhagen schaktades inom fyra delar (A-D). I ett fall fanns en känd skärvstensförekomst i anslutning till ytan (A) som var en liten glänta i kanten av bevuxen skogsmark. I en nivå under mer sentida bebyggelseämningar med sten, glas och tegel förkom skikt med skärvsten och kol. Denna yta har sammankomplats med den befintliga skärvstensförekomsten, Raä Läby 67.1. I delarna B och D förekom inga antikvariska inslag. Däremot inom yta C på en förhöjning i åkermarken kring några av åkerholmarna påträffades ett antal stenskodda stolphål. Området runt stolphålen har registrerats som en boplatsyta med nummer Raä Läby 124.

I det *centrala* delområdet som främst berör områden runt Starbo och torpet Snörom planerades för sökschaktsgrävning inom två delar (A och B), bägge söder om väg 55. Av skäl som grundades dels på resultat dels andra skäl schaktades enbart inom yta B. Närmiljön präglades av förekomst av flera skärvstenshögar väster om ytan och norr om vägen samt gravar och andra, bl.a. yngre torplämningar, norr om vägen. Inom yta B i åkermark påträffades rikligt med boplatslämningar som relativt väl kunde avgränsas öster och söderut. Sannolikt hör dessa intimt ihop med miljön i stort men de är registrerade som ett boplatsområde med fornlämningsnummer Raä Uppsala 691.

Norr om vägen mitt för Starbo och österut är den kända fornlämningsmiljön mycket tät och delvis undersökt tidigare. Några insatser i utredningsfasen har inte varit aktuella i just det området.

I det *östra* delområdet utmynnade de inledande etapperna i utpekandet av tre relativt stora tre delar (A-C), söder, nordväst och nordöst om Berthåga trafikplats. I söder (A)bedömdes fornlämning kunna förekomma i sluttande åkermark intill ett mindre höjdområde. Här framkom dock inget av antikvariskt intresse mer än att vissa torplämningar förekommer närmast höjdområdet.

I nordväst (B) schaktades inom ett större åkerområde i en sluttning mot sydost. Ett gravfält finns norr därom och spridda boplatslämningar samt en grav har tidigare framkommit närmast trafikplatsen. Schaktningen resulterade i att en boplatsyta, bl.a. med troliga gropus, framkom längst i norr som registrerats som Raä Uppsala 692 och att den kända boplatslämningen i söder Raä Uppsala 544:1-2, visade sig ha en mer spridd och väsentligt större utbredning, i anslutning till ett tidigare vattendrag, än vad som tidigare var känt.

I nordost (C), på den övre delen av ett åkerområde på sluttningen upp mot Rickomberga, framkom större och mindre koncentrationer av boplatslämningar, främst stolphål och hårdar. Området har registrerats som Raä Uppsala 693.

Administrativa uppgifter

<i>Plats:</i>	Uppsala, Läby och Uppsala socknar
<i>Undersökningstyp:</i>	Särskild arkeologisk utredning
<i>Orsak till undersökningen:</i>	Ombyggnation av väg
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Koordinatssystem:</i>	RT 90 2,5 gon V
<i>Projektledare:</i>	Dan Fagerlund
<i>Projektmedtagare:</i>	Robin Lucas och Andreas Hennius
<i>Upplandsmuseets dnr:</i>	Ar-156-2012
<i>Upplandsmuseets projektnr:</i>	UM 8402
<i>Beställare:</i>	Trafikverket
<i>Länsstyrelsens dnr:</i>	431-4103-11
<i>Datum för länsstyrelsens beslut:</i>	2012-03-07
<i>Länsstyrelsens handläggare:</i>	Roger Edenmo
<i>Fynd:</i>	Ej tillvaratagna
<i>Dokumentation:</i>	Förvaras i Upplandsmuseets arkiv

Referenser

Arkiv

UM. Upplandsmuseets samlingar

SHM. Statens historiska museum

UMF. Uppsala universitets museum för nordiska fornsaker

Lantmäteristyrelsens arkiv

Akt B7-3:1. Storskifte 1779, Uppsala län, Bondkyrka sn, Bärtåga

Akt B7-3:2. Laga skifte 1865, Uppsala län, Bondkyrka sn, Bärtåga

Akt B7-4:2. Storskifte 1802, Uppsala län, Bondkyrko sn, Ekeby

Akt B7-5a4:13-14. Ägomätning 1635, Uppsala län, Bondkyrko sn, Flogsta

Akt B7-5:2. Storskifte 1773, Uppsala län, Bondkyrko sn, Flogsta

Akt B7-5:5. Laga skifte 1851, Uppsala län, Bondkyrko sn, Flogsta

Akt B7-19a4:17-18. Ägomätning 1635, Uppsala län, Bondkyrko sn, Rickomberga

Akt B7-19:1. Storskifte 1777, Uppsala län, Bondkyrko sn, Rickomberga

Akt B7-19:3. Laga skifte 1852, Uppsala län, Bondkyrko sn, Rickomberga

Rikets allmänna kartverk

Akt J133-1117a54, Ekonomisk karta över Sverige, Uppsala län kartblad 118 70 Uppsala (1117a), 1952, (1983)

Akt J133-11H7j54, Ekonomisk karta över Sverige, Uppsala län kartblad 117 79 Läby (11H7j), 1951, (1982)

Akt J112-84-7, Häradsekonomska kartan 1859-63. Uppsala län, Ulleråkers härad. Af cartografiska corpsen år 1861

Litteratur

Ekholm, G. 1938. Ett Uppländskt gravfält från La Tène-tiden och andra fornminnen i trakten av Läbyvad. Fornvännen. Årgång 38.

Fagerlund, D. 1989a. Rapport. Arkeologisk undersökning av boplatzrester. Stenhagen, Kvarnbo, Läby sn, Uppsala kn, Uppland. Dnr 3337/89. Riksantikvarieämbetet.

Fagerlund, D. 1989b. Rapport. Arkeologisk förundersökning (Schaktningsövervakning). Stenhagen, Kvarnbo, Läby sn, Uppsala kn, Uppland. Riksantikvarieämbetet.

Fagerlund, D. 1989c. Rapport. Antikvarisk kontroll. Berthåga, Bondkyrko sn, Uppsala kommun, Uppland. Riksantikvarieämbetet, Dnr 886/87.

Fagerlund, D. 1990. Rapport. Arkeologisk utredning. Uppland, Läby och Vänge socknar, planerad cykelväg Kvarnbolund – Brunna. Riksantikvarieämbetet, byrån för arkeologiska undersökningar. Raä Dnr 7691/89.

Fagerlund, D. 1994a. Gång- och cykelväg. Brunna – Kvarnbolund. Arkeologisk förundersökning. Vänge och Läby socknar, Uppland. Riksantikvarieämbetet, byrån för arkeologiska undersökningar. UV-Uppsala 1994:54.

Fagerlund, D. 1994b. Arkeologisk undersökning av boplatzrester. Stenhagen. Kvarnbo, Läby socken, Uppsala kommun, Uppland. Riksantikvarieämbetet Byrån för arkeologiska undersökningar. UV-Uppsala 1994:24

Fagerlund, D. 1995. Berthåga trafikplats. Arkeologisk undersökning. Bärbyleden, Uppsala. Riksantikvarieämbetet. UV Uppsala rapport 1995:07.

Fagerlund, D. 2006. Kvarnbolund. Skärvstenshögar och en grav från bronsålder. Utbyggnad av avfallsstation. Raä 60:1, 118 och 119. Läby-Österby 15:1, Kvarnbo 1:1. Läby socken, Uppsala kommun, Uppland. Rapport 2006:11, Arkeologiska avdelningen, Upplandsmuseet.

Fagerlund, D., Dutra Leivas, I. & Åberg, K. 2008. Boplatsen RAÄ 116. I: Då bygden expanderade – gårdar vid Stenhagen under järnålder. Kerstin Åberg (red). Arkeologisk undersökning. Fornlämning 116 & 117, Läby sn, Uppland. Upplandsmuseet rapporter 2008:10 avdelningen för arkeologiska undersökningar.

Frölund, P. 1987(?). Rapport. Arkeologisk undersökning. Stenhagen, Berthåga, Bondkyrko sn, Uppland. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Uppsala. Raä dnr 886/87.

Frölund, P. 1998. Arkeologisk förundersökning. Rickomberga. Myrbergiska tomten. Raä 499. Rickomberga, Bondkyrko socken, Uppland. Upplandsmuseet. Rapport 1998:01, avdelningen för arkeologiska undersökningar.

Frölund, P. 1999. Arkeologisk förundersökning. Rickomberga. En bosättning från järnålder. Raä 499. Rickomberga 21:1, 21:3-4, Berthåga 11:4, Bondkyrko socken, Uppland. Upplandsmuseet, Rapport 1999:01, avdelningen för arkeologiska undersökningar.

Frölund, P. 2001. Arkeologisk undersökning. En husgrund från äldre järnålder i Rickomberga. Fornlämning 499. Rickomberga 9:4, Bondkyrkosocken, Uppland. Upplandsmuseet Rapport 2001:12, avdelningen för arkeologiska undersökningar.

Göthberg, H. 2001. Arkeologisk Utredning. Starbo. Nybyggnation. Starbo 2:32, 3:1. Bondkyrko socken, Uppsala kommun, Uppland. Upplandsmuseet. Rapport 2001:13, avdelningen för arkeologiska undersökningar.

Holm, J. 1992. Arkeologisk utredning. Uppland, Läby socken, Uppsala kommun. Kvarnbo 1:1. Riksantikvarieämbetet, byrån för arkeologiska undersökningar, UV Uppsala. Rapport Dnr 7973/92.

Kaliff, A. 1989. Arkeologisk undersökning av boplatslämningar. Uppland, Läby socken, Uppsala kommun, Kvarnbo, Stenhagen. Riksantikvarieämbetet Byrån för arkeologiska undersökningar. Rapport. Dnr 5331/88.

Karlenby, L. 1995. Rickomberga, bebyggelse under 2000 år. Arkeologisk undersökning. Bondkyrko socken, Uppland. Riksantikvarieämbetet, UV Uppsala Rapport 1995:20.

Magnusson, G. 1973. Arkeologisk undersökning 1969. Fornlämning 22, Kvarnbolund, Läby socken, Uppland. Riksantikvarieämbetet rapport 1973 B12. Uppdragsverksamheten.

Qviström, L. 2003. Arkeologisk utredning etapp II. Ekebyparken. Bondkyrko socken, Ekebyparken, Uppsala kommun, Uppland, Upplandsmuseet rapport 2003:09.

Qviström, L. 2005. Arkeologisk förundersökning. Ekebyparken. Bondkyrko socken, Flogsta 11:11, Uppsala kommun, Uppland, Upplandsmuseet rapport 2005:07, avdelningen för arkeologiska undersökningar.

Qviström, L., Dutra Leivas, I. & Svensson, J. 2006. Arkeologisk undersökning. Äldre järnålder i Rickomberga. Gropssystem, härdar och stolphål. Raä 499:4 och 329:2. Rickomberga 21:4, Bondkyrko socken, Uppland. Upplandsmuseet. Rapport 2006:13, Arkeologiska avdelningen.

Scheutz, M., Schütz, B. & Göthberg, H. 2004. Arkeologisk undersökning. Stenhagen. En inhägnad gård från romersk järnålder. Raä 110. Läby socken, Uppsala kommun, Uppland. Upplandsmuseet, rapport 2004:01 avdelningen för arkeologiska undersökningar.

Seiler, A. & Larsson, F. 2011. Förhistoriska boplatzlämningar vid Berthåga. Uppland; Läby socken; Berthåga 11:33; Läby 107:1, Läby 121 och Läby 122. UV Rapport 2011:127. Arkeologisk utredning.

Svedberg, Å., Forsberg, L., Hjärthner-Holdar, E. & Söderberg, S. 1989. Rapport. Arkeologisk provundersökning 1981 och 1985. Uppland, Bondkyrko, Börje och Läby socknar, Stenhagen, dnr 3337/89. Riksantikvarieämbetet.

Söderberg, S. 1987. Rapport. Rickomberga, Bondkyrko sn, Uppland. Arkeologisk specialinventering. Rapport ATA dnr 4504/87.

Söderberg, S. 1988. Rapport. Rickomberga, Bondkyrko sn, Uppland. Arkeologisk provundersökning. Rapport ATA dnr 4504/87.

Wiséhn, E. 1989. Myntfynd från Uppland. Sveriges mynthistoria. Landskapsinventeringen 4. Kungliga myntkabinettet.

Zachrisson, T. 1998. Gård, gräns och gravfält. Sammanhang kring ädelmetalldepåer och runstenar från vikingatid och tidigmedeltid i Uppland och Gästrikland. Stockholm studies in archaeologi 15. Stockholm.

Åberg, K. & Mattsson Ö. 2008. Boplatsen vid Raä 117. I: Då bygden expanderade – gårdar vid Stenhagen under järnålder. Kerstin Åberg (red). Arkeologisk undersökning. Fornlämning 116 & 117, Läby sn, Uppland. Upplandsmuseet rapporter 2008:10 avdelningen för arkeologiska undersökningar

Bilagor

Bilaga 1, schakttabell

ID	Lokal	LxBxDj	Yta m ²	Topografi	Innehåll	Stratigrafi	Anm.
113	Kvarnbolund norra	156x1,5x0,2-0,7	234	Åkermark, flack västsluttning	1 härd	Ploggång Glaciallera	
131	Kvarnbolund norra	72x1,5x0,2-0,4	108	Åkermark, flack västsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Glacial-postglacial lera	
145	Kvarnbolund norra	63x1,5x0,2-0,4	94,5	Åkermark, flack västsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Glacial-postglacial lera	
156	Kvarnbolund norra	44x1,5x0,2-0,3	66	Åkermark, flack västsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Glaciallera	
169	Kvarnbolund norra	21x1,5x0,2-0,3	31,5	Flack hagmark	Inga anläggningar	Grässvål Glacial-Postglacial lera	
176	Kvarnbolund norra	28x1,5x0,3-0,45	42	Flack hagmark	Inga anläggningar	Grässvål Glacial-Postglacial lera	
184	Kvarnbolund norra	25x1,5x0,2-0,3	37,5	Flack hagmark	Inga anläggningar	Grässvål Glacial-Postglacial lera	
191	Kvarnbolund norra	38x1,5x0,3-0,5	57	Flack hagmark	Inga anläggningar	Grässvål Glacial-Postglacial lera	
200	Kvarnbolund norra	45x1,5x0,2-0,3	67,5	Flack hagmark	Inga anläggningar	Grässvål Glacial-Postglacial lera berghällar	
211	Kvarnbolund norra	17x1,5x0,25	25,5	Flack hagmark	Inga anläggningar	Grässvål Glacial-Postglacial lera	
219	Kvarnbolund norra	28x1,5x0,25	42	Flack hagmark	1 härd/sotfläck	Grässvål Glacial-Postglacial lera	
235	Kvarnbolund norra	3x2x0,2	6	Impediment i hagmark	Inga anläggningar	Sten blandat med porös mörkbrun sandig silt	
240	Kvarnbolund norra	42x1,5x0,15-0,3	63	Hagmark	4 härdar	Grässvål Glacial-postglacial lera Markfasta block	
288	Kvarnbolund norra	30x1,5x0,2-0,35	45	Hagmark	1 kulturlager 1 härd	Grässvål Postglacial lera	
300	Kvarnbolund norra	27x1,5x0,2-0,3	40,5	Hagmark	1 kulturlager	Grässvål Postglacial lera	
316	Kvarnbolund norra	15x1,5x0,25	22,5	Hagmark, sydsluttning	Inga anläggningar	Grässvål Glaciallera Spridda markfasta block	
323	Kvarnbolund norra	20x1,5x0,25	30	Hagmark	2 stolphål	Grässvål Postglacial lera	
351	Kvarnbolund norra	16x1,5x0,3	24	Hagmark	Inga anläggningar	Grässvål Postglaciallera, berghällar	
355	Kvarnbolund södra	46x1,5x0,25	69	Åkermark, sydvästsluttning	1 härd 1 stolphål	Ploggång Glaciallera	
385	Kvarnbolund södra	36x1,5x0,2-0,3	54	Åkermark, sydvästsluttning	4 stolphål	Ploggång Glaciallera	
418	Kvarnbolund södra	37x1,5x0,15-0,25	55,5	Åkermark, flack västsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Glaciallera/silt	

ID	Lokal	LxBxDj	Yta m ²	Topografi	Innehåll	Stratigrafi	Anm.
428	Kvarnbolund södra	87x1,5-2x0,2-0,3	130,5	Åkermark, flack västsluttning	9 stolphål 5 hård 2 kulturlager 1 nedgrävning	Ploggång Glacial-postglacial lera-silt	
649	Kvarnbolund södra	32x1,5x0,25-0,35	48	Åkermark, flack västsluttning	2 nedgrävning 1 stolphål 1 nedgrävning 1 kulturlager	Ploggång Postglacial lera	
656	Kvarnbolund södra	5,5x1,5x0,10	8,25	Impedimentmark	Kulturlager 3 stolphål	Grässvål Kulturlager Orörd sandblandad lera	
692	Kvarnbolund södra	3x3x0,3-0,7	9	Impedimentmark	Kulturlager 1 stolphål 1 Hård	Grässvål Kulturlager Orörd sandig lera	
719	Kvarnbolund södra	4,6x3,8x0,2	17,5	Impediment	1 hård	Grässvål Berghäll	
756	Kvarnbolund södra	2x3x0,15	6	Impedimentmark	1 stolphål	Grässvål Kulturlager	
762	Kvarnbolund södra	3x3x0,1	9	Impedimentmark	Kulturlager Skärvstenspackning	Grässvål Kulturlager	
773	Kvarnbolund södra	3x4x0,1	12	Impedimentmark	Kulturlager	Grässvål Kulturlager	
782	Kvarnbolund södra	55x1,5x0,2-0,3	82,5	Åker, flack västsluttning	1 hård Kulturlager	Ploggång Postglacial lera	
800	Kvarnbolund södra	81x1,5x0,2-0,4	121,5	Åker, flack västsluttning	1 hård 1 stolphål 2 kulturlager	Ploggång Postglacial lera	
835	Kvarnbolund södra	56x1,5x0,2-0,3	84	Åkermark, flack öst sluttning	Inga anläggningar	Ploggång Postglaciallera	
846	Kvarnbolund södra	66x1,5x0,2-0,4	99	Åkermark, flack östsluttning	2 stolphål 1 hård	Ploggång Glacial och postglacial lera	
930	Kvarnbolund södra	47x1,5x0,15-0,25	70,5	Åker flack öst sluttning	6 stolphål	Ploglager Glacial och postglacial lera	
995	Kvarnbolund södra	65x1,5x0,15-0,3	97,5	Åker, flack sydöst sluttning	3 hård 2 stolphål Kulturlager	Ploglager Glacial och postglacial lera	
1008	Kvarnbolund södra	50x1,5x0,15-0,3	75	Åker, flack sydöst sluttning	5 stolphål 2 hård 1 nedgrävning Kulturlager	Ploglager Glacial och postglacial lera	
1018	Kvarnbolund södra	45x1,5x0,25	67,5	Åker, flack sydöst sluttning	1 hård	Ploggång Glacial lera	
1118	Berthåga trafikplats B	170x1,5x0,3-0,4	255	Åkermark	7 hård 2 stolphål 2 nedgrävning 1 mörkfärgning	Ploggång Glacial-postglacial lera	Påförda massor i östra delen
1255	Berthåga trafikplats B	67x1,5x0,3-0,35	100,5	Åkermark, sydsluttning	3 stolphål 2 stenpackning 1 mörkfärgning	Ploggång Postglacial lera	
1318	Berthåga trafikplats B	24x1,5x0,3-0,35	36	Åkermark, sydsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Postglacial lera	
1324	Berthåga trafikplats B	27x1,5x0,25-0,3	40,5	Åkermark, sydsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Postglacial lera	
1330	Berthåga trafikplats B	32x1,5x0,25-0,35	48	Åkermark, sydsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Postglacial lera	
1336	Berthåga trafikplats B	57x1,5x0,3	85,5	Åkermark, sydsluttning	3 Stolphål 1 mörkfärgning 2 nedgrävning	Ploggång Postglacial lera	I väster sannolikt två grophus
1401	Berthåga trafikplats B	56x1,5-2x0,25-0,3	84	Åkermark, sydsluttning	4 stolphål 3 nedgrävning 2 mörkfärgning 1 kulturlager	Ploggång Glaciallera	
14	Berthåga trafikplats B	35x1,5x0,3-0,35	52,5	Åkermark, sydsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Glacial/postglacial lera	

ID	Lokal	LxBxDj	Yta m ²	Topografi	Innehåll	Stratigrafi	Anm.
1522	Berthåga trafikplats B	39x1,5x0,25-0,3	58,5	Åkermark, sydsluttning	2 härd 1 stolphål 1 kulturlager 1 mörkfärgning	Ploggång Glaciallera	
1579	Berthåga trafikplats B	31x1,5x0,3-0,35	46,5	Åkermark, sydsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Postglacial lera	
1588	Berthåga trafikplats B	41x1,5x0,3	61,5	Åkermark, sydsluttning	1 stolphål	Ploggång Glaciallera	
1600	Berthåga trafikplats B	62x1,5x0,25-0,35	93	Åkermark, sydsluttning	1 kulturlager	Ploggång Glacial-postglacial lera	
1624	Berthåga trafikplats B	25x1,5x0,4	37,5	Åkermark, sydsluttning	2 kulturlager	Ploggång Postglacial lera	Stökigt med sentida utfyllnader
1643	Berthåga trafikplats B	32x1,5x0,25	48	Åkermark, sydsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Postglacial lera	
1649	Berthåga trafikplats B	31x1,5x0,25-0,3	46,5	Åkermark, sydsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Glaciallera	
1655	Berthåga trafikplats B	47x1,5x0,25	70,5	Åkermark, sydsluttning	Inga anläggningar	Ploggång glaciallera	
1663	Berthåga trafikplats B	14x1,5x0,25	21	Åkermark, sydsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Glaciallera	
1667	Berthåga trafikplats B	29x1,5x0,3	43,5	Åkermark, sydsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Glaciallera	
1671	Berthåga trafikplats B	52x1,5x0,3	78	Åkermark, sydsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Postglacial lera	
1680	Berthåga trafikplats B	48x1,5x0,3	72	Åkermark, sydsluttning	1 härd 1 mörkfärgning	Ploggång Glacial-postglacial lera	
1709	Berthåga trafikplats B	24x1,5x0,3	36	Åkermark, sydsluttning	1 kulturlager	Ploggång Glacial-postglacial lera	
1717	Berthåga trafikplats B	12x1,5x0,3	18	Åkermark, sydsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Glacial-postglacial lera	
1729	Berthåga trafikplats C	54x1,5x0,25	81	Flack åkermark, svag västsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Glaciallera	
1737	Berthåga trafikplats C	54x1,5x0,25-0,3	81	Flack åkermark, svag västsluttning	5 stolphål 1 nedgrävning	Ploggång Glaciallera	
1801	Berthåga trafikplats C	32x1,5x0,25	48	Flack åkermark, svag västsluttning	Inga anläggningar	Ploggång Glaciallera	
1811	Berthåga trafikplats C	34x1,5x0,25-0,3	51	Flack åkermark, svag västsluttning	1 nedgrävning	Ploggång Glaciallera	
1837	Berthåga trafikplats C	44x1,5x0,25-0,35	66	Flack åkermark, svag västsluttning	5 stolphål 1 härd 1 nedgrävning	Ploggång Glaciallera	
1925	Berthåga trafikplats C	65x1,5x0,25	97,5	Flack åkermark, svag västsluttning	8 stolphål 2 härd 1 nedgrävning	Ploggång Glaciallera	
2030	Berthåga trafikplats C	62x1,5x0,25-0,35	93	Flack åkermark, svag västsluttning	1 kulturlager	Ploggång Glaciallera	
2039	Berthåga trafikplats C	34x1,5x0,25	51	Flack åkermark, svag västsluttning	2 nedgrävning	Ploggång Glaciallera	
2082	Berthåga trafikplats C	67x1,5x0,25-0,3	100,5	Flack åkermark, svag västsluttning	1 nedgrävning 1 stolphål	Ploggång Glacial-postglacial lera	
2132	Berthåga trafikplats C	57x1,5x0,25-0,3	85,5	Flack åkermark, svag västsluttning	2 stolphål	Ploggång Glaciallera	

ID	Lokal	LxBxDj	Yta m ²	Topografi	Innehåll	Stratigrafi	Anm.
2140	Berthåga trafikplats C	51x1,5x0,25	76,5	Åkermark, nordvästslutning	Inga anläggningar	Ploggång Glaciallera	
2147	Berthåga trafikplats C	35x1,5x0,25	52,5	Åkermark, nordvästslutning	Inga anläggningar	Ploggång Glaciallera	
2153	Berthåga trafikplats A	17x1,5x0,15-0,2	25,5	Flack parkmark, kolonilotter	Inga anläggningar	Grässvål Glacial och postglacial lera	Berghällar
2157	Berthåga trafikplats A	7x1,5x0,2	10,5	Flack parkmark, kolonilotter	Inga anläggningar	Grässvål Glacial och postglacial lera	
2162	Berthåga trafikplats A	20x1,5x0,25	30	Flack parkmark, kolonilotter	Inga anläggningar	Grässvål Glacial och postglacial lera	
2169	Berthåga trafikplats A	9x1,5x0,2-0,3	13,5	Flack parkmark, kolonilotter	Inga anläggningar	Grässvål Glacial och postglacial lera	
2173	Berthåga trafikplats A	20x1,5x0,2-0,5	30	Flack parkmark, kolonilotter	Inga anläggningar	Grässvål Glacial och postglacial lera	
2177	Berthåga trafikplats A	13x1,5x0,2-0,35	19,5	Flack parkmark, kolonilotter	Inga anläggningar	Grässvål Glacial och postglacial lera	
2183	Berthåga trafikplats A	7x1,5x0,2-0,3	10,5	Flack parkmark, kolonilotter	Inga anläggningar	Grässvål Glacial och postglacial lera	
2187	Berthåga trafikplats A	16x1,5x0,2-0,35	24	Flack parkmark, kolonilotter	Inga anläggningar	Grässvål Glacial och postglacial lera	
2191	Berthåga trafikplats A	12x1,5x0,2-0,35	18	Flack parkmark, kolonilotter	Inga anläggningar	Grässvål Glacial och postglacial lera	
2195	Berthåga trafikplats A	10x1,5x0,2-0,53	15	Flack parkmark, kolonilotter	Inga anläggningar	Grässvål Glacial och postglacial lera	

Bilaga 2, anläggningstabell

Anl nr	Typ	Schakt	Kommentar	Längd	Bredd
100	Härd	113	Sot, kol, br. lera, skärvig skörbränd sten	1,50	1,50
127	Kulturlager	113	Diffust, br. Lera, kol, enstaka skärvstenar	30,00	-
227	Härd	219	Härd/sotfläck, spridd kol, ingen sten	0,60	0,60
250	Härd	240	Sot/kol koncentration invid större stenblock	0,40	0,40
257	Härd	240	Sot/kol/skärvsten, tunt lager, dåligt bevarad	0,50	0,50
263	Härd	240	Mörkbrun lera blandad med sot, kol och sten	1,20	1,20
275	Härd	240	Mörkt grå, sten, kol och bränd lera	1,50	1,50
295	Härd	288	Sot, kol i schaktkant/hjulspår. Härdrest	-	-
296	Kulturlager	288	Gråbrunt lager med skärvsten och kol	8,00	-
309	Kulturlager	300	Diffust, svårtolkat lager, skärvsten, kol o lera	20,00	-
332	Stolphål	323	Stenskott	0,60	0,60
341	Stolphål	323	Någon sten	0,65	0,50
364	Stolphål	355	Dubbelstolphål	0,80	0,40
377	Härd	355	Sot/kol, ingen sten. Härdrest	0,40	0,40
392	Stolphål	385	Stenskott med skörbränd och skärvig sten	0,40	0,40
397	Stolphål	385	Stenskott med skörbränd och skärvig sten	0,50	0,50
406	Stolphål	385	I Schaktkant. Enstaka kol. Något diffust	0,55	0,55
412	Stolphål	385	Välavgränsad mörkfärgning. Kol och bränd lera	0,12	0,12
448	Stolphål	428	Ingen sten, mörkfärgning med spridda kol	0,30	0,20
457	Stolphål	428	Stenskott med en skörbränd sten, kol och br. lera	0,40	0,40
468	Stolphål	428	Ingen sten, mörkfärgning med spridd kol	0,60	0,60
481	Härd	428	Sot, kol, sten, fin i silt	0,90	0,90
496	Härd	428	Små stenar, sot och kol	1,30	1,30
506	Stolphål	428	Otydligt, spridd kol i silt	0,40	0,25
514	Härd	428	Sot, kol, sten	1,00	1,00
526	Kulturlager	428	Diffust, gråbrun fyllning, br. lera, skärvsten o kol	13,00	3,00
535	Härd	428	Sot, kol och enstaka skärvstenar	0,80	0,80
545	Stolphål	428	Ingen sten, kol i ytan	0,20	0,20
553	Stolphål	418	Ingen sten, sot och kol i ytan	0,40	0,40
563	Stolphål	428	Ingen sten, sot och kol i ytan	0,30	0,30
570	Härd	428	Sot, kol och små stenar	0,60	0,60
579	Stolphål	428	Ej stenskott, kanske härdrest, sot och kol i ytan	0,30	0,30
586	Stolphål	428	Skoning av skörbränd och skärvig sten, sot och kol	0,40	0,40
595	Nedgrävning	428	Skärvig sten, enstaka kol	1,20	0,60
608	Kulturlager	649	Diffust, mörkt gråbrun fyllning	18,00	16,00
614	Härd	649	Sten, sot, kol, br. lera	0,80	0,80
623	Nedgrävning	649	Enstaka kol och skärviga stenar, mörkbrun fyllning	0,90	0,90
635	Nedgrävning	649	Tydligt med mörkbrun fyllning, ensataka kol	0,90	0,90
642	Stolphål	649	Mörkbrun fyllning, spridd kol, ej stenskott	0,20	0,20
660	Kulturlager	656	mörkbrun siltig sand, skärvig sten (i två schakt)	12,00	10,00
660	Kulturlager	692	Mörkbrun siltig sand, skärvig sten (i två schakt)	12,00	10,00
664	Stolphål	656	Stenskott, skärviga stenar, br lera	0,40	0,40
673	Stolphål	656	Skärvsten, sot, kol, br. lera	0,45	0,45

Anl nr	Typ	Schakt	Kommentar	Längd	Bredd
683	Stolphål	656	Stenskott, kraftiga stenar	0,40	0,4
700	Härd	692	I kulturlager, sot, kol och sten	0,90	0,90
709	Stolphål	692	Stenskott, kolstänk, br. lera	0,55	0,55
724	Härd	719	Yta med sot och kol invid berghäll	4,00	2,00
751	Grav	Omr 738	Rest sten, kulle med skärersten under torven	3,00	3,00
755	Stolphål	756	Skärvig sten i skoning. Kol o br. lera	0,65	0,65
766	Stenpackning	762	Rikligt med skärersten, slagg och bränd lera	2,50	2,00
769	Kulturlager	762	Gråsvart, sot, kol, br. lera, slagg, kraftiga stenar	30,00	15,00
769	Kulturlager	773	Gråsvart, sot, kol, br. lera, slagg, kraftiga stenar	30,00	15,00
780a	Grav?	Omr 738	Stens.likn. ansaml. av sten	5,00	5,00
780b	Grav?	Omr 738	Stens.likn. ansaml. av sten	5,00	5,00
790	Härd	782	Stora skärviga stenar, sot och kol	1,00	1,00
796	Kulturlager	782	Diffust lager, spridda skärvenstenar, kol och br. lera	8,00	-
810	Kulturlager	800	Diffust, gråbrunt, spridda stenar och kol	15,00	-
814	Kulturlager	800	Diffust, gråbrunt, spridda stenar och kol	24,00	-
818	Stolphål	800	Stenskott, tydlig mörkfärgning, spridd kol	0,50	0,50
826	Härd	800	Härdrest/sotfläck, spridd kol	0,80	0,80
857	Härd	846	Rikligt med kol ,enstaka stenar	1,20	1,20
865	Stolphål	846	Enstaka små stenar, bränd lera, spridd kol	0,50	0,50
873	Stolphål	846	Ngt diffus, intill schaktkant, kol, br. lera	0,40	0,40
879	Stolphål	930	Ngt diffus, ingen sten, spridd bränd lera	0,35	0,35
887	Stolphål	930	Någon sten, ngt diffus, bränd lera	0,40	0,40
895	Stolphål	930	Stenskott, spridd kol, br. lera	0,35	0,35
904	Stolphål	930	Stenskott, i schaktkant	0,55	0,55
912	Stolphål	930	Stenskott, mörkbrun lera, spridd kol	0,40	0,40
922	Stolphål	930	Ingen sten, mörkbrun/svart lera, sot och kol	0,30	0,30
941	Stolphål	995	Nedgrävning? Skärersten, spridd kol	0,75	0,55
950	Härd	995	Sot, kol, spridda stenar	0,80	0,80
961	Stolphål	995	Diffus mörkfärgning, spridd kol och bränd lera	0,20	0,20
968	Kulturlager	995	Mörkt gråbrunt, kompakt, skärersten, kol, br. lera	23,00	-
975	Härd	995	Sten, sot och kol	0,80	0,80
984	Härd	995	Sot, kol, sten	0,80	0,80
1024	Nedgrävning	1018	Enstaka skärvenstenar, kol och bränd lera	0,80	0,80
1035	Stolphål	1008	Tydligt. Ingen sten, spridd kol, bränd lera	0,50	0,50
1044	Stolphål	1008	Stenskott, tydligt med stora stenar	0,80	0,80
1056	Stolphål	1008	Skoning av skärvig/skörbränd sten, mörk fyllning	0,45	0,45
1063	Nedgrävning	1008	Dubbelstolphål ?, spridda stenar, kol br. lera	1,00	0,75
1074	Stolphål	1008	Skoning av skärvig sten, mörkbrunt, sot, kol	0,65	0,65
1084	Härd	1008	Härdrest/sotfläck	0,75	0,75
1097	Stolphål	1008	Stenskott, mörkbrun färg, kol, bränd lera	0,55	0,55
1106	Kulturlager	1008	Mörkbrun lera, sot kol, skärvig sten spritt i schakt	-	-
1107	Härd	1008	Härdrest/sotfläck. Sot kol, ingen sten	0,90	0,90
1136	Härd	1118	Sot, kol och skörbränd sten	0,80	0,50

Anl nr	Typ	Schakt	Kommentar	Längd	Bredd
1146	Mörkfärgning	1118	Diffus med små obr. ben och keramikfnyk	0,35	0,30
1154	Nedgrävning	1118	Tydlig, gråbrun med enstaka sten	0,80	0,70
1167	Härd	1118	Distinkt, sot, kol skärvig sten	0,65	0,60
1178	Härd	1118	Distinkt, sot, kol skärvig och skörbränd sten	0,70	0,60
1189	Nedgrävning	1118	Tydlig mörkfärgning, enstaka skärvsten	0,70	0,60
1200	Stolphål	1118	Tydlig, enstaka stenar	0,50	0,45
1215	Stolphål	1118	Diffus mörkfärgning, stenskott, bevarat trä	0,60	0,60
1231	Härd	1118	Fläck med sot och kol	0,20	0,20
1238	Härd	1118	Tydlig med skärvig sten, sot och kol	0,85	0,70
1249	Härd	1118	Fläck med sot och kol	0,15	0,15
1263	Stolphål	1255	Delvis stenskott. Diffus mörkfärgning.	0,65	0,65
1271	Stenpackning	1255	Gles stenpackning. Enstaka sot och kol	2,20	1,00
1284	Stenpackning	1255	Gles stenpackning, enstaka sot och kol	1,00	0,80
1297	Mörkfärgning	1255	Svåravgränsad i schaktkant. Sten och kolstänk	0,80	0,80
1303	Stolphål	1255	Stenskott med skärvig sten	0,50	0,5
1309	Stolphål	1255	Svåravgränsad. Någon sten och kolstänk	0,35	0,35
1344	Stolphål	1336	Tydlig mörkfärgning med kolstänk	0,30	0,30
1351	Mörkfärgning	1336	Ev. stolphål. Tydlig mörkfärgning m sot och kol	0,30	0,20
1358	Stolphål	1336	Stenskott med kraftiga stenar, sot och kol	0,25	0,25
1365	Stolphål	1336	Stenskott med skärviga stenar. Kolstänk	0,35	0,35
1374	Nedgrävning	1336	Brunn? Grophus? Tydlig mörkfärgning	3,80	3,80
1386	Nedgrävning	1336	Rektangulärt. Tydlig. Ev. grophus, fynd av löpare	3,00	3,00
1410	Stolphål	1401	Tydlig mörkfärgning. Kolstänk	0,20	0,15
1417	Kulturlager	1401	Lager/stenpackning. Lera och skärvig sten	2,00	1,00
1423	Mörkfärgning	1401	Diffus mörkfärgning med kolstänk	0,40	0,30
1430	Mörkfärgning	1401	Diffus mörkfärgning med kolstänk	0,35	0,30
1438	Stolphål	1401	Kolstänk, bränd lera	0,25	0,25
1446	Nedgrävning	1401	Tydlig mörkfärgning. Rundat rektangulär	0,95	0,95
1459	Nedgrävning	1401	Ev. stolphål. Kol och skärviga stenar.	0,75	0,75
1473	Nedgrävning	1401	Rundat kvadratisk. Skärvig sten, kol, obr. ben	1,70	1,70
1496	Stolphål	1401	Stenskott med små skärvstenar	0,40	0,40
1505	Stolphål	1401	Stenskott med små skärvstenar	0,40	0,40
1530	Mörkfärgning	1522	Tydlig anläggning i schaktkant. Kol och bränd lera	1,80	0,80
1539	Stolphål	1522	Stenskott med skärvsten. Kol och bränd lera	0,50	0,50
1547	Härd	1522	Rikligt med sot och kol. Rundat kvadratisk. Ev. Ugn	1,10	1,10
1564	Härd	1522	Härdrest. Konc. av kol och sot	0,40	0,40
1573	Kulturlager	1522	Kulturpåverkat lager. Kol, sot och obrända ben	4,50	-
1594	Stolphål	1588	Stenskott med kraftiga stenar. Diffus mörkfärgning	0,30	0,30
1612	Kulturlager	1600	Svårbedömt. Skärvig sten och kol, gråbrunt	16,00	-
1634	Kulturlager	1624	Diffust lager med inslag av skärvsten, kol och ben	3,00	-
1638	Kulturlager	1624	Diffust lager med skärvsten, kol och tegel	3,50	-
1689	Mörkfärgning	1680	Diffus i schaktkant. Sot och kol	1,20	0,60
1699	Härd	1680	Kol och enstaka skärviga stenar	0,70	0,70
1713	Kulturlager	1709	Diffust lager med sot, kol och ett keramikfynd	7,50	-

Anl nr	Typ	Schakt	Kommentar	Längd	Bredd
1721	Härd	1118	Härdrest, koncentration med kol och sot	0,45	0,30
1745	Stolphål	1737	Kol, ingen sten	0,20	0,20
1752	Stolphål	1737	Kol, ingen sten	0,20	0,20
1759	Stolphål	1737	Kol, ingen sten.	0,20	0,20
1766	Nedgrävning	1737	Troligtvis recent	1,20	1,20
1782	Stolphål	1737	Distinkt mörkfärgning	0,50	0,50
1791	Stolphål	1737	Distinkt med kol i ytan	0,50	0,50
1825	Nedgrävning	1811	I kanten av dike, tydlig med skärvsten och kol	0,70	0,45
1846	Stolphål	1837	Delvis stenskott sot och kol	0,40	0,30
1855	Stolphål	1837	Stenskott, sot och kol	0,55	0,55
1864	Härd	1837	Distinkt med sten, sot och kol, i schaktkant	0,60	0,60
1873	Stolphål	1837	Stenskott, sot och kol. Tydligt.	0,50	0,50
1882	Stolphål	1837	Stenskott, mörkgrå fyllning med kolstänk	0,50	0,50
1892	Nedgrävning	1837	Kol, bränd lera, obr. Ben, matjordsaktig fyllning	0,85	0,85
1906	Stolphål	1837	Diffus mörkfärgning, ingen sten, spridda kol	0,55	0,55
1917	Mörkfärgning	1837	Oregelbunden, grå fyllning melerad	0,45	0,40
1953	Stolphål	1925	Distinkt med kol och bränd lera	0,20	0,20
1960	Stolphål	1925	Distinkt med kol och bränd lera	0,20	0,20
1975	Nedgrävning	1925	Enstaka skärviga stena och kol	1,00	1,00
1984	Härd	1925	Härdrest, fläck av sot och kol	0,20	0,10
1992	Stolphål	1925	Stenskott stolphål, i schaktkant	0,60	0,60
2001	Härd	1925	Sot och kol i ytan	0,90	0,90
2015	Stolphål	1925	Stenskott	0,60	0,60
2022	Stolphål	1925	Stenskott	0,40	0,40
2059	Nedgrävning	2039	Troligtvis recent	0,80	0,80
2069	Nedgrävning	2039	troligtvis recent	1,40	1,20
2094	Nedgrävning	2082	Troligtvis recent	3,40	1,50
2103	Stolphål	2082	Stenskott med relativt små stenar.	0,38	0,38
2110	Stolphål	2132	Tydligt med rikligt med kol	0,85	0,70
2122	Stolphål	2132	Något osäkert, sot, kol och bränd lera	0,50	0,50
2253	Stolphål	2236	Mycket sten i skoning, liknar A2281	0,35	0,35
2261	Stolphål	2236	Stenskott, i linje med flera andra	0,80	0,80
2271	Stolphål	2236	Stenskott, i linje med flera andra	0,60	0,60
2281	Stolphål	2236	Mkt sten i skoning, liknar A2253	0,60	0,60
2287	Stolphål	2236	Stenskott, i linje med flera andra	0,50	0,50
2294	Stolphål	2236	Stenskott, i linje med flera andra	0,35	0,35
2322	Stolphål	2331	Stenskott med skärvig sten	0,35	0,35
2378	Mörkfärgning	2368	Svårtolkad	0,60	0,60
2405	Stolphål	2391	Mörk fyllning med små skärviga stenar	0,60	0,55
2416	Stolphål	2391	Diffust, ingen sten	0,50	0,50
2428	Stolphål	2391	Tydligt. Delvis stenskott	0,50	0,50
2437	Stolphål	2391	oregelbundet, ej stenskott, något osäkert	0,55	0,55
2470	Mörkfärgning	2458	I schaktkant, diffus mörkfärgning, spridda kol	2,00	2,00
2486	Stolphål	2477	Stenskott	0,30	0,30

Anl nr	Typ	Schakt	Kommentar	Längd	Bredd
2492	Härd	2477	I schaktkant	1,80	1,80
2512	Stolphål	2501	Stenskonig med skärvsten, spridda kol	0,60	0,60
2520	Stolphål	2501	Ljusbrun fyllning	0,15	0,15
2526	Härd	2501	Rektangulär, sannolik ugn	1,35	0,90
2536	Härd	2501	Kol och rödbränd lera, ugn?	0,80	0,80
2544	Stolphål	2501	Stenskott	0,40	0,30
2552	Härd	2501	I schaktkant	1,90	1,90
2562	Kulturlager	2501	Kol, skärvig sten och obr. Ben. Anläggningar i lagret	9,00	1,50
2568	Härd	2501	I schaktkant	1,10	1,10
2574	Härd	2501	Kol, sot, skärvig sten	0,60	0,50
2597	Kulturlager	2583	Sannolikt äldre väg eller dike	-	10,30
2601	Stolphål	2583	Stenskott	0,60	0,60
2610	Mörkfärgning	2583	Diffus, svåravgränsad	0,65	0,65
2621	Stolphål	2583	Stenskott, distinkt	0,35	0,35
2629	Nedgrävning	2583	Oregelbunden med flera stora stenar	0,80	0,60
2639	Stolphål	2583	Stenskott, kraftiga stenar	0,65	0,65
2650	Stolphål	2583	Mörk fyllning, distinkt	0,40	0,40
2658	Härd	2583	Tydlig	0,50	0,50
2668	Härd	2583	I schaktkant	1,20	1,20
2679	Härd	2583	Mycket sot och kol	0,55	0,55
2688	Härd	2583	I schaktkant	0,80	0,80
2695	Kulturlager	2583	Gråbrunt med kol och brända ben	7,60	1,50
2699	Stolphål	2583	Litet, något diffust	0,15	0,15
2705	Nedgrävning	2583	I schaktkant, tydlig	1,30	1,30
10001	Stolphål	1925	Framkom vid rensning, manuellt inprickad	0,35	0,35
10002	Stolphål	1925	Framkom vid rensning, manuellt inprickad	0,20	0,20
10003	Stolphål	1925	Framkom vid rensning, manuellt inprickad	0,20	0,20
10004	Kulturlager	2030	Diffust lager med sten, kol och br. lera. Manuellt inprickat	34,00	-